

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**COVID-19 PANDEMİSİ DÖNEMİNDE SAKARYA İLİNDE
TÜRK AİLESİ**

Bilge Berika YAVUZ ÖMERBAŞOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Tayfun AMMAN

ŞUBAT- 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COVID-19 PANDEMİSİ DÖNEMİNDE SAKARYA İLİNDE
TÜRK AİLESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bilge Berika YAVUZ ÖMERBAŞOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

“Bu tez 09/02/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Mehmet Tayfun AMMAN	Başarılı
Prof. Dr. Sevim ATİLA DEMİR	Başarılı
Doç. Dr. Murat YÜKSEL	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dâhil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Bilge Berika YAVUZ ÖMERBAŞOĞLU

09/02/2023

ÖNSÖZ

Tez sürecinde yaşadığım aksaklıklarda desteğini gösteren tez danışmanım sayın Prof. Dr. Tayfun Amman'a teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın saha sürecinde devam eden Covid-19 salgınına rağmen görüşmeyi kabul edip yaşadıkları deneyimleri tüm açıklığı ile bizlerle paylaşan kıymetli katılımcılara çok teşekkür ederim.

Yaşadığım zorlu araştırma sürecinin her anında yanımda olan, desteklerini bir an olsun arkamdan esirgemeyen, beni ve eğitim hayatımı kendilerinden önde tutan sevgili annem Gülay Yavuz ve sevgili babam Abdülmelik Yavuz'a tüm destekleri ve koşulsuz sundukları sevgileri için teşekkür ederim.

İyi günde kötü günde diyerek birbirimize verdiğimiz sözün her daim arkasında duran, tez sürecinde yaşadığım her zorlukta yanımda olan, düğün zamanımızda dahi çalışmam için bana alan oluşturan, her zorlukta elimden tutan kıymetli eşim Nevzat Ömerbaşoğlu'na çok teşekkür ederim.

Bilge Berika YAVUZ ÖMERBAŞOĞLU

09/02/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii

GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	8
1.1. Afetin Tanımı, Türleri	8
1.2. Afet Türleri.....	10
1.2.1. Kaynağına Göre Afetler	10
1.2.1.1. Doğal Afetler	10
1.2.1.2. İnsan Kaynaklı Afetler.....	10
1.2.1.3. Teknoloji Kaynaklı Afetler.....	11
1.2.2. Türüne Göre Afetler	11
1.2.2.1. Ekolojik Afetler	11
1.2.2.2. Jeolojik veya Jeomorfolojik Afetler	11
1.2.2.3. Klimatolojik Afetler	11
1.2.2.4. Meteorolojik Afetler	11
1.2.2.5. Biyolojik Afetler.....	11
1.2.2.6. Sosyal Afetler	12
1.2.3. Sürece Göre Afetler.....	12
1.2.3.1. Ani Gelişen Afet.....	12
1.2.3.2. Yavaş Gelişen Afet.....	12
1.2.3.3. İkincil Afet.....	12
1.2.4. Mekâna Göre Afetler.....	12
1.2.4.1. Bölgesel Afet	12
1.2.4.2. Küresel Afet.....	12
1.3. Afet Sosyolojisi	13
1.3.1. Dünyada Afet Sosyolojisi Çalışmaları	15
1.3.2. Türkiye’de Afet Sosyolojisi Çalışmaları.....	16
1.4. Endemi, Epidemi, Pandemi ve Salgın	19

1.5. Salgın Hastalıklar ve Toplum	20
1.6. Salgın Hastalıklar	21
1.6.1. Sıtma	23
1.6.2. Veba	23
1.6.3. Kolera	24
1.6.4. Çiçek	24
1.6.5. İspanyol Gribi.....	25
1.7. Covid-19 Pandemisi	26
1.7.1. Pandemiye Panoramik Bir Bakış - Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi	27
1.7.2. Pandemi Döneminde Türk Ailesi.....	30
BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	33
2.1. Araştırmanın Modeli:	33
2.2. Veri Toplama Araçları.....	35
2.3. Sahanın Yapısı ve Tanımı	37
2.4. Karşılaşılan Zorluklar	38
2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	38
2.6. Araştırmanın Problemleri	39
2.7. Verilerin Toplanması, Çözümü ve Yorumlanması.....	39
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI	40
3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	41
3.2. Covid-19’da Dair Bulgular.....	43
3.2.1. Covid-19 Önlemlerine Uyma Durumları	44
3.2.2. Covid-19 Pandemisi Sürecinde Uygulanan Eve Kapanma Zamanlarında Yaşadıkları	48
3.2.3. Ülkemizde İlk Vakanın Görüldüğü Açıklandığında Hissedilen / Düşünülenler	51
3.2.4. Katılımcıların Tekrardan Pandemi Çıkmasına Dair Görüşleri.....	53
3.2.5. Pandemi Sürecinde Katılımcıları Etkileyen İletişim Organları	55
3.2.6. Katılımcıların Covid-19 Tanımları	57
3.3. Aile Yaşantısına Dair Bulgular.....	58
3.3.1. Covid-19 öncesi Aile Yaşantılarına Dair Bulgular	58
3.3.2. Covid-19 Sürecinde Aile Yaşantılarına Dair Bulgular	62

3.3.3. Pandemi Süreci Katılımcıların Hayatlarında En Çok Neyi Etkiledi	64
3.3.4. Pandemi Sürecinin Hayatlarına Kattığı Şeyler Hakkında Katılımcı Görüşleri.....	66
3.4. Aile İçi İletişime Dair Bulgular	68
3.4.1. Pandemi Öncesinde Aile İçi İlişkileri	68
3.4.2. Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Aile İlişkileri.....	70
3.5. Ekonomik Yaşantıya Dair Bulgular	72
3.5.1. Pandemi Öncesinde Ailelerin Ekonomik Durumu.....	72
3.5.2. Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Ailelerin Ekonomik Durumu	72
3.6. Sosyal Yaşantıya Dair Bulgular	75
3.6.1. Pandemi Öncesinde Aile Büyükleri İle Sosyal İlişkiler.....	75
3.6.2. Pandemi Sürecinde Aile Büyükleri İle Kurulan Sosyal İlişkiler	76
3.6.3. Pandemi Öncesinde Sosyal İlişkiler	77
3.6.4. Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Sosyal İlişkiler	79
3.7. Aile Tipolojilerine Dair Bulgular	80
3.7.1. Tip1 Covid-19 Sürecinde Yoğun Bakımda Tedavi Gören Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular	80
3.7.1.1. Covid-19 Nedeni İle Hastaneye Yatışa Dair Bulgular	81
3.7.1.2. Yoğun Bakım Tedavi Sürecine Dair Bulgular	82
3.7.1.3. Yoğun Bakımdan Çıkış ve Eve Dönüş Sürecinde Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular	86
3.7.2. Tip2 Covid-19 Sürecinde Aile Ferdini Kaybeden Aileye Dair Bulgular.....	87
3.7.2.1. Kayba Dair Bulgular.....	88
3.7.2.2. Kayıptan Sonra Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular.....	89
3.7.3. Tip3 Covid-19 Sürecinde İş Yeri Kapanan Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular.....	90
3.7.3.1. İş Yerinin Kapanmasına Dair Bulgular	90
3.7.3.2. İş Yerinin Kapanma Sürecinde Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular	92
3.7.4. Tip4 Covid-19 Sürecinde Aktif Mücadele Sahasında Görev Alan Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular	93
3.7.4.1. Covid-19 İle Aktif Mücadele Günlerine Dair Bulgular.....	93

3.7.4.2. Covid-19 İle Aktif Mücadele Günlerinde Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular	95
3.7.5. Tip5 Covid-19 Sürecinde Evden Çalışan Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular.....	96
3.7.5.1. Evden Çalışma Günlerine Dair Bulgular.....	97
3.7.5.2. Evden Çalışma Günlerinde Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular....	99
3.7.6. Tip6 Covid-19 Sürecinde İş Yeri Kapanmayan Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular.....	101
3.7.6.1. Covid-19 Sürecinde Çalışmaya Dair Bulgular	101
3.7.6.2. Covid-19 Sürecinde Çalışırken Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular	102
3.7.7. Tip7 Covid-19 Sürecinde Engelli Çocuğa Sahip Aileye Dair Bulgular	103
3.7.7.1. Covid-19 Sürecinde Engelli Çocuğa Dair Bulgular	104
3.7.8. Tip8 Covid-19 Sürecinde Sakarya’da Hastalığa İlk Yakalanan Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular	105
3.7.8.1. Covid-19 Sürecinde İlk Hasta Olarak Tedaviye Dair Bulgular.....	105
3.7.8.2. Covid-19 Sürecinde İlk Hasta Olarak Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular	108
SONUÇ	111
KAYNAKÇA.....	116
EK	122
ÖZGEÇMİŞ	132

KISALTMALAR

AFAD : Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

ATM : Automatic Teller Machine

AVM : Alışveriş Merkezi

COVID-19 : SAR-Cov-2

Çev : Çeviren

S : Sayfa

SEAH : Sakarya Eğitim ve Araştırma Hastanesi

VB : Ve Benzeri

VD : Ve Diğer

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Tarihsel Süreçte Salgınlar	22
Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri	42
Tablo 3: Katılımcıların Hane Durumları	43
Tablo 4: Covid-19 Geçirme Durumu.....	43
Tablo 5: Covid-19 Belirtileri	44
Tablo 6: Katılımcıların Aşı Olma Durumları	44
Tablo 7: Katılımcıların Covid-19 Önlemlerine Uyma Durumları.....	45
Tablo 8: Katılımcıların Çevrelerinin Covid-19 Önlemlerine Uyma Durumları	47
Tablo 9: Katılımcıların Covid-19 Pandemi Sürecinde Kapanma Döneminde Yaşadıkları	49
Tablo 10: Ülkemizde İlk Vakanın Görüldüğü Açıklandığında Ne Hissettiniz / Düşündünüz	51
Tablo 11: Tekrardan Pandemi Geliyor Deseler Ne Hisseder / Düşünürsünüz	53
Tablo 12: Pandemi Sürecinde Sizi En Çok Etkileyen İletişim Organı Neydi	56
Tablo 13: Covid-19’u Bir Kelime İle İfade Etseniz	57
Tablo 14: Katılımcı Ailelerin Pandemi Öncesi Günlük Aile Yaşantılarına Dair Görüşleri	60
Tablo 15: Katılımcı Ailelerin Pandemi Sürecinde Günlük Aile Yaşantılarına Dair Görüşleri	62
Tablo 16: Pandemi Süreci Katılımcı Ailelerin Hayatında En Çok Neyi Etkiledi	65
Tablo 17: Pandemi Sürecinin Katılımcı Ailelere Kattığı Şeyler Nelerdir	66
Tablo 18: Pandemi Öncesinde Aile İçi İlişkileriniz Nasıldı	69
Tablo 19: Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Aile İçi İlişkileriniz Nasıldı	70
Tablo 20: Pandemi Öncesinde Ekonomik Durumunuzu Nasıl Tanımlarsınız.....	72
Tablo 21: Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Ekonomik Durumuzu Nasıldı	73
Tablo 22: Pandemi Öncesinde Aile Büyükleri İle Görüşme Sıklığı.....	76
Tablo 23: Pandemi Sürecinde Aile Büyükleri İle Kurulan Sosyal İlişkiler.....	76
Tablo 24: Pandemi Öncesinde Sosyal İlişkiler	78
Tablo 25: Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Sosyal İlişkiler	79

ÖZET	
Başlık: Covid-19 Pandemisi Döneminde Sakarya İlinde Türk Ailesi	
Yazar: Bilge Berika YAVUZ ÖMERBAŞOĞLU	
Danışman: Prof. Dr. Tayfun AMMAN	
Kabul Tarihi: 09/02/2023	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 122 (ana kısım) + 10 (ek)
Çalışmanın amacı Covid-19 Pandemisi sürecinde ailede yaşanan değişimlerin temel çıkış noktalarını anlamak, değişimleri gözlemlemektir. Farklı dinamikler üzerine inşa edilen Türk ailelerinde yaşanan etkileri ortaya çıkartmaktır. Olası bir salgın durumunda Türk toplumu için aile temelli eksiklerin belirlenmesi ve ihtiyaçların daha çabuk giderilmesi noktasında ışık tutmaktır. Bu çalışma Covid-19 Pandemisini afet sosyolojisi çatısı altında değerlendirmektedir. Yaşanan bu afette Türk aile yapısının ekonomik, psikolojik ve sosyal alanlarda nasıl etkilendiği ve bu sürecin ne gibi değişimlere neden olduğunu tespit etmek ana hedef olarak belirlenmiştir. Bu araştırma kapsamında belirlenen 8 aile tipolojisi üzerinden Covid-19 Pandemisi sürecinde ailelerde gözlemlenen değişen durumlar ele alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat tekniği ve katılımcı gözlem teknikleri bir arada birbirini destekleyecek şekilde kullanılmıştır. Aile tipolojileri katılımcı gözlem sürecinde yapılan gözlemler sonucunda oluşturulmuştur. Görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formu temel alınarak 1 Eylül – 1 Ekim 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler tematik içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda Covid19 Pandemisi'nin Türk ailesi üzerindeki etkilerinin kalıcılığının aile yapılarına göre değiştiği tespit edilmiştir. Pandemi öncesinde aile içerisinde sorun yaşayanlarda sorunlarda artış gözlemlenmiştir. Aileyi etkileyen en önemli etkenin kayıp olduğu görülmektedir. Bu kayıp hem aile bireylerinden birinin kaybı hem de maddi kayıp şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada saptanan değişimlerin mevcut durumda etkilenen ailelere destek çalışmalarının planlanmasında ve bundan sonraki olası Pandemi durumlarında alınması gereken önlemlerin planlanmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir.	
Anahtar Kelimeler: Türk Aile Yapısı, Covid-19, Pandemi	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Turkish Family in Sakarya Province During the Covid-19 Pandemic Period	
Author of Thesis: Bilge Berika YAVUZ ÖMERBAŞOĞLU	
Supervisor: Prof. Dr. Tayfun AMMAN	
Accepted Date: 09/02/2023	Number of Pages: viii (pre text) + 122 (main body) + 10 (add)
The aim of the study is to understand the main starting points of the changes in the family during the Covid-19 Pandemic process and to observe the changes. It is to reveal the effects experienced in Turkish families built on different dynamics. In the event of a possible epidemic, it is to shed light on the determination of family-based deficiencies for the Turkish society and the elimination of needs more quickly. This study evaluates the Covid-19 Pandemic under the umbrella of disaster sociology. The main objective was to determine how the Turkish family structure was affected in economic, psychological and social areas in this disaster and to determine what kind of changes this process caused. The changing situations observed in families during the Covid-19 Pandemic were discussed through 8 family typologies determined within the scope of this research. In the study, in-depth interview technique and participant observation techniques from qualitative research methods were used together to support each other. Family typologies were formed as a result of the observations made during the participant observation process. Interviews were conducted between September 1 and October 1, 2022, based on a semi-structured interview form. The data obtained from the interviews were analyzed with thematic content analysis method. As a result of the research, it has been determined that the permanence of the effects of the Covid19 Pandemic on the Turkish family varies according to family structures. An increase in problems was observed in those who had problems in the family before the pandemic. It is seen that the most important factor affecting the family is loss. This loss appears in the form of both the loss of a family member and financial loss.	
Keywords: Turkish Family Structure, Covid-19, Pandemic	

GİRİŞ

Her güne yeni bir afet haberi ile başlanmaktadır. Yaşadığımız çağ adeta afetler tarafından sarılmış durumdadır. Hali hazırda dünya genelinde yaşanan Covid-19 salgınıyla birlikte deprem, yangınlar, seller, terör eylemleri, nükleer sızıntılar ve daha niceleri meydana gelmektedir. Hayatımıza etki eden tüm bu güçleri anlamak ve dahası onlarla birlikte ya da onlara karşı yaşamayı öğrenmek zorunda olduğumuz bir gerçektir. İnsanlık alınması gereken önlemler, yapılması gereken uygulamalar içinde var olma savaşı vermektedir. Yaşadığımız bu kargaşa ortamı bizleri de içine almaktadır. Çünkü insan toplumsal bir varlık olarak çevresi ile birlikte yaşamını sürdürmektedir. Afetlerin ortak noktaları aniden meydana gelmeleri, meydana geldikleri zaman zarara neden olmaları ve engellenemez olmalarıdır. Tüm bu etmenler karşısında insanoğlu aciz kalmakta, bu aciziyeti ile yüzleşmektedir. Kuşkusuz yaşanan kayıplar, hissedilen korku, kaygı temelli duygular insanlar üzerinde yıpratıcı etki bırakmaktadır. Yaşanan afetler her yönden toplumları etkilemekte, değişimi herkes için zorunlu hale getirmektedir.

Üç yıldır hayatlarımızda olan Covid-19 temelde bir hastalık olmasına rağmen bugün dünya çapında etkisi hissedilen bir afet olarak karşımıza çıkmaktadır. Covid-19 ilk olarak Çin'in Wuhan eyaletinde 2019 yılının aralık ayının sonlarında solunum yetmezliği, öksürük gibi belirtilerle ortaya çıkmıştır. İlk ortaya çıktığında dünya çapınca etkili bir salgına sebep olacağı ön görülemedi. Herkes için Çin kaynaklı yerel bir hastalıktı. Ancak salgının dünya çapında yayılması üç ay sürmüştür. Covid-19 salgını tüm dünyayı ekonomik, politik, dini, siyasi, iktisadi yönlerden etkilemiştir. Salgının etkileri tüm toplum katmanlarında güçlü bir şekilde hissedilmiştir. Öyle ki ekonomiden eğitime, sağlıktan, aile içi dinamiklere kadar pek çok farklı alanda değişime sebep olmaktadır.

Türkiye'de tespit edilen ilk Covid-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanmıştır. Covid-19 salgını sebebi ile kayıtlara geçen ilk ölüm 15 Mart 2020 tarihinde gerçekleşmiştir. İlk resmi vakanın açıklanmasının ardından 1 Nisan 2020 tarihinde Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın resmi açıklaması ile tüm Türkiye genelinde hastalığın yayıldığı duyurulmuştur. Covid-19 salgını ile mücadelede Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından atılan ilk adım halkı bilgilendirme çalışmalarıdır. Farklı iletişim kanalları kullanılarak yapılan yayınlar, ilan tahtası ve afiş çalışmaları salgının üçüncü yılında dâhi devam eden çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu

Çalışmalarda amaç halkı bilgilendirmek, getirilen kısıtlamaların ve sosyal mesafe kurallarının nedenini açıklamaktır. Ancak yaşanan salgının sonuçlarının ağır ve çarpıcı olması ve hızlı etkide bulunması bu çalışmaların halka yeterince etki etmesine fırsat bırakmamış, uygulamalar çabuk ve etkili olmak zorunda kalmıştır.

Salgın ekonomi, siyaset, din, eğitim, aile, hukuk, sosyal yaşam gibi pek çok alanda radikal değişikliklere neden olmuştur. İlk olarak eğitim verilen kurumların kalabalık olması ve sosyal mesafe kurallarına uyulmasının zorluğu nedeniyle ilk-orta ve lise düzeyi eğitim kurumlarında eğitime ara verilirken üniversite düzeyinden eğitim alan öğrencilerin bahar dönemleri ve sınavları iptal edilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda yapılan resmi açıklama ile Cuma namazları da dâhil olmak üzere vakit ve cenaze namazlarına salgın sebepli ara verilmiştir. Halkın bir araya geldiği tüm spor etkinlikleri iptal edilmiştir. Kuaförler, berberler, oteller, restoranlar, güzellik merkezleri, halı sahalar, eğlence merkezleri, kafeler, dersaneler, müzeler, kurslar, alışveriş merkezleri ve kahvehaneler kapatılmıştır. Bu süreçte düğün, nişan, sünnet düğünü gibi etkinliklerin düzenlenmesi yasaklanmış, bu ve benzeri etkinliklerin yapıldığı düğün salonları ve mekânlar da kapatılmıştır. Salgının ceza infaz kurumlarında yayılması tehdidine karşılık ceza infaz indirimini barındıran yasa Meclis tarafından onaylanmıştır. Şehirlerarası seyahatler kısıtlanarak Vali iznine tabi hale getirilmiştir. Başta Türk Hava Yolları olmak üzere tüm yurtiçi ve yurtdışı uçuşlar aşamalı olarak durdurulmuştur. Binlerce köy ve mahallede karantina uygulanmıştır. Tüm bu uygulamaların ortak hedefi insanlar arasındaki etkileşimi azaltarak salgının bulaşma hızını azaltmaktır.

Yaşanan afet nedeni ile ekonomik sıkıntılar toplumda gözükmeye başlamıştır. Ekonomik sıkıntıları aşmak amacı ile pek çok destek paketi oluşturulmuştur. Kamu da ve özel sektörde işler aksamayacak düzeyde esnek çalışma saati uygulaması yürürlüğe konulmuştur. Bu dönemde işten çıkartmaların yaşanmaması amacı ile Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından işverenlere üç ay işten çıkartma yasağı getirilmiştir. Birçok vergi ertelenmiş, vergi muafiyetleri uygulanmıştır. Farklı sivil toplum kuruluşları tarafından Pandemi sürecinde ekonomik zorluk çekenlere destek amacı ile birçok destek kampanyası düzenlenmiştir.

Günlük yaşam içerisinde yaşanan yoğunluğu azaltmak ve yaşlı nüfus arasındaki ölüm oranını düşürmek amacı ile önce 65 yaş üstü kişilerin, ardından 20 yaş altı gençlerin

sokağa çıkması yasaklanmıştır. 10 Nisan 2020 tarihinde İç İşleri Bakanlığı'nın açıklaması ile 30 büyükşehir ve Zonguldak ilinde ilk sokağa çıkma yasakları uygulanmaya başlanmıştır. Sokağa çıkma yasakları son yirmi yılda uygulanan en geniş kapsamlı ve en uzun süreli uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısıtlamalar süresince belli saatler aralığında ihtiyaçların giderilmesi ile çıkışlara izin verilmiştir. 23 -26 Mayıs 2020 tarihleri arasında ilk Türkiye geneli sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır.

14-27 Kasım 2022 tarihinde yapılan son güncellemeler ışığında Türkiye'de 17.042722 vaka, 101.492 vefat sayısı resmi kaynaklarda yer almakta olan son güncel verilerdir. (Türkiye'de Covid19, 2021) Yapılan aşı çalışmaları sonucunda Türkiye'de hem Alman aşısı olarak bilinen Biontech hem de Çin aşısı olarak bilinen Sinovac aşıları uygulanmaktadır. Aşı uygulamaları Covid-19 salgını ile mücadele kapsamında hâlâ devam etmektedir.

Kuşkusuz Pandemi süreci tüm toplumlar ve dahi dünyamız için yıkıcı ve çarpıcı bir süreçtir. Bu süreç içerisinde nelerin değiştiği ya da değişmediği bizler için önemlidir. Pandemi nedeni ile devlet bazında uygulanan sokağa çıkma, şehirlerarası seyahati engelleme, toplu etkinliklere izin vermeme gibi kısıtlamalar başata olmak üzere ekonomi temelli bazı sektörler kapatılırken bazı sektörlerin çalışmaya devam etmesi gibi çalışmalar aile hayatını derinden etkilemiştir. Bunlara ek olarak eğitimde online eğitim gibi yeni metotların denenmesi de aile hayatında değişimlerine neden olmuştur. Bu değişim süreci aşamalı olarak değil kısa bir süre zarfında gerçekleşmiştir. Tüm bu etkiler aile üzerinde farklı değişimleri tetiklemiştir. Aile – toplum ilişkisi düşünüldüğünde ailede yaşanan değişimlerin etkilerinin toplum üzerindeki yansımalarının görülmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle Covid-19 Pandemisi gibi tüm dünyayı etkisi altına alan bir afetin aile üzerinde ne gibi değişiklikler meydana getirdiğini gözlemlemek bizlere toplum hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Bu uygulamaların aileler üzerindeki etkisini gözlemlemek Covid-19 Pandemisi'nin Türk halkı üzerindeki etkilerini belirlemek açısından büyük önem taşımaktadır. Her aile yaşanan durumdan farklı etkilenmiştir. Covid-19 Pandemisi boyunca araştırmacı tarafından katılımcı gözlem tekniği ile çeşitli gözlemler yapılmıştır. Farklı meslek gruplarından insanların aile yaşantılarına dair yapılan bu çalışma sonucunda Covid-19'dan farklı şekillerde etkilenen 8 aile tipolojisi belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından aile yapısı

anne baba çocuk üçlüsünden oluşan temel çekirdek aile ya da dede, büyükanne ikilisinin de dâhil olduğu geniş aile olarak şekillenmiş aileler olarak sınırlandırılmıştır. Süreç içerisinde yapılan gözlemler sonucunda çocuğun aile üzerindeki etkisinin bu dönemde daha da önemli olduğu görülmüştür. Aynı zamanda Pandemi sürecinde kısıtlamaların da yaş sınırları üzerinden ilerlemesi nedenleri ile araştırma tipolojilerinde yer alan ailelerin hepsi en az bir çocuklu aileler olarak sınırlandırılmıştır. Aile tipolojilerinin belirlenmesinde afet ile mücadele sahasına yakınlık ve uzaklık, hastalıktan maddi, manevi kayıp yaşanması olmak üzere dört kıstas temel alınmıştır. Araştırma kapsamında;

- 1) Yoğun bakımda tedavi gören bir bireyin bulunduğu aile
- 2) Covid-19 sebebi ile bir bireyini kaybeden aile
- 3) İş yeri kapatılan aile
- 4) Covid-19 ile mücadelede aktif mücadele sahasında görev yapan bireyin bulunduğu aile
- 5) Evden çalışma sistemi ile çalışan bir bireyin bulunduğu aile
- 6) Pandemi sürecinde iş yeri kapatılmayan aile
- 7) Engelli bir çocuğa sahip aile
- 8) Sakarya'da hastalığa ilk yakalanan bir bireyin bulunduğu aile şeklinde 8 aile tipolojisi seçilmiştir. Bu kıstaslar ile Pandemiden hangi ailelerin hangi değişkenler üzerinden nasıl etkilendiğine dair fikir sahibi olunması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Konusu

Çeşitli ilişki ağlarından oluşan toplumu var eden tüm katmanların bu salgından farklı şekillerde etkilendiği gözlemlenmektedir. Aile insanoğlu var olduğundan bugüne varlığını farklı şekillerde de olsa devam ettiren toplumun temel kurumlarından biridir. Günümüzde de varlığı sürdüren, etkisi hala büyük olan bir toplumsal kurumdur. Türk toplumu özelinde aile; yaşlısından gencine farklı kuşakları hane birliği olmasa dahi bir arada barındıran, iletişimi kuvvetli, aktarım temelli bir olgudur.

Sanayi devriminden sonra değişerek varlığını sürdüren aile tüm üyelerini etkileyen bu salgın karşısında değişmiştir. Anne- baba olma tanımlarının yeniden gözden geçirildiği, evlilikte rol paylaşımı konusunun tekrardan gündeme geldiği, çocuğun ailedeki konumu noktasında farklı yorumlamaların yapıldığı yeni bir dönemi de beraberinde getirmiştir.

Özellikle yaşıly üyelerin kaybı başta olmak üzere her yaştan bireyin kaybı ile darbe alan aileler bulunmaktadır. Manevi kayıplara ek olarak yaşanan maddi kayıplar da kuşkusuz aileleri bu süreçte etkileyen diğery olgulardır. Devlet kontrolünde getirilen kısıtlamalar, sokağı çıkma yasakları da aileyi hem psikolojik hem ekonomik hem de yapısal olarak etkilemiştir.

Bu bağlamda araştırmanın konusu “Covid-19 Pandemisi sürecinde Türk aile yapısında meydana gelen değışimler” olarak belirlenmiştir. Değişimlerin temel dinamiklerinin gözlenmesi Türk aile yapısının incelenmesinde esas noktadır. Afetlerin aile üzerindeki yansımaları toplumun şekillenmesinde ve geleceğı dair afetler bazında hazır bulunuşlulukta önem arz etmektedir. Salgın sürecinde yaşanan olaylar, değışen yaşam koşulları, yeni sürece uyum sağlayan hayat standartları aile yapıları üzerinde farklı etkilere sebep olmuştur. Bu etkilerin ve nedenlerin anlaşılması çalışmada temel esasları oluşturmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan mülakat tekniğı kullanılmıştır. Katılımcılara yöneltilmek üzere yarı yapılandırılmış mülakat formu içinde araştırma kapsamında belirlenen 8 aile tipolojisine özel sorular yer almaktadır. Bu sorular her aile bireyine bireysel görüşmeler esnasında yöneltilmiştir. Elde edilen veriler tematik içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı bu değışimlerin temel çıkış noktalarını anlamak, değışimleri gözlemlemektir. Farklı dinamikler üzerine inşa edilen Türk ailelerinde yaşanan etkileri ortaya çıkartmaktır. Olası bir salgın durumunda Türk toplumu için aile temelli eksiklerin belirlenmesi ve ihtiyaçların daha çabuk giderilmesi noktasında ışık tutmaktır.

Salgın döneminde aileler kayıplar yaşamışlardır. Ekonomik, psikolojik hatta yapısal zorluklar ile karşı karşıya gelmişlerdir. Tüm bu engeller üç ay gibi kısa bir sürede ortaya çıkmış olmasına rağmen iki yıl gibi uzun bir süre etkisini sürdürerek devam etmiştir. Bu nedenle Covid-19 Pandemisi bir afet özelliğı taşımaktadır. Aile nezdinde de etkileri büyük ve çarpıcıdır. Covid-19 salgını toplumu etkileyen değışimleri tetiklemiştir. Bu nedenle çalışmamız kapsamında;

1. Bu ani değişim ortamı aileye nasıl etki etmiştir?
2. Aile üyeleri yeni şartlara nasıl uyum sağlamıştır?
3. Aile içi iletişim nasıl etkilenmiştir?
4. Pandemi döneminde Türk ailelerinde karşılaşılan temel zorluklar nelerdir?
5. Değişen koşulların etkisi ile Türk aile yapısında ne tür değişimler meydana gelmiştir?

Sorularına cevap aranmış, Türk aile yapısında meydana gelen değişimi tespit etmeyi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Afet sosyolojisi Türkiye’de aktif olarak çalışılmayan atıl bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’nin jeopolitik konumu düşünüldüğünde hem doğal kaynaklı afetler hem de insan kaynaklı afetlere açık bir konumdadır. Covid-19 salgını göstermiştir ki afetlerin etkileri çoğunlukla tahmin edilemez olduğu gibi yeni küresel dünyada meydana geliş ve yayılış biçimleri de tahmin edilemezdir.

Afetler çerçevesi altında Covid-19 Pandemisi özelinde bu süreçte yaşananların iyi tahlil edilmesi, çalışmamız kapsamında bakıldığında aile kurumuna olan etkilerinin anlaşılması toplumun girdiği yeni evrede yol gösterici olarak kullanılabilecek bilgiler sunmaktadır. Aile toplumun temelini teşkil etmektedir. Onda yaşanan değişimin sedaları kadın erkek ilişkilerinde, ekonomide, eğitimde, siyasette, kısacası toplumu var eden tüm alanlarda duyulmaktadır. Bu nedenle araştırmamızın Türkiye’de gelişmekte olan afet sosyolojisinde önemli bir basamak olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma araştırmaya katılan katılımcıların kendi hür iradeleri ile doğru cevapları verdiklerini varsaymaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Covid-19 Pandemi sürecinde Sakarya’da yaşayan ve araştırma tekniği bölümünde detayları verilen 8 farklı aile tipolojisine uyan aileler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Türk aile yapısında araştırmaya dâhil edilebilecek pek çok farklı aile tipi yer almaktadır. Ancak araştırmacı tarafından 2 yıl boyunca gerçekleştirilen gözlemler

sonucunda ekonomik, sosyal ve psikolojik açılardan birbirleri ile kıyaslanabilecek 8 aile tipolojisi ile araştırmanın yürütüldüğü aile tipleri sınırlandırılmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler araştırmada kullanılan soru formları ile sınırlıdır.

Araştırmanın Bölümleri

Araştırma giriş ve sonuç dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde afet sosyolojisi temelli literatür taraması sunulmaktadır. Afet sosyolojisi özellikle Türkiye’de yeni gelişmekte olan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle birinci bölümde afetin tanımı, afet türleri ve Covid-19’un neden bir afet olarak adlandırıldığı üzerinde durulmaktadır. Endemi, epidemi, Pandemi ve salgın kavramlarının farkları ele alındıktan sonra tarih boyunca salgın hastalıkların toplum üzerindeki yansımalarına kısaca değinilmiştir. Devamında ise Covid-19’un hem dünyada hem de Türkiye’de yayılımına detaylı şekilde yer verilmiştir.

İkinci bölümde araştırma boyunca kullanılan araştırma yöntemi, araştırma tekniği, sınırlılıklar, evren ve örneklem hakkında geniş bilgiye yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırma sonucunda toplanan verilerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Öncelikle saha araştırmasına katılan katılımcıların demografik özellikleri paylaşılmıştır. Sonrasında ise bulgular

1. Covid-19’a Dair Bulgular
2. Aile Yaşantısına Dair Bulgular
3. Aile İçi İletişime Dair Bulgular
4. Ekonomik Yaşantıya Dair Bulgular
5. Sosyal Yaşantıya Dair Bulgular
6. Aile Tipolojilerine Dair Bulgular olmak üzere altı temel başlık altında toplanarak incelenmiştir.

Sonuç bölümünde araştırma kapsamında sahadan elde edilen ve bulgular bölümünde detaylı şekilde incelenen veriler değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Afetin Tanımı, Türleri

Afetler insanların her zaman merak ettiği, anlamlandırmaya çalıştığı olgulardır. Biranda meydana gelmeleri, can ve mal kaybına sebep olmaları insanlar tarafından din ve tanrı ile bağdaştırılmıştır. Tanrının istemediği davranışları ya da kişileri cezalandırması ya da çok tanrılı dinlerde tanrıların güç savaşı olarak yorumlanmış olan afetlere pek çok farklı kayıta rastlamak mümkündür. Bu nedenle afetler mitolojilerde, halk hikâyelerinde, destanlarda karşımıza çıkan unsurlardır.

“17.yy’dan başlayarak modern bilim gelişip, akılcılık toplumsal hayatı yönlendirmeye başladıkça, deprem, sel, kuraklık gibi olaylar, Tanrı’nın şu veya bu nedenle insanlara verdiği cezalar olarak görülmekten çıkmış oluşma nedenleri incelenebilen, anlaşılabilen ve hatta kısmen öngörülebilir, dolayısıyla da kendilerine karşı önlem alınabilecek, istenmeyen ancak “sıradan” olaylar olarak görülür olmuştur. Ama bu düşünce tarzı da afet olgusunu “dış kaynaklı bir olay” olarak görülmekten çıkarmamıştır.” (Akgüngör, 2008, s. 12) Nitekim Büyük Güncel Türkçe Sözlük de afeti “1- Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım. 2- Kıran” (Türk Dil Kurumu Sözlükleri) şeklinde tanımlanmaktadır. Oysaki günümüzde afetler doğal kaynaklı ve insan kaynaklı afetler olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Çünkü insanoğlu nükleer enerji santralleri, genetik değişiklikler vb. çalışmalarla tüm insanlığı dahi etkileyebilecek afetlere yol açabilmektedirler. Bu nedenle modern çağda afetlerin kaynakları yeniden yorumlanmış, insan kaynaklı afetler sınıflaması literatüre dâhil edilmiştir.

Afet kavramı köken itibariyle Arapça bir kelimedir. Afet tanımında A ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)’nın tanımı bizler için ilk basamağı oluşturmaktadır. AFAD Afet Sözlüğü afeti; “Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay. Afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuçtur.” (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü) şeklinde tanımlamaktadır.

“Bir olayın afet olarak adlandırılabilmesi için, insan toplulukları ve yerleşim yerleri üzerinde kayıplar meydana getirmesi ve insan faaliyetlerini durdurarak ya da kesintiye

uğratarak bir ya da daha fazla yerleşim birimini etkilemesi gerekmektedir. Bu tanımlamalardan da anlaşılabilceği gibi afet, olayın kendisinden çok doğurduğu sonuçlar olarak görülmektedir. Bir afetin büyüklüğü ise insanlar açısından neden olduğu can ve ekonomik kayıplarla ölçülmektedir.” (Kadioğlu & Özdamar, 2008) Çok boyutlu bir yapı olan afet algısının her bir tanımı farklı bir boyutuna odaklanmıştır. Bu tanımda ise afetin sonuçlarına odaklanıldığı görülmektedir. Literatürde onlarca afet tanımı yer almaktadır. Ve gün geçtikçe ortaya çıkan yeni afet türleri, bu afetlerin farklı boyutlardaki sonuçları nedeniyle tanımlamalar genişletilmekte, değiştirilmekte ya da yeniden tanımlama çalışmaları yürütülmektedir.

Örneğin Koç ve Türkeş’e göre “afet, insanlığın sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel etkinliklerini kesintiye uğratarak büyük can ve mal kayıplarına neden olan, ekosistemlerde onarılması uzun yıllar gerektiren çok büyük yıkımlara ve hatta yok oluşlara neden olan genellikle hızlı gelişen bir doğa olayıdır.” (Koç, Türkeş, & vd., 2005, s. 5)

Daha temel bir tanımlamada ise “afet, bir toplumu ya da çevreyi olumsuz olarak etkileyen, aniden gelişen, doğal ya da insan kaynaklı olaylardır.” (Varol & Gültekin, 2016, s. 1432) şeklinde tanımlanmaktadır. Farklı açılardan bakmak anlam arayışını derinleştirmektedir. Aslında tanımlamalarda süren bu arayış aslında afetin temel özelliklerinin belirlenmesinde rol oynamaktadır. Tüm bu tanımlamaların kesiştikleri noktalar bizlere afetlerin genel özelliklerini sunmaktadır. Afetlerin genel özellikleri

- İnsan veya doğa kaynaklı olması
- İnsanı etkilemesi
- Can ve / veya mal kaybına yol açması
- Hem toplumda (veya toplumun bir kesiminde) hem doğada (veya doğanın bir parçasında) onarılması zor uzun süreli olumsuz etkiler bırakması
- Normal hayatı sekteye uğratması
- Üstesinden gelmekte zorlanılan bir durum olması (Gökçen, 2020, s. 42 - 43) şeklinde sıralanabilir.

1.2. Afet Türleri

Afet tanımlamalarında olduğu gibi afet türlerinde de pek çok farklı kaynak farklı kıstas takip etmiştir. Bu çalışmada Türkiye’de afet konusunda en yetkin merci olan AFAD’ın verileri temel alınarak genel bir tanımlama yapılmıştır. Afetler sınıflandırılırken pek çok özellik göz önünde bulundurulur. Bunlar; kaynakları, etkileri, meydana geldikleri konum, toplumların sosyo-ekonomik durumları şeklinde ifade edilebilir.

Çünkü “sosyal ve ekonomik anlamda gelişmiş toplumlar için bazı olaylar afet olarak kabul edilirken bu durum bazı sosyal ve ekonomik anlamda geri sıralarda yer alan toplumlar için afet olmayıp olağan karşılanmaktadır. Ayrıca önceleri afet olarak algılanmayan olayların daha sonra afet olarak algılandıkları da yaşanan süreçte görülmektedir” (Yılmaz A. E., 2016, s. 43). Artık insanoğlu da ürettiği ve geliştirdiği teknolojiler, yapılar, çalışmalar ile afetlere kaynaklık eder nitelikte yar almaktadır.

İlk olarak afetlerin ortaya çıkış nedenler sınıflamaların temelini oluştursa da afetler türlerine, meydana geliş süreçlerine ve meydana geldikleri mekânlara göre sınıflandırılabilir. Yaşadığımız Covid-19 afetini daha iyi anlamak ve yaşananları afet perspektifinden yorumlayabilmek adına afet türlerini ele almak gerekmektedir.

1.2.1. Kaynağına Göre Afetler

1.2.1.1. Doğal Afetler

“Deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, kuraklık, göktaşı düşmesi vb. gibi oluşumu engellenemeyen jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve kaynağı dünya dışında olan tehlikelerden kaynaklanan doğa olaylarının sonuçlarına verilen genel ad.” (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü) Doğal afetler insanoğlunun kontrolünde olmayan afetlerdir. Üzerinde yaşadığımız dünyanın yapısı gereği meydana gelen etkili olaylardır

1.2.1.2. İnsan Kaynaklı Afetler

Sonuçları itibariyle insana, insan ilişkilerine, toplumsal ilişkilere, toplumsal kurumların işleyişine veya toplum dediğimiz geniş ölçekli yapının herhangi mikro, mezzo ve ya makro unsurlarından birinde gerçekleşen kısmi veya genel afetlerdir. (Gökçen, 2020, s.

46) İnsan kaynaklı afetlerden insanoğlu ve onun faaliyetleri sorumludur. Diğer insan kaynaklı afetleri ayıran en önemli olgu etkileyenin de etkilenenin de aynı olmasıdır.

1.2.1.3. Teknoloji Kaynaklı Afetler

Maden kazaları, Biyolojik Silahlar ve Kazalar, Nükleer Silahlar ve Kazalar, Kimyasal Silahlar ve Kazalar, Sanayi Kazaları, Ulaşım Kazaları. (Yılmaz A. E., 2016, s. 43) Teknolojik kaynaklı afetler temelde insan kaynaklı afetler olarak görülseler de buradaki temel ayrım kaynağın bizzat insanoğlu olmamasıdır. Dolaylı yoldan ilişkili bulunduğu için teknoloji kaynaklı afetler ile insan kaynaklı afetler birbirinden ayrılmaktadır.

1.2.2. Türüne Göre Afetler

1.2.2.1. Ekolojik Afetler

Ekolojik dengeyi bozarak çevreye büyük zarar veren genellikle insan kaynaklı afet. (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü)

1.2.2.2. Jeolojik veya Jeomorfolojik Afetler

Deprem, Heyelan, Kaya Düşmesi, Volkanik Patlamalar, Çamur akıntıları, Tsunami. (Yılmaz A. E., 2016, s. 42)

1.2.2.3. Klimatolojik Afetler

Sıcak dalgası, Soğuk dalgası, Kuraklık, Dolu, Hortum, Yıldırım, Kasırga, Tayfun, Sel, Siklonlar, Tornado, Tipi, Çığ, Aşırı Kar Yağışları, Asit Yağmurları, Sis, Buzlanma, Hava Kirliliği, Orman Yangınları. (Yılmaz A. E., 2016, s. 42)

1.2.2.4. Meteorolojik Afetler

Kaynağını sıcaklık yağış, basınç gibi atmosferik olaylardan alan sel, çığ, yıldırım, tayfun, tipi, hortum, kuraklık gibi doğal olaylardan kaynaklanan afet. (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü)

1.2.2.5. Biyolojik Afetler

Erozyon, Orman Yangınları, Salgınlar, Böcek İstilasları şeklinde sınıflandırılan afet türleridir.

1.2.2.6. Sosyal Afetler

Yangınlar, Savaşlar, Terör Saldırıları, Göçler (Yılmaz A. E.,2016, s. 42) olarak literatürde karşımıza çıkmaktadır. Bu afet türünü diğerlerinden ayıran nokta toplumsal sonuçlarının daha uzun süreli olmasıdır.

1.2.3. Sürece Göre Afetler

1.2.3.1. Ani Gelişen Afet

Deprem, seller, su taşkınları, toprak kaymaları, kaya düşmeleri, çığ, fırtınalar, hortumlar, volkanlar, yangınlar vb.

1.2.3.2. Yavaş Gelişen Afet

Şiddetli soğuklar, kuraklık, kıtlık vb. (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü)

1.2.3.3. İkincil Afet

Bir afetin etkisi veya tetiklenmesi ile meydana gelen yangın, heyelan, baraj yıkılması, patlama, salgın hastalıklar ve endüstriyel kaza gibi yeni afetlere verilen ad. (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü)

1.2.4. Mekâna Göre Afetler

1.2.4.1. Bölgesel Afet

Birden çok il, ilçe veya köyde hasar ve kayıplara yol açan ya da bir il, ilçe veya bölgenin fiziksel, ekonomik ve sosyal yapısını etkileyen büyük afet. (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü) Burada ilk ayırıcı unsur afetin etkinin bir ya da birden çok bölge ile kısıtlı kalmasıdır. İkinci ayırıcı unsur ise afetin, devletin müdahale alanını kısıtlayabildiği bir yapıda meydana gelmesidir.

1.2.4.2. Küresel Afet

Afetin oluşumu ve etkisi bölge ile sınırlı kalmayıp tüm yerküreyi etkileyen afetlerdir. (Gökçen, 2020, s. 56) Etki alanı en geniş olan afet türüdür. 2019 – 2022 yılları arasında tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 Pandemisi etki alanı bakımından küresel afet

kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride yer alan afetler etkileri uzun süren ve diğer afetlere kıyasla belirgin olan afetlerdir.

1.3. Afet Sosyolojisi

Varlığımızı sürdürdüğümüz evren gibi toplumda bir bütündür. Farklı kurumlara sahiptir. Birbiri ile iletişim halinde olan bu yapıların herhangi birinde meydana gelen bir aksama diğer katmanlarda da hissedilmektedir. Afetleri bu kurumlar üzerinde farklı etki gücüne sahip olan olgular olarak düşünebiliriz. Temelde afetler insanları etkilemeleri ile afet statüsü kazanırlar. Bu etki tepki olgusu kimi zaman afet öncesinde, sırasında ya da sonrasında meydana gelebilir. Etkilenen kitlenin miktarı, etkilenme süresi, meydana gelen afetin kaç farklı kuruma zarar verdiği vb. gibi farklı parametrelere göre oluşan hasar miktarı değişmektedir. Afetler toplumlar üzerinde derin etkiler bırakarak değişimi ve yıkımı artlarından getiren olgular olarak etkileri büyük olaylardır.

20. Yüzyıla kadar afetler fen bilimleri tarafından nedenleri, sonuçları gibi noktalara değinilerek incelenmiştir. Afet alanında yer bilimleri, jeoloji gibi alanlar hâkimiyet kurmuşlardır. Ancak tüm bunlar araştırılırken kefenin diğer yanına tekabül eden sosyal bilimlere ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Çünkü nedenlerin bilinmesi afetleri yaşayan ya da etkisini görenleri tatmin etmemeye başlamıştır. İnsanoğlu kendine ne olduğunu keşfetmeye istek duymuştur. Ne oluyor? Ne olacak? Ben ne hissediyorum gibi içe dönük soruların sorulmaya başlanması, psikoloji, sosyoloji gibi bilim dallarının çalışmalarını artırmaları ile afet alanında da sosyal bilimlerin varlığından bahsedilmeye başlanmıştır. Bu nedenle afet sosyolojisinin konusu nedir sorusuna: “Toplumların karşılaştıkları en önemli ve en derin etkileri yaratan afetler, her ne kadar temel olarak yer bilimleri, çevre bilimleri, jeoloji gibi doğa bilimlerinin konusu olsa da yaşanan doğal afetler sonrası toplumların yaşadıkları ağır hasarlar sonucunda düzenin ve rutinin bozulması, yeniden düzen kurulması, toplumsal iş birliği ve dayanışma süreçleri, sosyolojinin ve özel olarak afet sosyolojisinin konusunu oluşturmaktadır.” (Yılmaz G. G., 2021, s. 195) şeklinde cevap verilmektedir.

Afet tanımlarının da bize gösterdiği üzere afetler aslında sadece fiziksel değil aynı zamanda toplumsal olaylardır. Bir olayı afet boyutuna ulaştıran temel etmen zarar gören insan topluluklarının var olmasıdır. Lakin afet sosyolojisinde temel bakış sadece afet sonrasında etkilenen toplum düzeni, değişen iletişim desenleri değildir. Afet

sosyolojisinde temel odak noktası afet olgusu ve toplumun karşılaşma süreçleri, yaşanan değişimler, alınan önlemler ve gözlenen tüm desenlerdeki farklılaşmalardır. Çünkü ...“yaşanılan her bir afet sonrası toplumsal hayata dair ve toplumsallaşmaya dair yeni örüntüler yaşanmakta ve her bir afetin kendine ait sosyolojisi oluşmaktadır.” (Yılmaz G. G., 2021, s. 196) Toplumu etkilen her unsur kuşkusuz sosyolojinin merceği altına girmektedir. Afetlerin meydana gelişleri ne kadar hızlı olursa olsun etkileri pek çok farklı alanda uzun yıllar devam etmektedir.

Afetler sonucu yaşanan can ve mal kayıpları insanları etkilemektedir. Yaşanan değişimler sonucu hayat akışı, iletişim şekilleri, ekonomik yaşantılar, eğitim sistemleri, inanç ritüelleri değişmektedir. Tüm bu alanlarda gerçekleşen değişim aslında toplumun değişmesidir. Afet sosyolojisinin bakış açısı ise bu noktada önem kazanır. Çünkü “sosyolojik imgelem bizden her şeyden önce kendimizi gündelik yaşamlarımızın bildik sıradanlığından, yeni bir bakışla “uzaklaştırarak düşünmeyi” gerektirir.” (Giddens, 2013, s. 38) Afet sosyolojisi hem doğa hem de insan kaynaklı afetler öncesinde ve sonrasında insanlar arasındaki ilişkileri inceler. İlk bakışta görünmeyeni anlamaya çalışır.

Afetler yıkıcı olaylardır. Bu nedenle afet sosyolojisi alanında çalışan sosyologlar yaşanan yıkımın ardında bıraktıklarını anlamaya, toplumun yeniden inşa sürecini gözlemlemeye çalışırlar. Sosyolojinin afet alanında görevi gördüğünü görünür kılmaktır. Covid-19 üzerinden okuma yaptığımızda Pandemi sürecinde neler oldu sorusu elimizdeki en güçlü alettir. Aileye ne oldu? Aileye bunların olmasındaki temel sebepler neydi? Afet öncesinde nasıldı? Afet sonrasında nasıl? Şeklinde dizayn edilmiş farklı pencereler ile afet sosyolojisi durumun değerlendirmesine olanak sağlamaktadır.

Teknolojik gelişmeler, artan iletişim, gelişen ulaşım kanalları ile küçük bir köy olarak tasvir edilir konuma gelen dünyada afetlerin de etkisi artmış durumdadır. Kısacası “Afetler çağında yaşıyoruz. Yaşadığımız dönemde afetler, sadece belirli bir coğrafi bölgede yaşayan insanları ilgilendiren bir husus olmanın ötesine geçti. Yeryüzünde yaşayan her insan, artık birer “afetzededir.” (Can, 2020, s. 15) Afet artık adını duyduğumuz bir olgu olmanın ötesinde bizimle birlikte hayat süren bir unsur olmaya başladı. Yüzyılımızın başında hız kazanan afetzedede olma serüvenimiz bir biyolojik afet sayılan Covid-19 serüveni ile toplumsal gerçekliğimize dönüşmüştür. Doğa /İnsan taraflı

bu sonsuz mücadelede insan yanını anlamak ve anlatmaya çalışmak afet sosyolojisine düşmüştür.

1.3.1. Dünyada Afet Sosyolojisi Çalışmaları

Afet sosyolojisi 20. Yüzyılın başların çalışılmaya başlanmış olan oldukça yeni bir alandır. Dünya üzerinde insan nüfusunun artması nedeniyle doğal afetlerden etkilenen insan miktarının artması nedeni ile afetler, afetlerin nedenleri, sonuçları vb. gibi konular dikkat çekmeye başlamıştır. Afet sosyolojisi çalışmaları ilk olarak karşımıza Amerika’da çıkmaktadır. Devam eden süreçte Avrupa’da yapılan çalışmaların da artması ile afet sosyolojisi literatürü oluşmaya ve yayılmaya başlamıştır.

“Samuel Prince’in Columbia Üniversitesi’nde 1920 yılında hazırladığı Catastrophe and Social Change, Based Upon A Sociological Study of the Halifax Disaster (Felaket ve Sosyal Değişme, Halifax Afeti Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma) adlı doktora tezi, afet sosyolojisi çalışmalarının ilkinin oluşturmaktadır.” (Can, Giriş Niyetine Afet Sosyolojisine Alan Açma Çabası, 2020) Bu çalışma temelde iki geminin çarpışması sonucu limanda yaşayan kişilerin yaşadıklarını, olayın toplum üzerindeki etkisini ele almaktadır. İnsan kaynaklı afetler kategorisine giren bu olay afet sosyolojisi literatüründe yer alan ilk çalışmadır.

1940’lı yıllarda klasik sosyoloji çatısı altında da değerlendirilebilecek düşünürlerden Sorokin, Man and Society in Calamity (1942) başlıklı çalışması ile sosyoloji ve afet olgusu arasındaki ilişkiye bizzat sosyoloji terminolojisini kullanarak teorik bir çerçeve çizmiştir. (Akın, 2020) Bu çalışmayı diğerlerinde ayıran unsur devrim, kıtlık, salgın, ölümcül hastalıklar gibi olayları afet olarak değerlendirmesidir. Böylece afet alanı toplumu etkilen farklı olayları kapsayacak şekilde genişlemiştir.

1939 – 1945 yılları arasında meydana gelen II. Dünya Savaşı afet sosyoloji çalışmalarının seyrini değiştirmiştir. Savaşın toplum üzerindeki etkilerinin çalışmaların temel konusu haline geldiği görülmektedir. “Afet sosyolojisi literatürünün oluşmasında II. Dünya Savaşı’ndan sonra Amerika’da yapılan çalışmaların büyük etkisi vardır. Özellikle 1940’lı yılların sonunda ve 1950’li yılların başında Chicago Üniversitesi’ne bağlı Ulusal Düşünce Araştırma Merkezi (National Opinion Research Center – NORC) ve Ulusal Bilimler Akademisi’ndeki (National Academy of Sciences) ekiplerin yaşanan afetlerden hızlıca

dönüt almalarıyla elde edilen bulgular, afet sosyolojisi çalışmalarının temelini atmaktadır.” (Can, 2020)

“1963 yılında Dynes ve Quarantelli Ohio Devlet Üniversitesi’ne bağlı olarak kurulup 1985 yılında Delaware Üniversitesi bünyesine taşınan Afet Araştırma Merkezi” (Akın, 2020) afet sosyolojisi alanında yapılan her çalışmaya yer vermesi, araştırmalara destek sağlamaları bakımında günümüzde de bu alana hizmet etmeye devam eden önemli bir kurumdur. Merkezin kurucuları olan Dynes ve Quarantelli günümüzde de afet sosyolojisi alanına katkı sunmaya devam eden isimlerdendir.

1960’lı ve 1970’li yıllarda afet sosyolojisi literatürü, afetlerde örgütsel işleyişe dair saha araştırmalarıyla daha da genişledi. (Can, 2020) Yeni dönemde çalışmalar multidisipliner özellik kazandı. Afetlerin psiko-sosyal etkilerinin incelenmesi çalışmaların temel noktası haline geldi.

“1980’lerde ve 1990’larda Amerikalı sosyal bilimcilerin yanı sıra Avrupa’daki Afet sosyolojisi çalışmaları da yaptıkları büyük akademik katkılar ile önemli hale geldi. Bu on yıl boyunca sosyolojik bakış açısı öncelikli olarak ırk, etnik yapı, yaş, cinsiyet ve sınıf gibi sosyal ve kültürel farklılıkların afet süreçleri üzerindeki çeşitli etkilerini inceledi. Afet politikaları ve acil durum yönetimi organizasyonlarının yapısı gibi konular, afet sosyolojisi çalışmalarının kapsamını genişletti.” (Ballano, 2017, s. 27)

2000’li yıllarda afet sosyolojisi literatürünün inceleme alanının multidisipliner yapısı, çalışma alanının genişlemesi ve afetlerin eş zamanlı meydana gelmesi ile yaşanan karışıklıklar görülmektedir. Afet sosyolojisinin gelişimi metodolojik tartışmalar çevresinde şekillenmektedir. Güncel çalışmaların sınıf ve toplumsal cinsiyet, risk, afet yönetimi, acil durum ve iyileşme konularında yoğunlaştığı görülmektedir.

1.3.2. Türkiye’de Afet Sosyolojisi Çalışmaları

Türkiye’de afet sosyolojisi çalışmalarının Covid-19 Pandemisi ile birlikte arttığı görülmektedir. Yaşanan bu küresel afetin özel ve genel etkileri sosyal bilimlerin farklı dalları tarafından detaylıca ele alınmaktadır. Lakin Pandemi öncesi Türkçe literatür incelendiğinde afet sosyolojisi alanında oldukça az çalışma yapıldığı görülmektedir. Türkiye’de afet sosyolojisinin milat tarihi 1999 Marmara depremi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yıkıcı afet sonrasında afet sosyolojisi çalışmalarının ivme kazandığı görülmektedir.

“15 Milyonluk nüfusu etkileyen 17 Ağustos 1999 Marmara depreminde 17.480 kişi hayatını kaybetmiş, 43.953 kişinin yaralanmış, 675.000 kişi evsiz kalmış ve bu afet ardında 13 milyon dolarlık tahmini ekonomik zarar bırakarak...” (Ergünay, 2007, s. 2) Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yaşanan en büyük afet olarak kayıtlara geçmiştir. Literatür incelendiğinde yaşanan bu felaketin afet sosyolojisi çalışmaları açısından bir tetikleyici olduğu görülmektedir.

Türkçe literatürde karşımıza çıkan ilk çalışma Veysel Bozkurt’un “Deprem ve Toplum” başlıklı eseridir. Çalışmada Bozkurt Weberyen bir bakış açısı ile 99 Depremini sosyolojik olarak ele almaktadır.

Kasapoğlu ve Ecevit “Doğu Marmara Depreminin Sosyolojik Araştırması: Hasarları Azaltma ve Toplumu Depreme Hazırlıklı Kılma başlıklı eserlerinde “temel olarak, depreme hazırlıklı olmak için depremle ilgilenen tüm disiplinlerin sosyologlarla birlikte çalışması gerektiği vurgulanmış ve afetzedelerin eğitim durumu, yabancılaşma, endişeler ve geleneksellik kavramları üzerine bulgular elde etmiştir” (Kasapoğlu ve Ecevit, 2001’den akt.Bilik, 2015)

Köse ve Küçükcan’ın (2006) Düzce depremini yaşayan afetzedeler üzerine yaptığı araştırma, Türkçe literatürdeki afet ve dindarlık bağlamı ilk eser niteliğindedir.

Afet sosyolojisi başlığını eserine taşıyan ilk çalışma Çağlar Akgüngör’ün yaptığı “17 Ağustos 1999 Depreminde İki Çimento Fabrikası: Bir Afet Sosyolojisi Çalışması” başlıklı eserdir. Ayrıca 2012 yılında “Toplumbilim Perspektifinden Afeti Düşünmek” başlıklı makalesi ile alana önemli katkı sağlamıştır.

“Duman’ın (2016) Sosyolojik Açıdan Deprem ve Din üst başlıklı kitabı, Türkçe afet sosyolojisi literatüründe Köse ve Küçükcan’ın eğildiği din ve afetler konusuna on yıl sonra bir kez daha temas edildiğini göstermiştir.” (Akın, 2020, s. 77)

Delibaş tarafından 2017 yılında yayınlanan Risk Toplumu başlıklı eser de deprem afeti üzerine odaklanmaktadır.

Son olarak 2020 yılında İslam Can editörlüğünde hazırlanan “Afet Sosyolojisi” başlıklı kitap alanda yer alan en kapsamlı çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. On altı akademisyenin afetleri farklı boyutları ile ele aldıkları eser afet sosyolojisi alanının temel Türkçe kaynağı konumundadır.

Araştırma kapsamın YÖK tez veri tabanında detaylı araştırma yapılmış, sosyal bilimler alanında afet konusunda yazılmış lisansüstü tezler indirilerek incelenmiştir. Çalışma sürecinde afet konusunda multidipliner çalışmaların olduğu görülmüştür. Sosyoloji dışında sosyal hizmetler, psikoloji, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, afet yönetimi ana bilim dallarından farklı tezler hazırlandığı görülmüştür. Sosyoloji anabilim dalında 9 Türkçe teze ulaşılmıştır. Yapılan araştırmada Covid-19 Pandemisi hakkında 2020 tarihi ile birlikte çeşitli alanlarda tezler hazırlandığı görülmüştür. Tezler özellikle sağlık alanında yoğunlaşmaktadır. Ancak sosyoloji alanında yayınlanan yüksek lisans tezlerinin hiç birinin afet sosyolojisi alanda yer almadığı görülmüştür.

Ulaşılan ilk tez 2005 yılında Serdar Doğusal tarafından hazırlanan “Doğal Afetler ve Kurumsal Yapılaşma (değişme)” başlıklı tezdır. Doğusal 99 Depremde ve sonrasında gerçekleşen depremde Türk toplumunun ve kamu kurumlarının farkındalıklarını, sorumluluk alma becerilerini ve afeti algılama süreçlerini ele almaktadır. Deprem afetine karşı kurumsal bakış açısının nasıl geliştirilebileceği tezin temelini oluşturmaktadır.

Zuhal Yonca Hançer’in “Sürdürülebilir Afet Yönetimi ve Kadın” başlıklı tezi ve Gül Yalçın’ın “Doğal Afetlerin Etkilerine Ve Afet Risk Yönetimine Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakış: Türk Ve Japon Kadınların Duruş Noktasından Doğal Afetler” başlıklı tezi afet ve toplumsal cinsiyet bakış açısı ile gerçekleştirilen çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalar ile afet sosyolojisi çalışmalarının deprem odağının değişmeye başladığı görülmektedir.

Van depremi Türkiye üzerinde etkisi hissedilen bir deprem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu afet sonrasında çalışmaların yine depreme üzerine yoğunlaşmaktadır. Van depremini ele alan üç teze ulaşılmıştır. Mehmet Baki Bilik’e ait olan “2011 Van Depremi üzerine sosyolojik bir analiz -Mekân, Afet yönetimi, Algı”(2015) başlıklı çalışma ile Yekbün Özaydın’a ait olan “2011 Van depremleri sonrası kalıcı afet konutlarındaki yaşam koşulları üzerine sosyolojik bir araştırma” (2017) başlıklı çalışmada aynı afeti farklı yönleri ile aldıkları görülmektedir. Üçüncü tez İbrahim Adayış tarafından hazırlanan “Doğal Afet Eğitimi Kapsamında Arama Kurtarma Faaliyetlerine Sosyolojik Bir Bakış: Van İli Örneği” başlıklı yüksek lisans tezidir. Bu tezin diğer iki tezden farkı Adayış’ın deprem sonrası arama kurtarma faaliyetlerini sosyolojik bir bakış açısı ile ele almasıdır.

İncelenen son tezler Eda Yaprak Akçakaya'nın "Afet Riski Bağlamında Yaşlılarda Sosyal Sermayenin İncelenmesi: Amasya Örneği" (2018) tezi ve Goncagül Gültekin Özbayram'ın "Doğal Afetler Ve Yerel Topluluk Liderleri: Balıkesir Örnek Olay İncelemesi" (2018) başlıklı tezleridir.

İncelemeler göstermektedir ki Türkiye'de afet sosyoloji çalışmaları hala bakir durumdadır. Yaşanan afetler ile tetiklenen çalışmaların yerini günlük rutin içerisinde düzenli olarak yürütülen ve tüm afet türlerini kapsayacak şekilde zamanla genişleyen çalışmaların yapılması gerekmektedir.

1.4. Endemi, Epidemi, Pandemi ve Salgın

Sağlık; Dünya Sağlık Örgütü tarafından "Yalnızca hastalık veya sakatlığın olmaması durumu değil, fiziksel, sosyal ve ruhsal refah durumu. Sağlığın teşviki ve geliştirilmesi bağlamında sağlık, soyut bir durumdan çok fonksiyonel terimlerle anlatılabilen bir sonuca ulaşma aracı olarak, insanların bireysel, sosyal ve ekonomik olarak verimli bir yaşam sürmesine izin veren bir kaynak olarak düşünülmektedir. Sağlık, günlük yaşam için bir kaynaktır, hayatın amacı değildir. Sosyal ve kişisel kaynakları ve fiziksel kapasiteyi öne çıkaran pozitif bir kavramdır." (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2011) şeklinde tanımlanmaktadır. Aslında sağlık bireyin bütün olarak iyi olmasıdır. Bu bütünlüğü ruh iyiliği, beden iyiliği ve sosyal iyiliği oluşturmaktadır. Bu üç temel unsurdan herhangi birinde meydana gelen bir sorun sağlığın bozulması şeklinde yorumlanmaktadır. Burada sosyal yönden iyilik halinin de vurgulanması bizler için önem arz etmektedir. Afet dönemlerinde sosyal iyilik hali ilk bozulan unsurlardan biridir. Afete tanık olma durumu dahi sosyal iyilik hali üzerinde etkili olmaktadır. Hele ki tanıklık halinin uzaması, bireye zarar gelebileceği fikrinin devamlılığı iyilik halini tamamen ortadan kaldırmaktadır.

Endemi "Bir enfeksiyon etkeninin veya hastalığın belirli bir coğrafyada veya toplulukta sürekli görülmesi durumu." (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu nedenle endemi bölgesel afetler kategorisinde yer almaktadır. Etkisi yerelde kaldığı için Pandemiye kıyasla etkisi daha düşük, müdahalesi daha kolaydır.

Epidemi (Salgın): "Bir hastalığın veya sağlıkla ilgili olayın belli bir bölgede beklenenden daha fazla görülmesi." (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020) Epidemi yayılım miktarı

sıralamasında endeminin üstünde yer almaktadır. Etki hala yereldir. Ancak bulaş sayısı müdahale alanını zorlaştıracak seviyede seyretmektedir.

Pandemi: “Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) tanımlamasına göre, üç farklı koşulun bir araya gelmesi ile pandemi başlamış olur. Bunlar:

- a) Daha önce maruz kalınmamış bir hastalığın ortaya çıkması,
- b) Ortaya çıkan bu hastalığın diğer insanlara bulaşıcı bir özelliğinin olması ve bulaşan hastalığın tehlikeli sonuçları olması,
- c) Ortaya çıkan hastalığın kolayca ve sürekli olarak diğer insanlara da bulaşmasıdır.” (Tekin, 2021, s. 332) Bu üç faktör pandemiye en etkili afetler kategorisine yerleştirmektedir. Nedeninin bilinmemesi ve etkisinin küresel olması afet olarak pandeminin etki gücünü arttırmaktadır.

1.5. Salgın Hastalıklar ve Toplum

Salgın hastalıkların adlandırılması, tanısı ve tedavisinin keşfi toplumlar açısından sancılı süreçler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşadıkları durumun nedenini anlamayan ve çözüm önerisi geliştiremeyen insanlar bu hastalıkları Tanrı’nın gazabı olarak nitelemişlerdir. Salgın insanoğluna yabancı bir olgu değildir. Toplum halinde yaşamaya başlayan ilk insan gruplarından itibaren pek çok endemi, epidemi ve pandemi görülmüş, milyonlarca insan hayatlarını kaybetmiştir.

“Veba, sıtma, kolera, sarıhumma, çiçek, grip, verem, tifo, tifüs ve frengi hastalıkları kitlesel ölümlere yol açan önemli salgın hastalıklardır. Ancak bunların hepsi aynı anda dünyanın birkaç kıtasını etkisi altına alacak ölçekte salgınlar üretmemiştir. Sadece veba, kolera ve grip hastalıklarının insanları etkileyen ve küresel olarak bilinen pandemik salgın hastalıklar olduğunu söyleyebiliriz. Dünya, Eski Çağ’dan günümüze kadar, üç veba, yedi kolera ve bugünlerde yaşadığımız salgınla birlikte 10’dan fazla grip pandemisi yaşamıştır.” (Kılıç, 2020, s.19)

Hastalıkların salgına dönüşme ihtimali oldukça yüksektir. Hem insan bedeni hem de diğer canlılar birbirleri için oldukça zararlı virüsler, bakteriler barındırmaktadırlar. Bu nedenle daha önce gerçekleşmemiş bir temas gerçekleştiğinde salgın baş gösterebilmektedir. Salgın hastalıklar sadece insanoğlunda görülen toplu vaka olayları değildir. Bu durum hayvanlar arasında da oldukça yaygın bir olaydır. Çeşitli ihtiyaçlarını gidermek için göç

etmeye başlayan insanoğlu farklı bölgelerde yaşayan diğer insanlarla ve hayvanlarla karşılaşmaya başlamıştır. Bu durum birbirine yabancı iki yaşam formunun temas yollarını hızlandırmıştır.

“Salgın hastalıkların tarihi, insanoğlunun toprağı işlemeye başlamasına kadar geriye götürülebilir. Toprakların işlenmesi, tarım alanlarının genişlemesi, doğada yaşayan sıçan, fare, sivrisinek, kene ve pire gibi canlıların insanlarla temasını kolaylaştırmıştır. İnsan ve doğa arasında kurulan yakın ilişki hayvanların taşıdığı tifüs, veba, tularemi ve sıtma gibi birçok hastalığın ortaya çıkmasına sebep olmuştur.” (Kantürk, 2016, s.362)

Toplum nedenini bilemediğı bu toplu ölümlerden pek çok şekilde etkilenmiştir. Salgın hastalık ile mücadele ederken ciddi anlamda nüfus kaybı yaşanmıştır. Yetiştirilen mahsuller ve hayvanlar zarar görmüştür. Her yönü ile yıkım olan bu olayların toplum nezdinde bir suçlusunun bulunması gerekmektedir. Nedenini bulamadığı ya da anlamını çözemediğı her olayı tanrısal güçlerle açıklayan insanoğlu salgın hastalıklar için de aynı yöntemi kullanmıştır. Modern tıp gelişip, mikropların varlığı bulunana kadar salgın hastalıklar toplum nezdinde tanrıların onları cezalandırma yöntemi olarak görülmeye devam etmiştir. Günümüzde dahi bu algı örtük olarak da olsa toplum içerisinde devam etmektedir. Çünkü toplum özelinde insanın mantıksallaştırmaya bir neden bulmaya ihtiyacı vardır. Bu bir ceza, ödöl ya da ihtar olabileceğı gibi yardım da olabilmektedir.

1.6. Salgın Hastalıklar

Salgın hastalıklar insanlık tarihinin her döneminde toplumları etkileyen önemli bir unsur olmuştur. Toplumların salgınlardan etkilenmesi toplumu oluşturun her kesim için aynı şiddette olmamıştır. Salgınlardan bazı kesimler daha çok etkilenirken bazıları daha az etkilenmiştir. Sonuç olarak, büyük salgınların toplumun sonraki evrimi üzerinde büyük etkileri olması muhtemeldir (Türk, Ak Bingöl, & Ak, 2020, s. 614).

Dünya üzerinde yaşayan nüfusun artması, keşfedilmemiş yeni yerlerin keşfedilmesi, farklı hayvan türleri ile temas kurulması gibi pek çok farklı nedenden dolayı salgınlar görülmektedir. Her karşılaşılan salgın insanlık üzerinde farklı etkiler bırakmıştır. Salgın hastalıkların yayılması toplumu oluşturan tüm kurumlar üzerinde etkili olmuştur. 2019 yılında aralık ayında yayılmaya başlayan Covid-19 salgını dünyanın gördüğü ne ilk ne de

son salgın değildir. İnsanoğlu var olduğu sürece yeni hastalıklar ve beraberinde gelişen salgınlar var olmaya devam edecektir.

Antik Çağ’da Hipokrat öncesi dönemde salgın hastalıklar bireyleri toplum dışına iten dışlanma sebebidir, eskiçağlardan günümüz kadar olan süreçte ise salgın hastalıklar toplumlarda yarattığı sosyal ve kültürel tahribatla birlikte Tanrı tarafından gönderilen bir “musibet” olarak algılanır. Biyolojik bir olgu olan salgın hastalıkların insanlık tarihinden bile daha önce var olduğu kabul edilir ve özellikle arkaik toplumlarda; çiçek, frengi, sıtma ve cüzzam gibi tüm bulaşıcı hastalıkların genel olarak veba hastalığı olduğu düşünülür (Sarıbaş, 2019, s. 2471)

Tablo 1: Tarihsel Süreçte Salgınlar

Zaman	Salgın	Tahmini Ölüm Sayısı
165-180	Antonine Salgını	5 Milyon
541-542	1.Veba Salgını	30-50milyon
735-737	Japonya Çiçek Salgını	1 milyon
1347-1351	2.Veba Salgını	200 milyon
1520-	Yeni Dünya Çiçek Salgını	56 milyon
1629-1631	İtalya Vebası	1 milyon
1665-	Londra Büyük Vebası	100 bin
1817-1923	Kolera Pandemileri 1-6	> 1 milyon
1885	3.Veba Salgını	12 milyon
1800 Sonu	Sarı Humma Salgını	100-150 bin
1889-1890	Rus Gribi	1 milyon
1918-1919	İspanyol Gribi	40-50 milyon
1957-1958	Asya Gribi	1,1 milyon
1968-1970	Hong Kong Gribi	1 milyon
1981- Günümüz	HIV/AIDS	>35 milyon
2002-2004	SARS	770
2009-2010	Domuz Gribi	200.000
2014-2016	Ebola	11.000
2015- Günümüz	MERS	850
2019- Günümüz	COVID-19	1.113.909 (19.10.2020)

Kaynak: (Türk, Ak Bingül, & Ak, 2020, s. 614-615)

Tablo 1’de 165 yılından günümüze kadar gelen süreçte meydana gelen yüksek ölüm oranlarına sahip hastalıklar yer almaktadır. Hastalıkların meydana gelme tarihleri, hastalık adları ve sebep oldukları ölüm sayıları verilen hastalıklardan bazıları Pandemi

bazıları epidemi özelliği göstermektedir. Salgın hastalıkların insanlar üzerindeki etkilerini görebilmek adına dünya çapında pandemiye neden olan Sıtma, Veba, Kolera, Çiçek, İspanyol Gribi ve Covid-19 hastalıklarına detaylıca yer verilmiştir.

1.6.1. Sıtma

Salgın hastalıklar içinde en eski zamanlardan beri bilinen bir hastalıktır. Kesin olarak ne zaman başladığı bilinmediği gibi kaç kişinin ölümüne sebep olduğu da bilinmemektedir. Farklı bulaş yolları olan Sıtma insanlığın en uzun süre mücadele ettiği pandemidir.

Ebers papirüsü (M.Ö. 1500), Asurbanipal'ın kütüphanesindeki kil tabletlerde (M.Ö. 600)ve klasik Çin tıbbi metni Nei Jing'deki kayıtlar hastalığın tipik özellikleri, büyük dalak, periyodik ateşler, baş ağrısı, üşüme-titre ve ateşten bahsedilmiştir. Hipokrat tarafından M.Ö.5. yüzyılda bataklık, durgun ve kirli suları içenlerin karınlarının şişeceğini, dalaklarının büyüyeceğini ve ateş nöbetleri geçireceğini bildirmişti. Tekrarlayan ateş ve splenomegali ile tanımlanan sıtma bütün dünyada yaygın olarak görülmüş ve Mezopotamya, Eti, Grek gibi uygarlıkların yok olmasında rol oynamıştır. İnsanlık tarihinde savaşlar, kıtlıklar ve diğer salgın hastalıklardan ölen insanlardan daha fazlasının sıtma nedeniyle öldüğü, bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı'na kadar yeryüzündeki tüm ölümlerin yarısının sıtmadan olduğu tahmin edilmektedir (Ocaktan, 2015, Akt., Parıldar & Dikici, 2020, s. 5)

1.6.2. Veba

Tarih boyunca sayısız salgınla mücadele eden insanlığın kolektif hafızasında yer edinen ve salgın denildiğinde ilk akla gelen şüphesiz vebadır. Bunun nedeni, vebanın özellikle Avrupa kıtasında hüküm sürdüğü dönemde, nüfusun üçte birini yok etmiş olmasıyla açıklanabilir (Çıpa, 1995, Akt., Artvinli, 2020, s.44). Ölüm oranının yüksekliği Veba'yı toplumsal hafızada ölümün eş anlamlısı haline getirmiştir. Tarih boyunca pek çok kez farklı yerlerde tekrar eden Veba her seferinde pandemi özelliği göstermesi ile diğer hastalıklardan ayrılmaktadır. Ancak en etkili olan üç Veba atağı tarihte öne çıkmaktadır.

Bu üç pandemiden birincisi, 6. Yüzyılda İstanbul'da yaşanan Jüstinyen Vebası, ikincisi 14. Yüzyılda ortaya çıkan ve Kara Ölüm (Black Death) olarak adlandırılan veba salgını, sonuncusu ise 19. Yüzyıl sonlarında şiddetlenen Üçüncü Veba Salgını'dır (Varlık, 2017, akt., Artvinli, 2020, s.44).

İlk Veba salgını İmparator Büyük Jüstinyen döneminde Bizans başkenti Konstantinopolis’de 542 yılı baharında ortaya çıkan veba salgını hızla yayılarak ciddi bir yıkıma neden olmuştur. Her ne kadar ölü sayısı kesin olarak bilinmese de o dönemde yaklaşık 400.000 nüfuslu başkentin en azından yüzde yirmisinin bu salgında öldüğünü söylemek mümkündür (Varlık, 2018, akt., Artvinli, 2020, s.44).

İkinci Veba salgını diğer adı ile “Kara Ölüm, 1346-1353 yılları arasında şiddetlenen, Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika’nın tamamına yayılan ve hemen her şehri ve köyü etkilemiş en yıkıcı veba pandemisidir” (Crawford, 2019, akt., Artvinli, 2020, s.45). Öyle ki çocuk masallarına, halk hikayelerine konu olduğu gibi Tanrı’nın halkı cezalandırdığı fikrinin yayılmasına yol açtığı dönemde eserlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Kayıtlara geçen üçüncü pandemi ise 1924 yılında Hong Kong’da başlayarak küresel ölçekte devam eden veba salgınıdır (Sarıbaş, 2019, s. 2471). Veba nüksettiği her dönemde yüksek ölüm oranlarına neden olan bir hastalıktır. Yayılmasının çabuk olması ve hastalığın hızlı seyretmesi nedeni ile mücadele edilmesi zordur.

1.6.3. Kolera

Kolera, 19. Yüzyıl dünyasının en önemli bulaşıcı hastalığı olarak dünyanın pek çok yerinde ve farklı yıllarda toplumları etkileyip ciddi oranda insan kaybına yol açmış, aynı zamanda pek çok ülkede modern anlamda halk sağlığı uygulamalarının oluşumunda rol oynamıştır. İlk defa 1817 yılında Hindistan’da patlak veren kolera salgını, diğer kıtalara yayılarak defalarca pandemilere yol açmıştır (Hays, 2005, akt., Artvinli, 2020, s.48).

İlk Asya kolera salgını veya Asya kolerası olarak da bilinen ilk kolera salgını (1817-1923), Kalküta şehrinin yakınında başladı ve Güneydoğu Asya’da Orta Doğu, Doğu Afrika ve Akdeniz kıyılarına yayıldı. Bu ilk salgın, Asya’daki hemen hemen her ülkeyi etkileyen benzeri görülmemiş geniş bir bölgeye yayıldı (CBC, 2010, akt., Türk, Ak Bingül, & Ak, 2020, s. 618).

1.6.4. Çiçek

Çiçek hastalığının dünya tarihi üzerinde oldukça önemli etkileri vardır. 18. yüzyıl boyunca Avrupa genelinde iktidarda olan beş hükümdarda dâhil her yıl 400.000 kişinin ölmesine neden olmuştur. (Riedel, 2005, s.21, ak., Türk, Ak Bingül, & Ak, 2020, s. 617).

İki türü vardır: Variola majör (%30 civarında öldürücü seyreder) ve variola minor. Hastalık, damlacık yolu ile yüz yüze temas ve kontamine giysi ve yatak takımları ile bulaşabilmektedir. Çiçek hastalığı kültürleri yok ederek, kimi uygarlıkların sonunu getirmiştir (Parıldar, Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları, 2020, s. 24)

Dünya’da yaklaşık olarak 500 milyon kişinin çiçek hastalığından dolayı ölmüş olabileceği tahmin edilmektedir. Hastalıkla ilgili yapılan çalışmalar sonucu 8 Mayıs 1980 tarihinde, Dünya Sağlık Örgütü çiçek hastalığının dünya çapında ortadan kaldırıldığını onaylamıştır (Tognotti, 2010, s.264, akt., Türk, Ak Bingül, & Ak, 2020, s. 617). Uzun yıllar süren aşılama çalışmaları sonuçlarını vermiştir. Kollektif bağışıklık kazanıldığı için resmi olarak hastalığın sonlandığı ilan edilebilmiştir.

1.6.5. İspanyol Gribi

20. Yüzyılın ilk büyük pandemisi, virüs kökenli bir grip hastalığıydı ve ilerleyen yıllarda dünya farklı virüs ailelerinden yeni grip salgınları ve pandemilerine tanık oldu. (Artvinli, 2020, s. 53) Geçtiğimiz yüzyılda meydana gelen bu salgının en çok ölüme sebep olan hastalık olma özelliğini hala koruduğu görülmektedir.

Birinci Dünya Savaşı’nın bitmesine yakın bir dönemde, 1918 yılı baharında ortaya çıkan ve kısa sürede pandemi halini alan İspanyol Gribi geçen yüzyılın en büyük küresel salgınıydı. Tüm dünyada yaklaşık 40-50 milyon insanın ölümüne yol açan H1N1 pandemisi, ilk olarak 1918 yılı Mart’ında ABD’nin Kansas Eyaleti’nde bulunan askeri üslerde rastlanmıştır. “İspanyol Gribi” olarak adlandırılmasının nedeni, diğer ülkelerde iktidarlar salgını halktan gizlemek için haberlere sansür uygularken, Birinci Dünya Savaşı’nda tarafsız kalan İspanya’da, hastalığa dair haberlerin gazetelerde geniş yer bulabilmiş olmasıydı (Snowden, 2019, akt., Artvinli, 2020, s.53). Hastalığın savaş ile aynı zamanda yayılmaya başlaması yaşanan felaketin sonuçlarının anlaşılmasını geciktirmiştir. Öyle ki Birinci Dünya Savaş’ında yaşanan kaybın iki katından fazla kişinin ölümüne neden olmuştur.

Sadece İstanbul’da 16.000 kişinin yaşamını kaybettiği İspanyol Gribi sırasında bugünkü salgına benzer biçimde tedbirler alınmaya çalışılır. 1918 yılı sonunda, Aralık ayında okullar ve eğlence yerleri kapatılmış, ölüm vakaları azalmaya başlayınca, Ocak 1919’da okullar ile sinema, tiyatro, gazino gibi eğlence yerleri hijyen koşullarına uymak koşuluyla

kademeli olarak yeniden açılmıştır. 1920 yılının kış aylarında salgın yeniden alevlenmiş ve hastalığın uğramadığı ev neredeyse kalmamıştır. İstanbullular çaresizlik ve korku içinde salgının bitmesini beklemiştir. (Temel, 2015; Yolun ve Kopar, 2015; Kürkçüoğlu, 2020, akt., Artvinli, 2020, s.53).

1.7. Covid-19 Pandemisi

Covid-19'un diğer salgınlardan farkı dünyayı bir bütün olarak ele geçirmesidir. Tüm dünyada aynı anda yıkıcı etkisi hissedilen hastalık bu özelliği ile diğer afetlerden ve salgınlardan ayrılmaktadır. Günümüze dek pek çok salgın dünya üzerinde meydana gelmiştir. Ancak hiç biri bugün Covid-19'un sahip olduğu yayılım alanına ve hızına sahip olmamıştır. Diğer pandemilerden Covid-19 Pandemisini ayıran nokta meydana geliş zamanlarının sahip olduğu özelliklerdir. Küreselleşmiş ve hızlı ulaşım ağları ile donatılmış bir dünyaya doğan Covid-19'un bu dünyada yaşamak için çok güçlü destekçileri vardır. Hızlı ve gelişmiş ulaşım ağları, yoğun çalışma saatleri, şehirlerin sunduğu üst üste yaşam alanları, aralıksız olarak devam eden eğitim, sağlık, eğlence hizmetleri bunlardan bazılarıdır.

Bu süreci herkes farklı deneyimlemektedir. Bu farklı deneyimlerin birleşimi sonucu büyük toplumsal resim meydana gelmektedir. Her deneyim ilk bakışta özeldir ancak deneyimlerin ortaklaşması ve birbirlerini etkiler konuma gelmeleri ile ikinci basamak olan toplumsala erişmektedir. “Bütün dünya halklarını zenginiyle-yoksuluyula-fakiriyle, işçisiyle-işvereniyle, dinlisini-dinsizini, siyahını-beyazını bütün ırklarını birbirinden ayırmadan bulup yakalayan ve herkese eşit davranan bir virüsün bir yandan da çok ciddi bir aktör olarak oynadığı rolü...” (Aktay, 2020, s. 653) izlediğimiz bu süreç toplum hafızasında negatif karakterli olarak yer edinmektedir.

Her ne kadar küreselleşme ile sınırların kalktığı savunulsa da dünyada devam eden rekabet ülkelerin bir arada çalışmasını sadece çıkar noktaları üzerinden ilişki kurmalarını destekler niteliktedir. Ancak herkese yıkımı getiren Covid-19'u yenebilmek için tek çarenin birlikte hareket etmek olması sistem adına oldukça yeni bir durumdur. Bu nedenle her koldan insanlığı ekonomik, sosyal, siyasal ve iletişimsel yönler başta olmak üzere farklı yönleri ile yüzleştirmektedir.

“Şimdiye kadar hiç öngörülemeyen bir etkiyle yepyeni bir tecrübe yaşattı insanlığa ve yaşatmaya devam ediyor. Bırakınız yakın tarihimizi, bilebildiğimiz insanlık

tarihinde böylesi bütün dünyayı aynı anda standart bazı uygulamalara sevk eden ve dünyayı aynı anda aynı pratiklerde birleştiren, üstelik işlemekte olan bütün bir sistemi durduran başka bir olay yok. İnsanlık tarihi elbette geçmişte de çok sayıda savaş, salgın, doğal veya sosyal afet hatta dünya savaşları yaşadı. Ancak bütün bu olayları hiçbirisi Covid-19 salgını karşısında sergilenen küresel çapta aynı anda bir yaşam tarzı etkisine yol açmamıştı.” (Aktay, 2020, s. 660)

Covid-19 salgını döneminde yaşanan olaylar aile kurumunda yankı bulmuştur. Kapitalist sistemde, günlük kazanç peşinde koşan kadın erkek figürleri hiç olmadıkları kadar uzun süre bir arada kalmak zorunda kalmıştır. Bu zorunda kalışlar anne, baba, eş vb. rollerin sorumluluğunu arttırmıştır. Yaşam alanının kısıtlanması, çalışma ve dinlenme alanının eve indirgenmesi, sokağa çıkma yasakları gibi durumlar ailelerin yapısına etki etmiştir. Yaşadığımız yüzyılda salgın hastalık tehlikesi devam etmektedir. Bu nedenle olası bir salgın durumuna hazırlıklı olmak için kuşkusuz ailenin yaşadığı değişime de bakmak gerekmektedir. Bu nedenle araştırmamız Covid-19’un aile yapısı üzerindeki etkileri üzerinde inşa edilmiştir.

1.7.1. Pandemiye Panoramik Bir Bakış - Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi

Covid-19 hastalığının yayılımı 02.01.2023 tarihinde hâlâ devam etmektedir. Ancak yapılan aşı uygulamaları ve zaman içerisinde kazanılan bağışıklık etkisi ile hastalığın semptomları hafiflemiş, ölüm oranları azalmıştır. Araştırma salgının yoğun olduğu ve eve kapanma uygulamalarının yaşandığı döneme odaklandığı için Covid-19’un dünya genelinde nasıl bir yayılım gösterdiğine aşağıda kısaca değinilmiştir. Odak nokta ne hızla yayıldığı, dünya genelinde ne tarz önlemlerin alındığını göstermektir.

31 Aralık 2019’da; Çin’de zatürre olarak belirtilen ilk vakalar, Dünya Sağlık Örgütü’ne bildirilmiştir. 5 Ocak 2020’de ise ilk kez Dünya Sağlık Örgütü bu yeni hastalığı salgın olarak adlandırmıştır. Hastalığın belirtilerinin belirlenmeye çalışıldığı bu süreçte 11 Ocak 2020’de Çin’de ilk resmi ölüm gerçekleşti. İlk resmi vakanın açıklanmasından on dört gün sonra Tayland’da, yirmi iki gün sonra ise ABD’de tespit edilmesi durumun ciddiyetini artırmıştır.

Tarihler 09 Şubat’tı gösterdiğinde virüs kaynaklı toplam ölüm sayısı, SARS’tan kaynaklanan toplam ölüm sayısını geçmiştir. Bu durum dünya genelinde alarma neden

olmuştur. Corona virüs ailesinden olduğu tespit edilen bu yeni hastalık 11 Şubat'ta; Covid-19 olarak adlandırılmıştır.

14 Şubat'ta; Mısır, 26 Şubat'ta; Brezilya'da Hatalığın tespit edildiği duyurulduğunda Asya, Avrupa, Amerika ve Afrika kıtalarında toplam 100 ülkeye hastalığın yayıldığı resmileştirilmiştir. En son resmi açıklama yapan ülkelerden biri olan Türkiye 11 Mart'ta ilk duyuruyu gerçekleştirmiştir. Aynı tarihte Dünya Sağlık Örgütü ile bu salgını Pandemi olarak ilan etmiştir

Hızla farklı ülkelere bildirilen vaka sayıları ile pandeminin etki boyutunun arttığı gözlemlenmiştir. Bu süreçte ülkeler farklı önlemler alarak hastalığın yayılmasını önlemeye çalışmışlardır. Ancak tüm dünya genelinde; uçuşların kısıtlanması, bölgesel sokağa çıkma yasaklarının uygulanması, insanların bir araya geldikleri kafe, sinema, tiyatro, AVM gibi mekanların belirli sürelerle kapatılması, maske takılması, hijyen kullarının yaygınlaştırılması için reklam çalışmalarının yapılması ve sosyal mesafe kulları belirten ikaz panolarının yerleştirilmesi gibi uygulamaların hayata geçirildiği görülmüştür.

Türkiye'ye baktığımızda 11 Mart 202 tarihinde ilk vakanın ilan edilmesi ile hızlı bir sürece girilmiştir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nde Covid-19'un pandemi ilan edilmesini beklemeden; Çin'de görülmeye başlamasından itibaren ülkeye girişini engelleyebilmek adına bir takım önlemler alınmıştır. Türkiye'nin almış olduğu bu önlemler sayesinde sağlık sisteminin üzerine çok fazla yük binmesinin önüne geçilmiştir (İnat 2020, akt. Güngör, 2020, s. 830).

Alınan kararlar hastalığın yayılımını önlemek amacı güdülerek alınmıştır. Çin ile Türkiye arasındaki uçuşlar durdurulmuş, Çin'de ikamet eden Türkler düzenlenen özel sefer ile Türkiye'ye getirilmiştir. Bu süreçte halkın bilgilendirilmesi için farklı alanlarda afiş hazırlamak, bilgilendirici video içerikleri hazırlamak gibi çalışmalar yapılmıştır. 10 Ocak 2020'de alınacak kararların bilimsel verilere dayanması amacı ile Sağlık Bakanlığı koordinesinde, Koronavirüs Bilim Kurulu ve Operasyon Merkezi kurulmuştur. Hastalığın Türkiye'de de tespit edilmesinin ardından alınan önlemler sıkılaştırılmıştır. İnsanların bir arada bulunduğu cami, sinema, tiyatro AVM, park ve bahçe gibi alanlar kapatılırken, kademeli olarak tüm eğitim kurumları da uzaktan eğitim sistemine geçirilmiştir. Memurlar için esnek çalışma sistemi getirilmiş pek çok özel kurum uzaktan çalışma

sistemine geçmiştir. 17 Mart 2020 tarihinde Türkiye’de Covid-19 kaynaklı ilk ölüm vakası yaşandığı Bakan Koca tarafından ilan edilmiştir. Ölümün yaşanmaya başlaması ile alınan önlemler artırılmıştır.

Tüm bu önlemleri sokağa çıkma yasakları izlemiştir. Risk grubunda yer alan 65 yaş üstü vatandaşlar ile 18 yaşından küçük çocukların sokağa çıkmasını kısıtlama ile başlayan yasakları vakaların yüksek olduğu illerde uygulanan dışarı çıkma yasakları ve nihayetinde ülke genelinde uygulanan sokağa çıkma yasakları takip etmiştir. Toplu taşıma hizmetlerinde ise taşıt kapasitesinin yarısı kadar yolcu taşınmasına karar verilmiştir. Kuaför, kahve, kafe gibi bazı iş kolları geçici süreliğine kapatılırken şehirlerarası seyahatlere de kısıtlamalar getirilmiştir. Yukarıda değinilen tüm önlemlerin ortak amacı hastalığın yayılmasını yavaşlatmaktır. Bir yandan yayılım azaltılmaya çalışılırken bir yandan tüm dünya genelinde hastalığı tedavi etmek ve bağışıklığı sağlamak amacı ile ilaç ve aşı geliştirme çalışmaları devam etmiştir.

Bu süreçte Pandemi ile mücadelede ülkeler farklı yollar izlenmesi gerektiğini savunmuşlardır. İngiltere sürü bağışıklığı fikrini gerçekleştirmeye hedeflerken Almanya ve ABD aşı uygulamalarına ağırlık vermişlerdir. Ancak hastalığın seyrinin kesin olarak belirlenememesi, özellikle 65 yaş üstü ve kronik rahatsızlığı olan bireylerde yüksek ölüm oranlarının görülmesi belki de on yıllar sürecektir olan sürü bağışıklığı kazanılana kadar milyonlarca kişinin ölmesine neden olacaktır. Dünya Sağlık Örgütü’nün Pandemi ilanını takiben pek çok firma tarafından aynı anda aşı çalışmalarına başlanmıştır.

DSÖ klinik değerlendirmede 25 aşı ve klinik öncesi değerlendirmede de yaklaşık 141 aşı aday olduğunu belirtmiştir. (Kazak, Hindistan, & Önal, 2020, s. 572) Yapılan çalışmalar sonunda COVID-19 için birkaç farklı aşı türü geliştirilmiştir. Bu aşılardan tümü vücudun bağışıklık sistemine COVID-19’a neden olan virüsü güvenli bir şekilde tanıtmayı ve yok etmeyi öğretecek şekilde tasarlanmıştır.

- Hastalığa neden olmayan ancak bağışıklık yanıtı oluşturan etkisizleştirilmiş virüs içeren aşılardan (İnaktif aşılardan).
- Hastalığa neden olmayan ancak bağışıklık yanıtı oluşturan zayıflatılmış virüs içeren aşılardan (Canlı atenüe aşılardan).
- Güvenli bir şekilde bağışıklık yanıtı oluşturmak için COVID-19 virüsünün yapısını taklit eden protein parçalarını kullanan protein bazlı aşılardan.

- Güvenli bağışıklık yanıtı oluşturmak için COVID-19 virüsünün RNA parçacıklarını taşıyan hastalık yapıcı etkisi olmayan virüslerin kullanıldığı viral vektör aşıları.
- Kendi başına güvenli bağışıklık yanıtı oluşturan protein üretmek için genetik olarak tasarlanmış RNA ve DNA parçacıklarını kullanan son teknoloji bir yaklaşım olan m-RNA ve DNA aşıları. (T.C. Sağlık Bakanlığı)

Bu süreçte farklı aşı türleri ve çalışmaları yapılmıştır. Ancak Uğur Şahin ve Özlem Türeci'nin başkanlığını yaptığı, Almanya Mainz merkezli ilaç şirketi Biontech tarafından RNA tabanlı olarak geliştirilmiştir. Covid 19 virüsüne karşı elde ettiği başarı oranı %90 olarak açıklanmıştır. Covid 19 aşı çeşitleri arasında yer alan Biontech aşısı, ilk olarak Birleşik Krallık'ta kullanılmak üzere izin almıştır. Ülkede aşılama çalışmaları başlamış bulunmaktadır. Onay veren ilk ülkelerden bir diğeri ise Kanada'dır. Biontech aşısının bozulmadan uzun süre dayanabilmesi için -70 derece sıcaklıkta tutulması gerekmektedir.” (Covid-19 Aşı Çeşitleri)

Aşı çalışmaları Türkiye’de öncelikli gruplar olarak görülen kişilere uygulanarak başlamıştır. İlk uygulanan grup sağlık çalışanları ve 65 yaş üstü vatandaşlardır. Geline son durumda Sağlık Bakanlığı Covid-19 bilgilendirme sitesinde yer alan bilgiler doğrultusunda Türkiye’de 57.954.235 kişiye 1. doz, 53.190.488 kişiye 2. doz olmak üzere 152.700.260 kişiye 3. doz aşı uygulanmıştır. Bakanlık verilerine göre 101.492 kişi Covid-19 nedeni ile hayatını kaybetmiş, 17.042.722 kişi hastalığa yakalanmıştır. (T.C. Sağlık Bakanlığı,2022).

1.7.2. Pandemi Döneminde Türk Ailesi

Covid-19 Pandemisi sürecinde aileler daha önce yaşamadıkları durumlarla karşı karşıya kalmışlardır. Sosyal hayatta olduğu kadar iş ve eğitim hayatına da getirilen izolasyon ve kısıtlamalar toplumda yer alan en küçük bireyden en büyük bireye kadar ciddi değişimlere yol açmıştır. (Atıla Demir & Nam, 2022, s. 463) Yeni düzende hastalıktan korunmak amacı ile iş, okul, ev üçgeninde gidip gelen aile bireyleri okul ve iş mekanları dahil ev dışındaki tüm sosyal alanlardan mahrum kalmışlardır. Devlet nezdinde alınan kararlar sonucu hayata dâhil olan yasaklar ve kısıtlamaların aileden aileye değişen farklı psikolojik, sosyal ve ekonomik etkileri olduğu görülmüştür. Hastalık nedeni ile kaybetme korkusunun artması, yeni düzenlemeler ile yaşanan ekonomik zorluklar ve sosyal

ilişkilerin kurulduğu alanlardan mahrum kalma nedeni ile ailelerde direkt ve dolaylı olarak değişime uğramıştır.

Toplumu oluşturan tüm kurumlar Pandemiden etkilenmiştir. Kuşkusuz bu kurumların başında gelen ailenin etkilenmesi de kaçınılmazdır. En kötüsünden başlamak gerekirse öncelikle aynı aileden bir ya da birden fazla kişinin virüse yenik düşerek hayatını kaybetmesiyle yaşanan ailevî yıkımdan söz edilmelidir. Bazen uzun süreli yoğun bakım tedavisi nedeniyle yaşanan sıkıntı ve üzüntüler, tüm çabalara rağmen hastanın kurtarılamadığı durumda kısıtlamalardan dolayı mevtanın cenazesinin sadece birinci derece yakınlarının katılımıyla mahzun defnedilişi ve yaşananların geride kalanlar üzerinde bırakacağı acı hatıralar şüphesiz olayın en trajik boyutunu oluşturmaktadır. (Amman, 2021, s. 107)

İkinci olarak bazı sektörlerin tamamen durma noktasına gelmesi nedeniyle, çalışanlar gelir getirici işlerini kaybetmiştir. Bu durum hem işini kaybedenler hem de diğer aile fertleri için bir travma kaynağı olarak nitelendirilebilir. Gelir kaybı, gelirin azalması veya sağlık harcamalarının artması nedeniyle farklı tür psikolojik etmenler ortaya çıkmıştır. (Atila Demir & Nam, 2022, s. 465) Ekonomik boyutun aile üzerindeki etkisinde dikkat çeken diğer bir nokta ise işlemeye devam eden sektörlerdir. Bir grup hastalığa ek olarak ekonomik zorluklarla mücadele ederken bir grup ise artan talebi karşılayamayacak kadar çok çalışarak kazanç elde etmektedir. Farklı çalışma gruplarına mensup aile bireylerinin değişimlerinin farklı olması beklenmektedir.

Yaşanan bu değişimlerin aileye yansımalarını iyi analiz etmek önem kazanmaktadır. Bu noktada aile içi sorunlar, aile içi iletişim de yaşanan değişimler bize rehberlik etmektedir. Pandemi öncesine göre ailede yaşanan sorunlar içerisinde en fazla artış gösteren sorunlar sırasıyla, ev içi sorumluluklarla ilgili tartışmalar, aile üyelerinin birbirini eleştirmesi, ailede tartışma ve kavgalar ve ev ekonomisiyle ilgili tartışmalardır. Genelde sözel tartışmalarda artış gözlenmiştir. Diğer yandan pandemi sürecine göre azalan aile içi sorunlar ise sırasıyla aile içindeki etkinliklerin ayrışması, aile içi iletişim kopukluğu ve ailede tartışma ve kavgadır. Aile üyelerinin birlikte daha çok vakit geçirmeleri iletişimi ve birlikte yapılan aktiviteleri artırmıştır. (Barış & Taylan, 2020)

Ailenin uygulanan hangi önlemden nasıl ve neden etkilendiğini anlamak bu noktada önem kazanmaktadır. Pandemi sürecinde Türk toplum yapısını meydana getiren her aile yapısı

eşit derece etkilenmemiştir. Bu etkilenmelerde meydana gelen değişimin kaynaklarının tespit edilmesi oluşan hasarların tespit ve tedavi edilmesinde faydalı olacağı gibi tekrar bir Pandemi yaşanması durumunda aile kurumu adına nasıl bir yok haritası çizilmesi gerektiğinin de ana hatlarını belirleyecektir.

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal bilimlerde hedef toplum hakkında fikir yürütülmesine dayanak sağlayacak geçerli, güvenilir bilgiler elde etmektir. Sosyal bilimler çatısı altında yer alan sosyolojinin de temel amacı toplumu meydana getiren bileşenleri, bu bileşenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini, olay haritalarını ve etki düzeylerini bilim çerçevesinde incelemektir. Sosyoloji bilimsel bilgi elde edebilmek için çeşitli araştırma yöntemleri ve bu araştırma yöntemlerinin araçları olan çeşitli araştırma teknikleri kullanmaktadır. Araştırma yöntemleri araştırmacılar için bir kılavuz, yol haritası mahiyetinde unsurlarken araştırma teknikleri araştırmacıların verileri toplamak için kullandıkları çeşitli yardımcı enstrümanlardır.

Yöntem tartışmaları sosyolojinin bir bilim dalı olarak kabul edildiği günden bugüne tartışılan konuların başında gelmektedir. “Bilimsel paradigma, sadece bilimin nasıl bir faaliyet olduğunun anlaşılmasını sağlayan değil, aynı zamanda gelişmesini de tetikleyen bir kavramdır.” (Dikeçgil, 2006, s. 31) Temelde Pozitivist paradigma ve Yorumlayıcı paradigma olmak üzere iki ana paradigmadan bahsedebiliriz. Bu paradigmlar üç felsefi temel üzerine inşa edilmişlerdir. Üç ayak aynı zamanda pozitivist ve yorumlayıcı paradigmlar arasındaki farkı meydana getiren asli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu üç ayrım noktası; ontolojik, epistemolojik, ve metodolojik unsurlar üzerine temellenmektedir. “Metodolojinin ne tür bilgi (neden- sonuç ilişkisine dair ya da anlama dair bilgi) üretmeyi amaçladığı, onun epistemolojik konumu ise ontolojik duruşuna yani dünya hakkında öne sürdüğü varsayımların neler olduğuna bağlıdır.” (Arkonaç, 2017, s. 17) Bu çalışmanın yorumlayıcı paradigmanın yol göstericiliğinde yürütülmüştür.

Yorumlayıcı paradigma varlığı ruh ve beden ayrımından azat ederek incelemesi ile Pozitivist paradigmadan ayrılmaktadır. Ontolojik sayılıtlar epistemolojik ve metodolojik varsayımların temelinde yer alırlar. Çünkü varlık her şeyin başlangıcıdır. Bir bilim insanı için varlık, varlığını bilmek ya da tanımak istediği nesnedir. “Varlığın doğasına ilişkin temel ontolojik sayıtlı bilim faaliyetinde bilim adamına bilgisini edinmek istediği gerçekliğin tasarımını verir.” (Dikeçgil, 2006, s. 34)

“Yorumlayıcı yaklaşıma göre insanlar kendileri tarafından yaratılan ve paylaşılan alanlardan oluşan kültürel sistemler içinde yaşarlar ve bu bakımdan da nesnelerin veya kültürden yoksun diğer canlıların hareketleri gibi tepkisel veya içgüdüsel hareketler olarak ortaya çıkmaz. İnsan davranışlarının çoğu, belirli amaçlarla veya değerlerle ilişkili anlamlı toplumsal eylemler olarak ortaya çıkar. Bundan dolayı da toplumsal eylemler nesnelermiş gibi ele alınarak açıklanamaz.” (Suğur, Koçak Tuhanoglu, Gönç Şavran, & Beklan Çetin, 2018, s. 43) Bu bakış açısı ile ele alınması planlanan aile yapılarını daha iyi anlayabilmek, onu her boyutu ile kavrayabilmek için bu araştırmanın ontolojik temellerine en uygun yaklaşım olan yorumlayıcı yaklaşım seçilmiştir.

İkinci ayak ise bilginin mahiyeti konusunu ele alan epistemolojik yaklaşımdır. Burada bilginin kaynağı, elde edilmesi hedeflenen bilgisinin türü, bilimsel bilgi tanımlamaları bir önceki temel olan ontolojik kabuller ışığında şekillenmektedir. Yorumlayıcı yaklaşımın temelinde bilgi evrensel ve hazır bulunmayı bekleyen bir unsur olarak görülmemektedir. “Toplumsal yaşam Pozitivistlerin aksine, orada keşfedilmeyi bekleyen gerçeklik olarak değil, insanların onu deneyimledikçe ve ona anlam verdikçe var olduğunu kabul eder.” (Çetintaş, 2015, s. 33)

Bilgiye atfedilen değer işe yararlılığı üzerinden değil de daha hümanist bir bakış açısı ile insana dair olanı kavrama ve deneyimleri açıklamayla ölçülmektedir. Bu çalışmada hedef Covid-19 Pandemisi sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde yaşayan tüm ailelere genellenebilir bilgiler elde etmek, tüm aile yapıları üzerinde benzer şekilde gözükten değişimleri ortaya çıkartmak iddiası taşımamaktadır. Çalışma Covid-19 Pandemisi’nin Türk aile yapısı üzerinde ne tarz değişimlere sebep olduğu hakkında fikir sahibi olmak adına Sakarya ili ile sınırlandırılan ve çalışmada belirlenen aile tipolojilerine uygun aileler üzerine odaklanmakta, onların deneyimlerini, zorlantılarını anlamayı ve bu aile tipolojilerinde meydana gelen değişimi açıklamayı hedeflemektedir. Görüldüğü üzere planlanan çalışmanın epistemolojik temelleri yorumlayıcı paradigmanın epistemolojik temelleri ile aynı çizgide yol almaktadır.

Üçüncü ve son temel ise araştırmanın yürütülme aşamasında kullanılacak teknikler de dâhil olmak üzere yapılacak tüm çalışmaların kaynağı mahiyetinde olan metodolojik ayrımdır. “Bir araştırmanın metodu araştırma sürecinin veri toplama, analiz ve değerlendirmeye kadar uzanan eylemsel boyutunun nasıl işletileceğini gösteren bir ilkeler

bütünü ile araştırmanın metodolojisi de bu eylemsel ilkelerin zihinsel boyutla bağlantılarını kuran ve bunun için de epistemolojik sayılıtlarla (ontolojik sayılıtlar çoğunlukla en derindedir ve saklı kalır) zorunlu olarak iç içe geçmiş felsefi ve soyut ilkeler bütünüdür.” (Dikeçligil, 2002, s. 106) Metodolojik sayılıtlarımız gerçekliğin bilimsel bilgisine nasıl ulaşabileceğimize dair izlenecek yol haritalarıdır. Araştırmanın yöntemi, araştırmacının araştırma sürecinde yer alacağı konumu, araştırmacının ve araştırma unsurlarının sahip oldukları değerler çerçevesi bu temel ile şekillenmekte yapılan tercihlerin her biri pozitivist ve yorumlayıcı yaklaşımlar arasındaki metodolojik farklılıkları belirginleştirmektedir.

“Nitel araştırmacılar anlamla, yaşantı ile ilgilenir, İnsanların dünyayı nasıl anlamlandırdıklarıyla olayları nasıl yaşantıladıklarıyla ilgilenirler.” (Arkonaç, 2017, s. 30) İnsan çok boyutlu bir varlıktır. Kuşkusuz çok boyutlu olan insanoğlunun inşa ettiği toplumsal yapılarında insanın boyutları gibi farklı boyutları vardır. Toplumsal yapının mihenk taşı olan aile toplumun çok boyutlu yapısında ilk karşımıza çıkan boyut olarak yorumlanabilir. Aile yapısı; bireysel olarak hayatlarına devam eden insanların mahrem saha da dahi birlikte olmalarını, tek kişilik hayatlarına çift kişi olarak devam etmelerini ve beraberinde daha kalabalık sayılara erişmelerini meşru zemine oturtan bir yapıdır. Aile; bireyselliğin çoğulluk içinde eriyerek çekirdek toplum yapılarını meydana getirdiği, kültürel aktarımdan psikolojik tatmine kadar pek çok önemli unsuru içinde barındıran bir yapıdır.

İnsana ulaşmanın en etkili yolu iletişim kanallarından sözlü iletişimi kullanmaktır. Nitel araştırma yöntemleri içinde yer alan derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak yaşam şartları, aile ilişkileri, Covid-19 döneminde ailelerinde değişen unsurlar, yeni normale uyum sürecinde yaşadıkları zorluklar hakkında kapsamlı veriler elde edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada nitel araştırma yöntemi içinde yer alan yarı yapılandırılmış görüşme ve çoğunlukla antropoloji çalışmalarında yararlanılan katılımcı gözlem teknikleri kullanılmıştır. Araştırmacının Covid-19 Pandemisi boyunca Sakarya ilinde yaptığı gözlemler ışığında aldığı notlar araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu teknikten elde edilen veriler araştırma esnasında görüşme yapılacak aile tipolojileri oluşturulurken yararlanılmıştır. Araştırmanın odak noktası aileler ve aile sisteminde meydan gelen

değişimler ve dönüşlerdir. İki teknik araştırmada birbirini desteklemek ve ulaşılan verilerin tutarlılığını gözlemlemek adına birlikte kullanılmıştır. Pandemi sürecini yaşarken araştırmacının aldığı notlar, çevresinde ve ailesinde yaptığı gözlemlerde yorumlama kısmında çalışmaya dâhil edilmiştir.

“Görüşme beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsamı açısından...” (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 129) Bu araştırmada tercih edilen ilk tekniktir. Araştırmanın amacına uygun olarak bireylerin günlük yaşantılarına, deneyimlerine, psikolojik olarak etkilenme düzeylerine ve toplumsal paylaşım sahalarına araştırmacı için ulaşım imkânı sunan bir tekniktir. “Görüşme yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve teoriler gibi gözlenemeyeni anlamaya çalışırız.” (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 130)

Görüşmelerde Ortak Soru Formu ve Tipolojilere Özel Soru Formları olmak üzere iki formda yer alan sorular birlikte uygulanmıştır. Ortak soru formu ilk 10 sorusu demografik bilgilere erişmeyi amaçlayan sorular olmak üzere toplam 5 gruptan oluşmaktadır. Bu gruplar;

1. Grup: Demografik Sorular
2. Grup: Günlük Yaşam
3. Grup: Aile içi İlişkiler
4. Ekonomik Durum
5. Sosyal İlişkiler şeklinde düzenlenmiştir.

Her grupta 4 temel soru yer almaktadır. Araştırmada toplam 34 soruluk yarı yapılandırılmış soru formları kullanılmıştır. Çalışmada yapılan görüşmelerin yarı yapılandırılmış olması büyük önem arz etmektedir. Bu yöntem ile araştırmacı araştırmak istediği unsurları kendisi ve görüşmeci için netleştirdiği gibi aynı zamanda ucu açık soru sorma imkânını olması ile yapılan görüşmenin seyrine göre sondaj soruları ile konuyu derinleştirme şansına da sahiptir. Her ne kadar görüşme araştırmacı tarafında gerçekleştiriliyor olsa da görüşmede asıl olan katılımcıdır. “Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanan araştırmalarda araştırmacılar katılımcıların konuşmasına çok az müdahale ederler, konuşmayı katılımcının yönlendirmesini engellemezler, konuşma konusunda derine inmelerine imkân tanırırlar.” (Arkonaç, 2017, s. 64)

2.3. Sahanın Yapısı ve Tanımı

Nitel araştırmalar evreni temsil amacı gütmeyen araştırmalardır. Bu nedenle seçilen örneklemin temsil gücünden bahsetmek doğru değildir. Nicel araştırmada araştırma seyrini belirleyen evren ve örneklem seçimi nitel araştırmada aynı anlamda bulunmamaktadır. Nitel araştırmayı yürüten araştırmacı için örneklem adı sadece araştırmanın gerçekleştirildiği katılımcı grubunun bilgilerini ya da ele alınan olayın özetini ifade eder niteliktedir. “Nitel araştırmacılar bir örneklemin temsil gücünden çok örneklemin veya küçük örnek olaylar, birimler ya da etkinlikler toplamının toplumsal yaşamı nasıl aydınlattığı üzerine odaklanırlar. Örnekleminin başlıca amacı, anlayışı netleştirebilecek ve derinleştirebilecek olan belirli örnekler, olaylar ya da eylemler toplamaktır.” (Neuman, 2014, s. 320)

Nitel teknikte olasılıklı olmayan örnekleme türleri kullanılmaktadır. “Bu onların örneklem büyüklüğünü önceden belirlemelerine sık rastlanmadığı ve örneklemin alındığı daha büyük grup veya nüfus hakkında kısıtlı bilgiye sahip oldukları anlamına gelir.” Araştırma özel bir olay üzerine inşa edilmiştir. Araştırmanın doğası gereği nitel araştırma teknikleri içinde yer alan iki örnekleme çeşidi kotalı örnekleme ve amaca yönelik örnekleme kullanılarak araştırmanın örnekleminin oluşturulması planlanmaktadır. Kotalı/ölçütlü örneklemede temel bakış açısı belirli kıstaslardan geçirilerek örneklemin inşa edilmesidir. Burada kullanılan kıstasları araştırmacı kendisi belirleyebileceği gibi araştırmanın kendi içindeki veri akışı nedeniyle de kıstaslar belirlenebilir. Planlanan araştırmanın kıstasları odaklanılan olay nedeniyle ulaşılması gereken veriler ışığında araştırma içinde gereklilik olarak belirlenmiştir.

Kotalı/ölçütlü örnekleme için araştırmacı tarafından Covid-19 Pandemisinden farklı nedenlerle, farklı şekillerde ve derecelerde etkilenen 8 aile tipolojisi oluşturulmuştur. Oluşturulan tipoloji listesi aşağıda yer almaktadır.

Tip1: Covid-19 Döneminde Yoğun Bakımda Tedavi Gören

Tip2: Covid-19 Döneminde Aile Ferdini Kaybeden

Tip3: Covid-19 Döneminde İşyeri Kapanan

Tip4: Covid-19 Döneminde Aktif Mücadele Sahasında Görev Alan

Tip5: Covid-19 Döneminde Evden Çalışan

Tip6: Covid-19 Döneminde İşleri Kapanmayan

Tip7: Covid-19 Döneminde Engelli Çocuğa Sahip Aile

Tip8: Covid-19 Döneminde Sakarya’da İlk Hastalığa Yakalanan

2.4. Karşılaşılan Zorluklar

Araştırma 2020 – 2022 yılları arasında Covid-19 Pandemisi esnasında gerçekleştirilmiştir. Pandemi kuralları gereği yüz yüze mülakatların gerçekleştirilmesi esnasında bazı zorluklar yaşanmıştır.

- Görüşmelerin yüz yüze gerçekleştirilebilmesi Pandemi kuralları gereği sık sık tarihler ertelenmek zorunda kalınmıştır.
- Görüşmeler ev ortamında gerçekleştirildiği için diğer aile üyelerinin bazen müdahaleleri ile karşılaşmıştır.
- Aile bireylerinden birini kaybeden aileler psikolojik olarak görüşmeye hazır olmadıklarından görüşmeci bulmakta zorlanılmıştır.
- Araştırma sürecinde Covid-19 önlemleri kapsamında uygulanan kısıtlamalar nedeniyle bilimsel kaynaklara erişim noktasında sıkıntılar yaşanmıştır.

2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmacının nelere ulaşp nelere ulaşmak istemediği sınırlılıklar içinde verilmektedir. Bu sınırlar veri toplama ve çözümlemede kullanılan yöntemle göre şekillenir. Elde edilen bulguların hangi sınırlar içinde değerlendirileceği bu sınırlara göre belirlenmektedir

- Covid-19 Pandemisi sürecinde Türk aile yapısında meydana gelen değişimleri saptamayı hedefleyen bu çalışmada araştırmanın birinci bölümü alanda yer alan çalışmaların literatür taraması bölümünü içermektedir. Bu nedenle kuramsal ve kavramsal alana dair bilgiler yapılan literatür çalışması ile sınırlıdır.
- Araştırma araştırmacı tarafından belirlenen 8 aile tipolojilesine uyan, Sakarya’da ikamet eden aileler ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırmamız derinlemesine mülakat ile sınırlıdır. Bu nedenle genellenemez.

- Derinlemesine mülakat için seçilen kişi sayısı oluşturulan aile tipolojilerini temsil etmesi nedeniyle her tipolojiden birer örnek aile seçilmesi şeklinde sınırlandırılmıştır.
- Araştırmaya katılan kişiler yaşlarına göre 15-25, 26-35, 36-45, 46-55 olmak üzere dört grupta sınırlandırılmıştır.
- Covid-19 Pandemisi'nin Türk ailesi üzerindeki etkileri sosyal, ekonomik, ailevi ve psikolojik olarak sınırlandırılmıştır.

2.6. Araştırmanın Problemleri

Her araştırmanın belirli bir amacı bulunmaktadır. Araştırmanın problemleri ise bu amacı yansıtmaktadır. Araştırma problemi nitel araştırma sürecinin merkezinde yer almaktadır. Dolayısıyla ele alınan bu nitel araştırmanın da problemleri mevcuttur. (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 83) Bu araştırmanın ana problemi “Covid-19 Pandemisi'nin Türk ailesi üzerindeki sosyal, ekonomik ve psikolojik etkileridir.

Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir:

- Pandemi günlük aile hayatını nasıl değiştirmiştir.
- Pandemi sürecinde ailenizin sosyal ortamında neler değişti?
- Pandemi aile ilişkilerini nasıl etkiledi?
- Pandemi ile birlikte ailenin ekonomik hayatında neler değişti?
- Pandemi sürecinde maddi zorluk yaşadınız mı? Yaşadıysanız nasıl bir zorluk yaşadınız?

2.7. Verilerin Toplanması, Çözümü ve Yorumlanması

Araştırmada derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Mülakatlar sırasında alınan ses kayıtları dinlenerek yazılı formata çevrilmiştir. Bu hususta hata yapılmaması için işlem araştırmacı tarafından iki defa tekrarlanmıştır.

Elde edilen verilerin yazılı formata dökülmesinin ardından veriler incelenerek katılımcıların ifadelerinden ana temalara ulaşılmıştır. Bu çalışma ile katılımcıların ortak sorunları, ortak deneyimleri ve farklılaştıkları noktalar tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında Covid-19 Pandemisi'nin Türk aile yapısında meydana getirdiği değişimler hakkında bilgilere ulaşılmıştır.

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırma kapsamında belirlenen 8 aile tipolojisine uygun toplam 20 katılımcı ile derinlemesine mülakat görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Aile tipolojileri belirlenirken ilk kıstas olarak toplumun temelini oluşturan 6 temel kurum esas alınmıştır.

Tip1 için temel kıstas Covid-19'un bir hastalık olmasıdır. Hastalığı ağır geçiren (yoğun bakımda tedavi gören) bireyin ve ailesinin hastalıktan etkilenme oranlarının daha fazla olabileceği göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle ilk tipoloji 3. Seviye yoğun bakımda bir haftadan uzun süre tedavi gören kişi ve ailesi olarak belirlenmiştir.

Tip2 için temel kıstas Covid-19 sebebi ile bir aile ferdinin kaybedilmiş olması olarak belirlenmiştir. Kayıp ani ve beklenmeyen bir sebeple gerçekleştiği ve Pandemi koşulları gereği yas süreci yaşanmadığı için kayıp yaşayan ailenin hastalıktan etkilenme oranının daha fazla olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle ikinci tipoloji Covid-19 sebebi ile bir aile ferdini kaybeden aile olarak belirlenmiştir.

Tip3 için temel kıstas ekonomik kayıptır. Kuşkusuz ekonomi aile yapısını en çok etkileyen unsurlar içinde yer almaktadır. Pandemi uygulamaları kapsamında dükkânı / çalıştığı kurum kapanan kişilerin hastalık sürecinden daha fazla ve farklı şekilde etkilendikleri düşünülmüştür. Bu nedenle üçüncü tipoloji Covid-19 önlemleri kapsamında iş yeri kapatılan aile olarak belirlenmiştir.

Tip4 için temel kıstas Covid-19'u hastalığı ile ön cephede mücadele eden sağlık çalışanlarından oluşan aile olarak belirlenmiştir. Dünya genelinde kapanmalar yaşanırken çalışmaya devam etmek zorunda olan bu grup üyeleri ve ailelerinin yaşadıkları Pandemi'nin Türk aile yapısı üzerindeki etkileri açısından göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle dördüncü tipoloji Covid-19 ile mücadele sahasında aktif görev alan kişi ve ailesi olarak belirlenmiştir.

Tip5 için temel kıstas evden çalışan meslek gruplarıdır. Covid-19 önlemleri kapsamında çalışma ortamı değişen, online sistemle çalışma düzenine geçen meslek gruplarına mensup kişilerin ve ailelerinin etkilenme düzeylerini ve nelerden etkilendiklerini belirlemektir. Bu nedenle beşinci tipoloji Covid-19 döneminde evden çalışma sistemi ile çalışan birey ve ailesi olarak belirlenmiştir.

Tip6 için temel kıstas ekonomik kazançtır. Covid-19 Pandemisi önemleri kapsamında bazı iş yerleri hizmet sunmaya devam etmiştir. Öyle ki bazı sektörlerinin kapanması açık kalan sektörlerle / dükkânlara rağbeti arttırmıştır. Bu nedenle altıncı tipoloji Covid-19 döneminde iş yeri kapanmayan birey ve ailesi olarak belirlenmiştir.

Tip7 için temel kıstas engelli bir çocuğa sahip olmaktır. Engelli bireylerin eğitimleri onların ve ailelerinin yaşam kaliteleri için oldukça büyük önem arz etmektedir. Covid-19 Pandemi uygulamaları kapsamında okulların, terapi merkezlerinin kapanması engelli çocukların eğitimlerinin sekteye uğramasına neden olmuştur. Bu nedenle yedinci tipoloji Covid-19 döneminde engelli çocuğa sahip olan aile olarak belirlenmiştir.

Tip8 için temel kıstas Sakarya ilinde Covid-19 a ilk yakalananlardan olmaktır. Salgın hastalıkların en yoğun hasara sebep oldukları zaman ilk başladıkları ve kesin olarak tespit edilemedikleri zamanlardır. Covid-19'un bilinen bir hastalık olmaması, tedavisinin ve aşısının bulunmamış olması Pandemi'nin başında insanlığı karşı karşıya kaldığı en büyük sorundur. Bu bilinmezlikler içinde her hastanın öldüğünün ya da öleceğinin düşünüldüğü zamanda aileden bir ferдин hastalığa yakalanmasının aile üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Bu nedenle sekizinci tipoloji Covid-19 Pandemisinde Sakarya'da ilk hasta olan birey ve ailesi olarak belirlenmiştir.

Araştırma boyunca elde edilen bulgular tablolar haline getirilmiştir. Ulaşılan sonuçların anlaşılması amacı ile tespit edilen her bir içerik için katılımcılardan en az bir tanesinin görüşlerine alıntı şeklinde yer verilmiştir. Bu uygulama ile konunun ve ulaşılan temaların anlaşılabilirlik kazanması hedeflenmiştir.

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamında 1 Eylül 2022 – 01 Ekim 2022 tarihleri arasında Sakarya'da ikamet eden, araştırma kapsamında belirlenen aile tipolojilerine uygun 8 aile (20 kişi) ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özellikleri Tablo 2'de, hane durumları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Katılımcılar	N
Medeni Durum		
Evli	K1,K2,K6,K7,K8,K9,K10,K11,K14,K15,K16,K17,K18,K19,K20	15
Bekâr	K3,K4,K5,K6,K12,K13	5
Cinsiyet		
Kadın	K2,K3,K7,K9,K11,K12,K13,K15,K17,K19	10
Erkek	K1,K4,K5,K6,K8,K10,K14,K16,K18,K20	10
Yaş		
15 – 25	K3, K4, K12, K13	4
26 – 35	K5	1
36 – 45	K2, K6, K7, K8, K9, K16, K19, K20	8
46 – 55	K1, K10, K11, K14, K15, K17, K18	7
Eğitim Durumu		
Okula Gitmemiş	K15	1
İlkokul	K7,K14	2
Ortaokul	K16	1
Lise	K4,K6,K13	3
Önlisans	K1,K9,K17	3
Lisans	K2,K3,K8,K11,K12,K18,K19,K20	8
Yüksek Lisans	K5,K10	2
Çocuk Durumu		
1	K19,K20	2
2	K1,K2,K8,K9,K10,K11,K16,K17,K18	9
3	K6,K7	2
4+	K14,K15	2
Hane Halkı Durumu		
3 Kişi	K5,K17,K18,K19,K20	5
4 Kişi	K1,K2,K3,K4, K8,K9,K10,K11,K12,K13	10
5 Kişi	K6, K7	2
6+ Kişi	K14,K15,K16	3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 3: Katılımcıların Hane Durumları

	Ev Sahibi	Metrekare	Oda Sayısı	Herkesin Kendi Odası Var	Herkesin Kendi Odası Yok	Hane Halkı Sayısı
Tip1	+	140	4+1	+		4
Tip2	+	150	5+1	+		3
Tip3	+	125	3+1		+	5
Tip4	+	130	3+1		+	4
Tip5	+	100	3+1		+	4
Tip6	+	190	5+1		+	7
Tip7	+	130	3+1	+		3
Tip8	+	130	3+1	+		3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2. Covid-19’da Dair Bulgular

Bu bölümde amaç katılımcıların Covid-19 hastalığını kaç defa, hangi belirtiler ile atlattıklarını belirlemek, Pandemi başlangıcında hissettikleri / düşündükleri olguları, kapanma dönemlerinde neler yaşadıklarını saptamak ve Covid-19 önlemlerine uyma durumlarını tespit etmektir.

Araştırma kapsamında katılımcıların Covid-19 geçirme durumları Tablo 4’te, belirtileri Tablo 5’te, aşı olma durumları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 4: Covid-19 Geçirme Durumu

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Test Sonuçlu Covid-19 Geçirdim	K1, K2, K3, K4, K9, K112,K13, K14, K20	8
Test Sonuçsuz Geçirdim	K6, K7, K19	4
Geçirmedim	K5, K8, K10, K11, K15, K16, K17,K18	5
Covid-19 Geçirme Sayısı		
1 Defa	K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20	19
2 Defa	K1	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 4 incelendiğinde katılımcılardan 8’inin Covid-19 geçirdiği ve test yaptırdığı, 4 tanesinin Covid-19 geçirdiğini düşündüğü ancak test yaptırmadığı, 5 tanesinin ise Covid-19 geçirmediği görülmektedir. Araştırmaya katılan 20 katılımcıdan 19’unun 1 defa Covid-19 geçirirken sadece 1 tanesinin 2 defa Covid-19 geçirdiği görülmektedir.

Tablo 5: Covid-19 Belirtileri

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Baş Ağrısı	K1, K2, K3, K4, K7, K20	6
Halsizlik	K1, K2, K3, K4, K6, K7, K12, K13, K14 K20	10
Kemik / Eklem Ağrısı	K1, K2, K6, K7, K9, K14, K20	7
Üşüme / Sıtma	K1, K20	2
Tat / Koku Kaybı	K3, K9, K13, K14, K20	5
Öksürük	K1, K6, K7, K12, K13, K20	6
Nefes Darlığı	K1, K12, K20	3
Ateş	K1, K9, K13, K20	4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 5 incelendiğinde katılımcılarının Covid-19 hastalığı geçirdikleri dönemde 4’ünde baş ağrısı, 10’unda halsizlik, 7’sinde eklem/ kemik ağrısı, 2’sinde üşüme/sıtılanma, 5’inde tat/ koku kaybı, 6’sında öksürük, 3’ünde nefes darlığı ve 4’ünde ateş belirtilerinin olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Katılımcıların Aşı Olma Durumları

Kodlama Temaları		Katılımcılar	N
Oldu	Sinovac	K2,K5,K8,K9,K14,K15,K16,K19	8
	Biontech	K1,K3,K5,K8,K9,K12,K16,K17,K18,K20	10
Olmadı		K4,K6,K7,K13	4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların 8’inin Sinovac, 10’unun Biontech olmak üzere toplam 18’inin Covid-19 önlemleri kapsamında aşı olduğu, 4’ünün ise aşı olmadığı görülmektedir. Katılımcılar K5 ve K8 hem Sinovac hem de Biontech aşılarını vurulan iki kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.1. Covid-19 Önlemlerine Uyma Durumları

“Covid-19 Pandemisini durdurmanın temel olarak üç yolu bulunmaktadır. Birincisi, sosyal ve ekonomik sektörlerdeki hareket kısıtlamalarının uygulanmasıdır. İkincisi, etkili, güvenli ve seri üretim yapılabilen aşı geliştirilmesi ve yaygın aşılanmanın yapılmasıdır. Üçüncüsü ise sürü bağışıklığı ile durdurma.” (Türkmen , Kaya, & Ersan, 2021) Aşı üretimi yapıp dünyanın her yerine dağıtımını yapılana kadar geçen süre göz önüne alındığında bu önlemin ikinci planda kalmasının dünyanın sağlığına kavuşması açısından önemli olduğu görülmektedir. Üçüncü seçenek olarak sürü bağışıklığının kazanılması ile

hem uzun süre gerektirdiğinden hem de yaşanması muhtemel olan can kayıplarının fazla olabileceği ihtimali ile geri planda kalmaktadır. Bu sonuçlar bizi ilk seçenek olan sosyal ve ekonomik sektörlerdeki hareket kısıtlamalarının uygulanması seçeneğine sevk etmektedir.

Etkisi en kısa sürede görülebilecek olan ve en az can kaybıyla sonuçlanacağı düşünülen sosyal izolasyon uygulamaları dünya genelinde farklı yaptırımlarla uygulanmıştır. Salgın hastalıklarda sık müracaat edilen bir korunma yöntemi olan sosyal izolasyon uygulamalarına ilk vurgu dönemin Sağlık Bakanı Fahrettin Koca tarafından “Koronavirüs, alacağımız tedbirlerden güçlü değildir. Bir hasta topyekûn risk değildir. Karantinaya alınmış bir hasta toplumu tehdit edemez” (Euronews. com, 2020) ifadeleri ile dile getirilmiştir. Sosyal izolasyon çalışmaları “Hayat eve sığar”, “Evde kal Türkiye” gibi çeşitli slogan ve reklam çalışmaları ile desteklenmiştir.

Bu süreçte öncelikle 18 yaş altı ve 65 yaş üstü bireylere sokağa çıkma yasakları getirilmiştir. İlerleyen süreçlerde evden çalışma uygulamaları, çeşitli işletmelerin kapatılması, şehirlerarası seyahat yasağı ve kısa süreli il bazlı ve ülke genelinde geçerli olmak koşuluyla sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır. Tüm bu uygulamaların ortak amacı sosyal izolasyonu sağlayabilmektir. Sosyal izolasyonun başarılı olması için birey ve devlet unsurlarının iş birliği içinde çalışması gerekmektedir. Bu bölümde katılımcılara katılımcıların ve çevrelerinde gözlemledikleri kişilerin önlemlere uyma derecelerini saptamaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

Katılımcıların Covid-19 önlemlerine uyma durumları Tablo 7’de, katılımcıların çevrelerinin Covid-19 önlemlerine uyma durumları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 7: Katılımcıların Covid-19 Önlemlerine Uyma Durumları

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Önlemlere Sıkı Bir Şekilde Uyduk	K5, K19, K20	3
Önlemlere Uyduk	K1, K2, K4, K8, K9, K10, K11, K14, K15, K17	10
Önlemlere Kısmen Uyduk	K12, K13, K16	3
Başta Uyduk Sonra Uymadık	K3, K6, K7, K18	4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Kendilerinin ve ailelerin Covid-19 önlemlerine uyma davranışları hakkında yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde; katılımcıların önlemlere sıkı bir şekilde uymak, önlemlere uymak, önlemlere kısmen uymak ve önlemlere başta uyma davranışı gösterirken ilerleyen süreçte uymama davranışı şeklinde 4 kategoride kategorize edilen yanıtlar verdikleri görülmektedir. Katılımcılardan bazılarının ailelerinin ve kendilerinin Covid-19 önlemlerine uyma davranışları hakkında yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

“Önlemlere uyduk ailece. Maske mesafe temizlik kurallarına azami şekilde uyduk ve mesafeyi 1.5 ile mesafeyi sınırlandırmayım 2 metreye çıkardığımız durumlarda oldu. Maskeyi hiçbir şekilde çıkartmadım çift maske ve bazen siperlik ile ders anlattığım da oldu hatta.”(K5)

“Alınan önlemlere bir anlamda uymadık bahçede görüşüyorduk ya. Ama maske takıp diğer insanlarla sosyalleşmeme anlamında onlara uyduk. Aşırı temizlik hastalığına yakalanmadım ama. Yazın ilk olduğu zaman yazılı evraklarını vs. balkonda bıraktık bir süre. Eşim benden daha pımpirikliydi. Kargo geldiğinde paketi eldivenle alıp balkona koyuyordu bir hafta bekletiyordu. Onlara dikkat ettik. Alternatif tıbbın nimetleri kendim sirke yapmaya başladım. Daha doğal beslenmeye başladık. Hazır gıdayı bıraktık.” (K11)

“Maske kullandık tabii ki ama ben kişisel olarak maskeli de çok uzun süre koruyucu olduğunu düşünmüyorum. Dışarı çıkma yasağı olduğu zaman ben yine de dışarı çıktım yürüyüş yapmak için çıktım evimden çok Fazla uzaklaşmadım tabii. Dışarı çıkmak da bir ihtiyaç. Sadece yürüyüş yapıp geri geldim. Kimse ile temas etmedim kimsenin yanından geçmedim kaçtan biri geliyorsa yönümü değiştirdim. Elimi bir market poşeti alıyordum Çünkü o zaman Markete gitmek gibi serbestti. Markete gidiyorum diye evin etrafında tur attım yani. İnsanı farklı evden farklı bir uğraşı olması gerekiyor Yoksa Çıldırır.”(K12)

“İlk başta ne olacak diye endişeden uyduk. Engelli oğluma anlatmaya çalıştık. Sonra uymadım valla ne yalan söyleyeyim. Hatta benim çalışma izni kâğıdım vardı onunla arkadaşlarımı bile kaçırdım. Dışarı çıkarttım.” (K18)

“Bir zaman maske kullandık ama sonra sıkıcı olmaya başladı valla onu da bıraktık. Çene altında durdu sadece. Çocuklar okulda kullandılar ama dükkânda kullanmadık.” (K7)

Tablo 8: Katılımcıların Çevrelerinin Covid-19 Önlemlerine Uyma Durumları

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Önlemlere Kısmen Uyuyorlardı.	K1, K8, K9, K10, K11, K13, K15	6
Başta Uyuyorlardı Sonra Uymadılar	K7, K17, K19	3
Önlemlere Uymuyorlardı	K2, K5, K6, K14, K16, K18, K20	7
İnsanlar Kurallara Uymak ve Uymamak Noktasında İki Uçtaydılar	K3, K4, K12	3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcılara çevrelerinin Covid-19 önlemlerine uyma davranışları hakkında yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde; katılımcıların önlemlere kısmen uymak, önlemlere başta uyup sonra uymamak ve insanların kurallara uymamak ve uymamak noktasında iki uçta yer aldıkları şeklinde 4 kategoride kategorize edilen yanıtlar verdikleri görülmektedir. Katılımcılardan bazılarının çevrelerinin Covid-19 önlemlerine uyma davranışları hakkında yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

“İnsanlar kısmen uyuyorlardı. Yani maske takıyor ama yarım. Burun açıkta. Ya da mesafe koyuyor ama gereken kadar değil. Örneğin dolmuşlarda kişi kısıtlaması vardı ama eğer denetim yoksa nedense o kısıtlama olmuyordu. Bu şekilde kısmeni kastediyorum.”(K8)

“Biz engelli çocuklara eğitim veren bir kurumuz. Hizmete devam ettiğimiz zamanlarda veliler ilk başlarda çok uyumluyken sonra uymayı bıraktılar. Önce mesafeler kısaldı. Sohbetler başladı. Sonra maskeler çeneye indi. Başta neydi sonra ne oldu.” (K17)

“Çevredekiler hiç uymuyordu. Buralar hep millet doluydu ama maske takıyorlardı. Hep yaşlılar buradaydılar ya adam çarşıya gidemiyordu kahvelerde kapalı buraya geliyordu. Uyarıyordum dinlemiyorlardı. Kendi kendimi polise şikâyet ettim. Valla aradım dedim pidenin önünde yaşlılar var gitmiyorlar. Polis geldi ama bir şey yapmadı. Ben uyarırdım hiç müşteri falan dinlemezdim. Polisler geldi ama hadi evinize diyorlardı sadece ceza yok bir şey yok. Hikâye o iş ya. Ben hiç ceza yiyeni görmedim.” (K14)

“Çevredeki insanlar Bence iki uçtaydı. Mesela bir arkadaşım vardı dışarıdan aldığı marketten aldığı şeyleri bile yıkıyordu. Diğer yanda hiç dikkat etmeyenler covid-19 bir algı diye düşünenler de vardı. Çok dikkat eden pımpirikli insanlar da vardı. Çift maske takan insanlarda vardı. Benim en yakın arkadaşım çift maske takıyordu Asla Sarılmıyordu asla yanıma gelmiyordu. Mesela Yeni test yaptırmış biliyor hasta

olmadığını ama yine de yaklaşıyordu. Ama zannedersen onların ailesinden biri vefat etmişti ya da yoğun bakımda yatmış şu an çok hatırlamıyorum galiba canı Yananlar daha çok dikkat ederken canını yanmayanlar çok da umursamıyordu yani şey gibi ne derler olur mu bilmiyorum ama ateş düştüğü yeri yaktı. Benim ailemden çok şükür kimse vefat etmedi ama belki de birini kaybetseydim ben de farklı olurdum. Yani yaş grubuna göre değişmiyor ya da eğitimle eğitim size göre değişmiyordu Bence dikkat edip etmemek. Hastalığa karşı bilinç düzeyine göre değişiyordu diyebilirim.” (K12)

3.2.2. Covid-19 Pandemisi Sürecinde Uygulanan Eve Kapanma Zamanlarında Yaşadıkları

Kapanma, kapatılma fikri insanlar üzerinde olumsuz çağrışımlar yapan fiillerdir. Pandemi dolayısı ile eve kapanma uygulamaları zorunlu olarak hayatlarımıza giren unsurlar arasındadır. “Salgının genel popülasyondaki bireylerde sadece hasta olma korkusu ya da ölüm korkusu ve çaresizlik hissinin yaşanmasına yol açmadığı, sosyal izolasyonun ve özgürlükler üzerindeki kısıtlamaların da SARS ve H1N1 gibi geçmiş dönemlerde yaşanmış salgınlarda ruhsal açıdan etkileri gösterilmiştir.” (Kardeş, 2020, s.161)

Kapanma sürelerinin art arda uzatılması, karantina altında evlerinde bulunan kişilerin toplum tarafından “hastalıklı”, “Covidli” gibi tabirler ile yaftalanacağı düşüncesi bireylerin stres düzeylerini artırmaktadır. “Kapatma pratiğine tabi tutulan öznel, söylemsel pratikler ve söylemsel olmayan pratikler üzerinden hakikat olarak sunulan bilgiyi kabullenerek, toplumsal, siyasal, ahlaki normlara dayanan bir deneyimi içselleştirmektedirler.” (Özgenç Erdoğan & Ertop, 2021) Yaşadıkları kapatılmanın onlara dayattıklarını içselleştirilen bireyler kapatılma eyleminden farklı şekillerde etkilenmektedirler. Araştırmamızın bu bölümünde Pandemi kaynaklı yaşanan eve kapanma dönemlerinin bireyler ve aileleri üzerindeki etkilerini saptamak hedeflenmiştir. Katılımcıların Covid-19 Pandemisi sürecinde uygulanan eve kapanma zamanlarında yaşadıkları durumlar Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9: Katılımcıların Covid-19 Pandemi Sürecinde Kapanma Döneminde Yaşadıkları

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Olağan Üstü Bir Durumdu	K8, K19, K20	3
Psikolojim Bozuldu	K2, K3, K4, K19, K20	5
Zor Bir Süreçti	K2, K5, K8, K11, K19, K20	6
Karamsarlaştım / Geleceğe Yönelik Umudumu Kaybettim	K3, K9	1
Aile İlişkilerimize Etki Etti (Bozuldu / Zorlandı / Değişti)	K1, K5, K6, K7, K8, K9, K17, K13	8
Ekonomimiz Bozuldu	K6, K7,	2
Her Şey Güzeldi	K14, K15, K16, K18	4
Ekran Bağımlılığına Sevk Etti	K4, K6, K7, K10, K13	5
İçime Döndüm	K3, K12	2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Araştırmamızda katılımcılara yöneltilen Pandemi dönemindeki kapanmalarda yaşadıklarını tespit etmeye yönelik sorulara verdikleri yanıtlar “olağan üstü bir durumdu”, “psikolojim bozuldu”, “zor bir süreçti”, “karamsarlaştım / geleceğe yönelik umudumu kaybettim”, “aile ilişkilerimize etki etti”, “ekonomimiz bozuldu”, “her şey güzeldi”, “ekran bağımlılığına sevk etti”, “içime döndüm” şeklinde 10 farklı temada kategorize edilmiştir. Katılımcılardan bazılarının Covid-19 Pandemi sürecinde kapanma döneminde yaşadıklarını saptamaya yönelik yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

“Bizde kapanma yoktu. Hele sayımız sürekli azaldığı için gün aşırı nöbet tuttu. Hastanede yaşadık desek yeridir yani. Olağan üstü bir durumdu. Biz hastaneye kapandık diyebilirim. Sokaklar bomboş. Ses yok. Hastane mahşer yeri gibi. Ölü gibi tüm çalışanlar. Oradan oraya koş, yetiş şeklinde. Eşimle ben bu durumdaydık. Kızım hastalık sürecinden etkilendi. Normalde söylemedik başta ama sonra mecburen söyledik. Başta eve döndüklerinde bile ben kendimden uzak tutmaya çalıştım. O da abana benzer pımpiriklilik konusunda o nedenle o da uzak durdu. Yani belli bir süreç öyle geçti. Bizim hassaslığımızdan dolayı okulda arkadaşları ile kaynaşmada sıkıntı yaşadı. Hala daha yaşıyor. Her yere gidip dokunmaz, herkese kendini sevdirtirmez, herkese gidip sarılmaz. Bizimde etkimiz var bunda uyarılarımızdan dolayı. Ama hani olmuş ve olabilecekleri görünce ister istemez dikkat ediyor. Bir de babaannemiz geçmişte göğüs hastalıklarından akciğer ile ilgili bir takım sıkıntısı var. Hani ona sıçratmamak adına bir tık daha önlemlerimizi arttırdık mecburen.” (K20)

“Bu dönemde çocuklar kendileri evde kalmaya alıştılar. Çünkü nöbet usulünde biz eşimle denk geldik. İşte de beraberdik evde de. Çocuklar artık kendi yağlarında kavruldular o dönem. Çünkü evde bile olsak mesafeliydik, yorgunduk. Biz hastanede çocuklar evde kapandı gibi oldu. Bizim orası ilçe olduğu için her akşam mesela dua yapılıyordu isimler falan anılıyordu. Tanıdığın olabilir diye dinliyorsun ama dinlemek de istemiyorsun. Sürekli ölüm aramızda gibiydi. O beni çok kötü etkiliyordu. Hayalet bir şehirde gitmek gibiydi mesela. Kimse yok. Bir sen işe gidiyorsun. Covid döneminde psikolojim bozuldu. Tükenmişlik sendromu diyorlar ya öyle bir şeydi. Psikiyatriste gittim o dönem hatta.”(K2)

“Ben ailemden çok ayrı kaldım. Eğer ailem yanımda olsaydı çok fazla korkacağımı düşünmüyorum. Ailem yanımda olmadığı için her seferinde çok farklı düşüncelere çok farklı korkulara kapılıyorum. Siz evdesiniz evde kalmak zorundasınız Ama anne ve babanız gitmek zorunda ve Gittikleri yer Aslında insanların hepsinin kaçtığı bir yer. Gelecek yok gibiydi. Sanki sadece bu zamana kısıp kalmıştık. Hayal bile kurmadım üniversite için falan.”(K3)

“Pandemi sürecinde de dalgalıydı eşimle ilişkim yani. Pandemi olunca inişli çıkışlı tartışmalar da oldu yani. Ya kendini o ortam kaçırıyorsun. Kendini kaçırmak için ne yapman gerekiyor? Kendine bir uğraş bulman gerekiyor ben bunu yaptım. Ama ne kadar etki etti desen çok az. Kapanma bizi bitirdi aile ilişkisi diye bir şey kalmadı neredeyse. Boşanmanın lafı geçmeye başladı hatta bir ara. Evde hır gür çıkmasın hepten bir felaket yaşanmasın diye. Çocuklar var her dakika evdeler artık görüyorlar ve anlıyorlar artık. Pandemi öncesinde zaten sıkıntımız vardı. Pandemiye ayyuka çıktı. Pandemiye de herkes bir arada olduğu için hır gür çıktı. Öteki türlü kahveye gidiyordum ya da arkadaşlarımin yanına gidiyordum o zaman şey olmuyordu. Çünkü konuşma ile bir yere varamazsan gitmen gerekiyor. Tabi insanlar konuşa konuşa anlaşır. Ama konuşamıyorsan sen bağır ben bağır nereye kadar. Ben sana bağırıyorken sen de bana bağırırsan ne olur olay farklı boyuta geçer. Bunu beceremiyoruz yani. Sen ateşsen karşı taraf da rüzgâr olursa yangın büyüyor e bu süreçte ne oldu yangın çıkmaması imkânsız.” (K6)

“Burası ilk zamanlar hayalet şehir gibiydi bir biz açtık. Başka kimse yoktu. Valla o zaman daha çok kazanıyorduk o zaman geri gelse de kazansak. Malzeme yetiştiremiyorduk. Bir Covid daha olsa bir daire daha alırdık. Bizim ailede hepsi kurallara uyduğu için açıkçası hiç endişelenmedim bir de onlar evdeler zaten. Küçük kızıma bile maske taktım ben.” (K16)

“Valla sıkıntılı bir süreçti duvara ders anlattık bilgisayarda. Sadece ekrana konuşuyorsun. Kendimi deli gibi hissettiğim zamanlar oldu. Arada bir çocukların sesi gelmese herhalde kendi kendimize konuşurduk orada. Ki konuşuyorduk da yani. Belki bazen hiç çocuk olmuyordur yani. Geldiklerini de pek zannetmiyorum. Çünkü bazen bazı arkadaşlarda ses istediklerinde hiçbir şey yokmuş yani. Sadece anlatıyorsun. Ne anlattığını bilmiyorsun bir yerden sonra. Belki denk geliyorsa o zaman konuşuyorlardı. Çocuklar mecbur ekran başında. Herkes bağımlı oldu ya zorunlu olarak ya zorunlu olarak. Başka yolu yoktu. Kimimiz çalışmak, okumak için kimimiz vakit geçsin diye bir ekrana bağlandık.” (K10)

3.2.3. Ülkemizde İlk Vakanın Görüldüğü Açıklandığında Hissedilen /

Düşünülenler

Covid-19 salgının dünya genelinde yayılımı oldukça hızlı gerçekleşse de Türkiye’de resmi merciler onaylı ilk vakanın görülmesi kısmen uzun zaman almıştır. Bu sürenin uzaması topluma farklı şekillerde yansımıştır. Bazı kesimlerde hastalığın ülkemize çeşitli nedenlerden dolayı bulaşmayacağı fikri hâkim olurken bazı kesimlerde bu sürenin uzaması gerginliğe yol açmıştır. İlk resmi vaka 11 Mart 2020 tarihinde Sağlık Bakanı Fahrettin Koca tarafından gerçekleştirilen basın açıklaması ile haberlerde duyurulmuştur. Bu duyurunun aileler üzerinde nasıl bir etkiye yol açtığını saptamak amacı ile katılımcılara sorulan yöneltilen sorular sonucunda katılımcıların verdikleri cevaplar “şaşkınlık, korku hissettim”, “ne yapacağımı düşündüm”, “sevdiklerime ne olacağını düşündüm”, “tereddüt ettim”, “önemsemedim”, “gelecek kaygısı duydum” şeklinde 6 ana tema şeklinde gruplandırılmıştır. Katılımcıların Ülkemizde ilk vakanın görüldüğü açıklandığında hissettikleri / düşündükleri Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Ülkemizde İlk Vakanın Görüldüğü Açıklandığında Ne Hissettiniz / Düşündünüz

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Şaşkınlık, Korku Hissettim	K5, K7, K15, K17	4
Ne Yapacağımı Düşündüm	K1, K6, K8, K9, K14, K16, K19, K10, K11, K20	10
Sevdiklerime Ne Olacağını Düşündüm	K2, K3, K4, K9, K11, K12, K19, K7	8
Tereddüt Ettim	K10, K18	2
Önemsemedim	K13	1
Gelecek Kaygısı Durdum	K13, K6	2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcılardan bazılarının ülkemizde ilk vakanın görüldüğü açıklandığında ne hissettiğini / düşündüğünü saptamaya yönelik yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

“İlk pandeminin başladığını evde öğrendim televizyondan ilk olarak şaşkınlık yaşadık şaşkınlığın yanında korku da vardı. Ne yapacağız. Nasıl tedbir alınıyor. Zayıf mı alınan tedbirler diye konuştuk. Sağlıkçı olarak en çok zorlandığımız şey nasıl mücadele edeceğimizi bilememekti. İlk başta hele kurallara uymayanlar yüzünden sayılar aldı yürüdü insanlarda şaşkıncı uygulamalar da azdı o zaman sonradan artırıldı. Hasta olduğu halde işimden olmayayım diye hasta olduğunu gizleme gibi durumlar ile insanlar hastalığı çok hızlı bir şekilde birbirlerine yaydılar yani.” (K1)

“Bir anne olarak çocuklarımın geleceğini, sağlığını düşündüm. Aile olarak ben buralı olduğum için kendi ailem de burada. Annem babam yaşlı onlarla görüşemiyorsun ki onlar yaşlı insanlar insan görmek istiyorlar daha da bir bunalıyorlar. E gitmeye korkuyorsun. Hani onlara bir hasret kalıyorsun. Acaba ne olacak, ne edecek? Ya onlar da aynı şekilde hasta olursa öldüğünde tamam yakınlarımdan biri Covid olduğu için göstermiyorlardı ya o şekilde kaybedersem diye bir korku yaşadım. Ölürsen ben onu bir daha o son vazifemi yapamam, göremem, bunu yaşamak istemezdim.” (K11)

“Aslında çok önemsememiştim ilk çıktığı zamanları falan hatırlıyorum. Sınıfta konuşuyorduk. Instagram’da videolar vardı Çinliler yere düşüp bayılıyorlardı. Tabi öyle bir şey yoktu da onları görünce korkuyorduk. Acaba biz de öyle olacak mıyız diye. Herkes ölüyor diye. İlk başta korktum. Okullar tatil olunca başta çok sevindim. Oo tatil iki hafta hem de falan. Ondan sonra tatil git gide uzayınca çok sıkıcı olmaya başladı. Sonra yasaklar falan geldi. Her şey mahvoluyor gibi hissettim. Bildiğiniz tüm hayatımız evin içinde oldu herkes kapandı falan. Bir daha yaşamak istemem.” (K13)

“Tabi ki de o zaman ilk gösterildiği zaman Çinde millet düşüp ölüyordu. O zaman korktum yani bu ne diye. Aileme ne olacak diye kaygılandım. Geleceğimiz ne olacak. Sanki dünyanın sonu geliyor gibiydi. Bence de bu bilinçli yapıldı. Millet korksun, ürksün diye yapıldı. Aslında belki de öyle bir şey yoktu bilmiyorum. Çünkü gördük böyle bir şey olmadı devamında. Ülkemizde kimse sokakta düşüp ölmedi yani. Öyle görünce ürktüm korktum sonra dedim bu işte bir şey var. Ya bu gerçekten böyle değil.” (K6)

3.2.4. Katılımcıların Tekrardan Pandemi Çıkmasına Dair Görüşleri

“Afet, toplumun veya toplumun bir kesiminin kendi imkân ve kaynakları ile başa çıkmakta yetersiz kalacağı düzeyde fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara uğramasına yol açarak, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı tehlikelerin yarattığı sonuçtur. (www.unisdr.org, 2009)” (Özdemir, 2018, s. 4) Afetin birey ve toplum üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Bu etki afetin tekrarlama ihtimalinin artması ile doğru orantılı olarak artmaktadır. Biyolojik afet türleri içerisinde yer alan salgın hastalıklar temelli bir durum Covid-19 pandemisine kadar 21. Yüzyılda geniş kitleleri etkiler düzeyde görülmemiştir. Toplum hafızasına kazınan eski Pandemi vakaları ise tekrarlamaları ile yıkıcı etkilerini sürdürmeye devam etmişlerdir.

Katılımcıların tekrar bir Pandemi yaşanmasına yönelik düşüncelerini ve hislerini tespit etmek amacı ile yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar ışığında “gelecek zaten”, “korkmam / etkilenmem bir defa yaşadık”, “korkarım”, “psikolojim bozulur”, “borçlarımı düşünürüm”, “yine savaşırsınız”, “üzülürüm / kötü hissederim”, “sevinirim” 8 ana tema belirlenmiştir. Katılımcıların tekrardan Pandemi çıkmasına dair görüşleri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Tekrardan Pandemi Geliyor Deseler Ne Hisseder / Düşünürsünüz

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Gelecek Zaten	K1, K2, K4	3
Korkmam / Etkilenmem Bir Defa Yaşadık Zaten	K3, K14, K15, K16, K18	5
Korkarım	K7, K4, K5, K17, K19	5
Psikolojim Bozulur	K19	1
Borçlarımı Düşünürüm	K6, K7	2
Yine Savaşırsınız	K8, K9, K19, K20	4
Üzülürüm, Kötü Hissederim	K10, K11, K12, K13, K7	5
Sevinirim	K16	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcılara tekrardan Pandemi yaşanması durumunda ne hissedip, düşündüklerini saptamaya yönelik yöneltilen sorulara verdikleri cevapların bazıları aşağıda verilmiştir.

“Yeni bir Pandemi olacağına inanıyorum daha güçlü bir Pandemi olacağına inanıyorum bence bu bir başlangıç bunun arkasının geleceğine inanıyorum. Biyolojik savaş bu. İlaç firmalarının ülkesi yok bunların dini imanı para olduğu için ilaç satarak, aşı satarak kazanıyorlar ama bu ilaçların bir de yan etkisi var. Mesela bu sekiz sekiz içilen ilaçları ben içtiğim zaman aniden vücudumda bir değişiklik oluştu sanki o vücudum gitti başka vücut geldi. Onu da korkudan dolayı aldım yoksa almayacaktım yan etkileri fazla olduğu için. Ama ciğerlerimi sardığı için aldım ne yalan söyleyeyim o zaman öyle bir psikolojiye giriyorsun ki en ufak dala tutunmak istiyorsun. Son çare ilaçları kullanmak dedim. Bütün karaciğer enzimlerimi bütün tahlil değerlerimin hepsini fırlattı tavan yaptırdı. Yoğun bakıma yatmadan önce aldım ben o ilacı. Yürüyerek serişe gittim hiç kimseden destek almadan o ilaçları içinde beş metre bile yürüyemedim. Kaslarımı bile çok kötü etkiledi. Yapay bu ilaçlar. Dünya nüfusunu azaltmak da istiyorlar ki bunu açıkça söylüyorlar gizlemiyorlar. Dünya nüfusunu azaltıp daha yaşanabilir bir dünya yapmak istiyorlar.”(K1)

“Çok etkilenmem herhalde Çünkü bir şekilde önüne geçilmiyor bunu herhalde. Ben annemle babam da bu işin içerisinde olduğu için süreci de gördüm ne kadar yoğun çalışırlarsa çalışsınlar ne kadar kurallara uyarsanız uyun olacaksa oluyor gibi. Umutsuzlar kapanırım gelmesini istemiyorum. Ama gelirse de beni etkilemez en kötüsünü yaşadık bence zaten.” (K3)

“Yeniden Pandemi geliyor deseler psikolojim bozulur. Yine aynı şeyleri mi yaşayacağız korkusu ağır basar. Şimdi sıra kimde ben mi babam mı? Diye düşünürüm.” (K5)

“İlk düşüneceğim şey yine borçlarım olur. Allah kahretsin bu hastalığı çıkartanı derim. Ya endişe olmaz. Hastalık anlamında bir endişem olmaz. Bilim olarak çok büyük bir yere geldik yani pek çok şeyi yapabiliyoruz bu nedenle bunun bilinçli olduğunu düşünürüm. Zaten aa üçüncü seneye geldik. Birçok hastalığın çareleri bulunuyor. Şimdi bunu niye bitiremediler. Şimdiye kadar o kadar salgınlar oldu hepsi silindi gitti. Tamam, kısa sürede bitmedi ama bir daha patlak verirse bu sefer ben işin altında başka şey arıyorum. Belki de hiçbir ülkede olmaya bilir insanların sağlığını ciddi anlamda koruyabilecek ya da anında müdahale edebilecek tıbbi şey demek ki yok. Zayıf olan silinsin diyorlar bence. Dünya nüfusu şimdi atıyorum 5

milyar mı? O zaman bu dünya nüfusunu biz düşürelim de 2 milyar, 3 milyar olsun. Zayıflar elensin. Veya işte ekonomik gücü olmayan ülkeler hırpalansın birilerinin himayesine girsin. Birilerinin boyunduruğunda olsun. Yani birçok senaryo üretebiliyorum ben. Ama birisinde de sabit kalamıyorum çünkü değişken dünya ne olduğunu bilemiyoruz biz. Siyaset bilimci değiliz bilmem neci değiliz. Öleceksem ölürüm geçti artık o korku. Ama benim devletim beni koruyamıyorsa Allah’a sığınırım. Allah’ta canımı alırsa demek ki derim vadem buraya kadarmış. Yapacak bir şey yok. Ben bireysel olarak kendimi bir yere kadar koruyabilirim. Şimdi ben bütün gün kendimi koruyayım. Senden uzaklaşayım ondan uzaklaşayım... e nereye kadar? İnsanlık olarak bir çare bulamıyorsan, bireysele de bunu uygulattıramıyorsan o zaman bunun önüne geçemezsin.” (K6)

“Yeniden Pandemi geliyor deseler yalan yok sevinirim. Yani eğer yine biz açık olacaksak. Neden sevinmeyeyim ki. Ataş düştüğü yeri yatar sözü doğru. Bizden hasta olan bile olmadı çok şükür. Tabi diğer insanlar için istemem ama bizim için sevinirim.” (K16)

“Hiiii ay derken bile içime fenalık geldi. İstifa ederim artık yeter derim. Emekli olmanın yollarını ararım çünkü emekliliğe doğru gidiyor benim. Başka türlü kaçış yok sağlık çalışanlarına hatta emekliliği bile durdurmuşlardı ama bir kaçış yolu arardım açıkçası. Bir şekilde nasıl kaçabilirim diye kendimce hesaplar yapardım. Yoksa psikolojim bozulur. Gelirse bozulur net.” (K19)

3.2.5. Pandemi Sürecinde Katılımcıları Etkileyen İletişim Organları

Covid-19 salgını boyunca geleneksel ve yeni medya kanalları hayatın ayrılmaz bir bütünü haline gelmiştir. Eve kapanmalar sonucunda ekran karşısında geçirilen süreler uzamıştır. “Salgın sürecinde bilgi iletişim teknolojilerini toplumlar tarafından “kurtarıcı” olarak görülebilir. Geniş nüfus kesimlerine, bu teknoloji sayesinde salgın hakkında doğru bilgiye ulaşılması ve paylaşılması sağlanabilmektedir.” (Göker & Turan, 2020)

Pandemi sürecinde Türkiye’de hastalığın seyri, günlük hasta sayısı, vaka sayısı, ölü sayıları Sağlık Bakanlığı tarafından tüm medya kanallarından halka duyurulmuştur. Sağlık Bakanlığı verileri dışında ki haber kaynaklarının da gündemini hastalık, Pandemi, kayıplar ve alınan önlemler almıştır. Bu durum insanlar arasındaki iletişime de sirayet etmiştir. Katılımcıların Pandemi sürecinde en çok hangi iletişim kanalından etkilendiklerini tespit etmek amacı ile yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar ışığında

“haberler /haber kanalları”, “ Sağlık Bakanlığı Verileri”, “İnsanlar”, “Hiçbiri”, olmak üzere 4 ana tema belirlenmiştir. Pandemi sürecinde katılımcıları etkileyen iletişim organları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Pandemi Sürecinde Sizi En Çok Etkileyen İletişim Organı Neydi

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Haberler	K4, K6, K7, K10, K11, K15, K17, K19	8
Sağlık Bakanlığı Verileri	K1, K2, K3,K4, K5, K10, K12, K13, K17, K19	9
İnsanlar	K7, K8, K9, K18	4
Hiçbiri	K14, K16, K20	3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcılara yöneltilen Pandemi sürecinde en çok hangi iletişim kanalından etkilendiklerini saptamaya yönelik sorulara verdikleri cevapların bazıları aşağıda verilmiştir.

“Ben televizyon izlemiyorum zaten o zaman da televizyona Haberlere bakmıyorum bilgisayardaydım zaten. Özellikle bakmasam da haberlere arada bir denk gelmek insanın canı sıkılıyor da böyle hemen kapatmak istiyordum psikolojimi bozuyordu. Bence oradaki hastalarda insan Onların da çocukları var. Bence bunu hiç düşünmüyorlar oradaki hastalardan birine sahip olduğunuzda acaba oradaki ölen sayısına mı dâhil olacak diye düşünüyorsunuz ve bence bu bir çocuk için çok kötü bir şey.” (K4)

“Sağlık Bakanlığı verileri sinirlerimi bozuyordu. Hayır, kesinlikle hayır. Yani televizyonda çıkan sayı ile gerçekteki kesinlikle aynı değil. Televizyona bakınca diyordum ki zaten bizim burada günde 40-50 kişi ölüyor bu sayılar mümkün değil. Biz ne yaşıyoruz acaba diyordum. Sanki o veriler başka ülkeden geliyor gibiydi. Ve o tabloları görmek beni çok olumsuz etkiliyordu. Görmek istemiyordum ama her yerdeydiler.” (K19)

“Ben tabi televizyondan da etkileniyordum ama en çok insanlardan etkileniyordum. Evde kapalıyken yakınlarımla telefonda konuşuyordum herkesin ağzında olumsuz biz laf. Televizyonu istediğin zaman kapatıyorsun da insanları kapatamıyorsun işte. Özellikle engelli oğlumla alakalı onun eğitimine devam edememesi ile alakalı, kapalı kalan iş yerimizle alakalı sürekli olumsuz ifade yağıyordu bana. İnanın kimse ile konuşmak istemiyordum.” (K18)

“Hiç biri beni etkilemedi çünkü takmadım. Ben bu şehirde ilk hasta olanlardanım. Ne kadar kötü olduğunu, ne olabileceğini en kötü ben yaşadım zaten. O haberler bana etki etmiyordu o nedenle. Ölüm tabloları desen biz zaten yılların yoğun bakım hemşiresiyiz ölüm hep bizimle. İnanın her gün hastaneler ölüm raporu verse yine aynı sayıları görürüz.” (K20)

3.2.6. Katılımcıların Covid-19 Tanımları

Katılımcıların Pandemi sürecinde yaşadıkları deneyimler sonucunda Covid-19 Pandemisini kendilerince nasıl tanımladıklarını tespit etmek amacı ile sorular yöneltilmiştir. Sorulara verdikleri cevaplar ışığında Covid-19’u tanımlayan “ayrılık”, “kaybetme korkusu”, “Bedensel ve zihinsel yorgunluk”, “kayıp /Ölüm”, “Senaryo/ gerçek değil”, “Kara delik zamanı”, “Engellenmişlik”, “Kişisel Alan İşgali”, “İçselleşme”, “Kazanç”, “Allah’ın İmtihani” olmak üzere 11 ana tema belirlenmiştir. Katılımcılara yöneltilen “Covid-19’u bir kelime ile ifade eder misiniz? Sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13: Covid-19’u Bir Kelime İle İfade Etseniz

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Ayrılık	K3, K4	2
Kaybetme Korkusu	K2, K19, K3, K4, K17	5
Bedensel Ve Zihinsel Yorgunluk	K8, K18	2
Kayıp / Ölüm	K5, K7	1
Senaryo / Gerçek Değil	K1, K6,	3
Kara Delik Zamanı	K9	1
Engellenmişlik	K10, K13	3
Kişisel Alan İşgali	K8, K11, K18	2
İçselleşme	K12	1
Kazanç	K16	1
Allah’ın İmtihani	K14, K15	2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcılardan bazılarının Covid-19 tanımları aşağıda verilmiştir.

“Kesinlikle ayrılık derim. Adında bile var Maske mesafe temizlik insanlarla arana mesafe koyan bir şey çünkü.” (K4)

“Sevdiklerimi kaybetme korkusu.” (K19)

“Bedensel ve zihinsel yorgunluk. Engelli oğluma ne olacağını düşünmek ona ayrı bir ev kurma çabaları beni her iki anlamda da çok yordu. Bu süreç yorgunluk getirdi bana.”(K18)

“Pandemi benim için kayıp demek.” (K5)

“Bence Pandemi süreci bilinçli olarak kasıtlı olarak çıkartıldığını düşünüyorum insanlarla oynandığını düşünüyorum. Biyolojik bir savaş olduğunu düşünüyorum. Büyük firmalar var ilaç firmaları onların aşı atarak onların değişik değişik virüsler bulaştırarak zengin olduklarını düşünüyorum. Pandemi’nin tamamen kurgu olduğunu düşünüyorum. Doğal beslenen kendine dikkat eden insanlara kesinlikle bir şey olmuyor. Yediğimiz yiyeceklerin hepsi hazır ve market gıdaları olduğu için insanların istendiği zaman hasta olmalarına neden oluyor bence.” (K1)

“Covid 19 sağlıkçıları aşırı yoran, bilinmezliğin içine düşüren bir süreç. Herkesin itip kaktığı insanlara ulaşmak için çabaladığımız kara delik zamanı.” (K9)

“Pandemi kişisel alan ihlaliydi. Hem evde hem hastanede çalıştığım yerde yani. Kendimize alan kalmadı. Her yerde birileri var ve kendinizle kalmanın imkânı yok.” (K8)

“İçleşme yani insanın kendi içine özüne döndü bir süreç.” (K12)

“Kazanç geliyor ilk aklıma. Çünkü deli gibi çalıştık biz ya. Pandemi her yer kapandığında sipariş yetiştiremiyorduk. Valla o günleri unutamıyorum. Hastalık olmasın da o günler geri gelsin. Bir bakıyorum hamurdayım bir bakıyorum motorda nasıl günlerdi anlatamam. Yorucuydu yani.” (K16)

“Allah’ın imtihanı. Bizler nasıl oldu ki bu geldi başımıza. Ömür belli ne kadar yazılmışsa o bu da bir sebepti. Geldi geçti gitti.” (K15)

3.3. 3.3. Aile Yaşantısına Dair Bulgular

3.3.1. 3.3.1. Covid-19 öncesi Aile Yaşantılarına Dair Bulgular

Günlük yaşantı gün içinde yapılan aktivitelerin toplamını ifade etmektedir. Sabah uyanma ile başlayan yeni günde yapılan eylemler bir rutinin parçalarıdır. Ailelerin de kendi

rutinleri bulunmaktadır. Aile kuralları ile çevrelenmiş olan bu rutinler: sabah kahvaltı yapma, akşam yemeği yeme, tatillerde bir araya gelme vb. şeklinde olabilmektedir. Araştırmamız kapsamında aileyi bir araya getiren etkinlikler, günler ya da ritüeller üzerinde durulmaktadır.

Katılımcıların hem bireysel hem de aile rutinlerini tespit etmek amacı ile yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar ışığında 7 ana temaya ulaşılmıştır. Bu 7 tema: “Yoğun bir tempoda çalışıyorduk”, “Akşam yemeklerinde bir araya geliyorduk”, “Pazar kahvaltılarında bir araya geliyorduk”, “Genelde dışarı çıkarken / gezerken bir araya geliyorduk” “Evde televizyon başında bir araya geliyorduk”, “Ailecek vakit geçirmiyorduk” şeklindedir. Cevaplar göstermektedir ki normal hayat akışı içerisinde tüm aileyi bir araya getirmek zor bir unsur halini almaktadır. Özellikle yoğun tempoda çalışma ve iki ebeveynin de çalışması bu durumu zorlaştırmaktadır. Araştırmaya katılan K7 kod numaralı katılımcı haricinde tüm ebeveynler yoğun bir tempoda çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Çalışma saatleri ve koşulları sebebi ile evleri, eşleri ve çocukları ile gereken zamanı geçiremedikleri, ailenin genelde eksik bireylerle bir araya geldiğini ifade etmişlerdir.

Tatil zamanlarında ailecek nasıl vakit geçirdiklerini saptamak için yöneltilen sorulara verilen cevaplarda benzerlik göstermektedir. Kadın katılımcıların hepsi tatil zamanlarında ailelerinin yanında evlerine ve ev işlerine vakit ayırdıklarını ifade etmişlerdir. Tatil zamanlarında aile geçiren vakte dair sorulara ise K14 kodlu erkek katılımcı hariç diğer tüm erkek katılımcıların mangala ya da açık havada bir yerlere gitme, vakit geçirme cevabını verdiği görülmektedir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında ailelerin Covid-19 Pandemisi öncesinde aile yaşantılarına dair bulgular tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: Katılımcı Ailelerin Pandemi Öncesi Günlük Aile Yaşantılarına Dair Görüşleri

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Yoğun Bir Tempoda Çalışıyorduk.	K1, K2, K6, K8, K9, K10, K11, K17, K18, K19, K20	9
Akşam Yemeklerinde Bir Araya Geliyorduk.	K2, K3, K4, K5, K7, K9, K10, K11, K12, K13	10
Tatil /Pazar Kahvaltılarında Bir Araya Geliyorduk.	K1, K3, K4, K5, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K19, K20	12
Genelde Dışarı Çıkarken / Gezerken Bir Araya Geliyorduk.	K2, K3, K5, K6	4
Evde Televizyon Başında Bir Araya Geliyorduk.	K15, K16	2
Beraber Film Saatinde Bir Araya Geliyorduk	K10, K11, K12, K13, K15	5
Ailecek Vakit Geçirmiyorduk.	K14, K19, K20	3
Tatil Zamanlarında Mangalda Bir Araya Geliyorduk.	K1, K4, K6, K7, K8, K16, K18, K20	4
Tatil Zamanlarında Ev İşi İle İlgileniyordum	K2, K7, K9, K11, K14, K17, K19	7

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

“Pandemiden öncede aslında benim için aynıydı. Acilde çalışıyordum. 24 saat nöbetlerimiz vardı. Bazen 8, bazen 16 saat şeklinde nöbetlerimizi tutuyorduk. 2 gün istirahat ya da 3 gün istirahat sonra tekrar nöbete giriyorduk. Evde beraber kahvaltı yapamıyorduk çünkü erken çıktığımız için. İş yerinde yapıyorduk ya da iş yerine giderken bir yerde yapıyorduk. 24 saat nöbet tuttuğumuz için o günler akşam yemeklerinde de hastanede oluyordum. Nöbet harici evde birlikte yemeye özen gösteriyorduk.

Tatil Günü: Çocuklarımla hafta sonu köye giderek vakit geçiririm. Dışarıya kahvaltıya gideriz. Piknik gibi mangal gezmeye gideriz. Genelde evde değil de dışarıda vakit geçiririz.” (K1)

“Şimdi normalde ben ameliyathane hemşiresiyim. Normalde ben işe gidiyordum eşimde nöbetçi olunca beraber evden çıkıyorduk. Çocuklar bizden sonra çıkıyorlardı. Yoğun bir iş tempom vardı ameliyathanede. Eve dönünce çocuklarla yemekten konuşmaktır oturmaktır geçerdi. Ailecek yemeğe özen gösteririz. Benim de eşimin de çocukluğumuzdan kalan bir alışkanlık beraber yemek yemek. Sabah kalktığımızda çok kahvaltıyı yapamıyoruz ama mutlaka akşam yemeğinde baba nöbette olsa da ben ve çocuklar beraber oluyoruz.”

Tatil Günü: Tabi o gün biraz daha geç kalkıyoruz. Genelde çocuklarda evde olduğu için. Uzun uzadıya kahvaltı yaparız. Sonrasında evi toparlama. Çamaşır falan ev

işleri ile geçer. Kadının işi bitmez. Bazen hep beraber köye falan gideriz. Ya da bazen çok nadir de olsa gezmeye gideriz.” (K2)

“Sabah 7 gibi dükkâna gelirdim. Sabah okula girişi karşılıyordum. Pandemi öncesi burada hem ilkokul hem ortaokul vardı. O nedenle iki giriş oluyordu. Biri 8 de biri 9 da giriyordu bu aralarda benim yoğunluğum oluyordu. Öğlende burada eşimle kimi zaman yetişemiyorduk. Akşam 8 gibi dükkânı kapatıp eve gidiyordum. Dükkândan çıkıp kahveye gidiyordum o zamanlar gece 12 gibi dönüyordum eve. Arkadaşlarla oturup oyun oynuyorduk orada. Hayatımı adamıyordum oraya ama arada takılıyordum.

Tatil Günü: Genelde tatil günüm yok. Çünkü borç harç yürü bu işler. Çok acil bir durum yoksa tatil yapmam. Arada yazın çocukları götürmek için izin yapıyorum yoksa 7 gün açığım. Evde durmayı sevmem ben zaten eğer bir yere gitmeyeceksek dükkâna gelirim. Biz genelde dağ bayıra dere kenarına gitmeyi severiz. Bazen il dışına İzmit tarafına eğlenceli yerlere götürmeye çalışıyorum. Pandemi öncesi kazançta iyi olduğu için yarın her hafta bir yere götürmeye çalışıyordum yani.” (K6)

“Sabah kalkınca doğruca dükkâna geliyoruz. Bizim kahvaltımız falan hep burada bizim ev gibi burası. Evde kahvaltı hiç yapmayız. Akşam yemeğini de çok nadir evde yeriz genelde onu da burada yeriz. Burası bizim evimiz gibi. Geline de öyle diyorum ev senin biz otel gibi kullanıyoruz. Çok memnun kaldık otelden yarın yine geliriz diye şaka yapıyorum hatta. Saat akşam 9- 9 buçuk gibi gidiyoruz ancak eve. Eve gittiğimde baya bir yorgun oluyorum duş al çay iç az biraz televizyona bakıyorum. Hepimiz televizyon başında oturuyoruz. Öyle işte. Çocuklar bazen film açar onu izleriz.” (K16)

“Sabah kalkıyoruz. Bizim rutin çorba içme mevzumuz vardır. Çocuklar kahvaltı yapmadıkları için. Kahvaltı yaptıktan sonra hep beraber evden çıkıyorduk bazen. Ders saatlerimiz farklı ise ben trafiğe kalmamak için çok erken çıkıyordum. Erken gitmeyi daha severim. Sabahtan öğlene kadar çalışıyordum. Biz yarım gündük. Tam gün değildi okul. Eve geliyordum. Yemek yoksa yemek yap. Yemek varsa ev işi asla bitmez onları yap. Ya da bazen yemeğim varsa evde de işim yoksa en büyük zevkim kitap okumaktır. Oturup kitap okurum. Okulla ilgili evrak işim varsa onları yaparım. Akşam da bizimkilerle vakit geçiririz. Beraber ailecek yemek yeriz.

Tatil Günü: Hafta sonları bizimkilerle arada bir film izleme saatlerimiz olur. Oyun falan oynarız. Her haftasonu burada eşimin ailesi ile altı üstü oturduğum için mutlaka kendi aileme gidiyordum. Pazar kahvaltısını birlikte yaparız mutlaka. Ev

işleri varsa onları hallederim. Çamaşır, ütü yeni haftaya hazırlık işte. Onun dışında dışarı çıkarız, bahçede mangal yaparız ailecek.” (K11)

3.3.2. Covid-19 Sürecinde Aile Yaşantılarına Dair Bulgular

Covid-19 Pandemi süreci tüm dünya genelinde günlük yaşantıyı değiştirmiştir. Evlerde kapalı kalan, farklı çalışma düzenine geçen bireylerin aile yaşantıları da bu değişimden etkilenmektedir. Tüm zamanın aynı ortamda geçmeye başlaması ile yeni uğraşlar, yoğun internet kullanımı aile hayatının birer parçası haline gelmiştir. Değişen, aileye eklenen, aileden çıkan her unsur tüm aile sistemine etki etmektedir. Dış etkenlerden kaynaklı, oldukça kısa sürede gerçekleşen bu olayların aileye etkisi aile sisteminin değişimini tespit etmek açısından değerlendirilmelidir. Değişen rutinlerin aile yapıları üzerindeki etkilerini saptamak bu nedenle önemlidir.

Katılımcılara kapanma/ karantina günlerinde aile yaşantılarında meydana gelen değişimi saptamak amacı ile yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar 4 ana tema altında kategorize edilmiştir. Bu 4 ana tema “Aile bireyleri ayrılmak zorunda kaldı”, “Aile yaşantımız güzelleşti, çeşitlendi”, “Aile yaşantımız kötüleşti, rutinleşti”, “Aile yaşantımız değişmedi” Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında ailelerin Covid-19 Pandemisi sürecinde aile yaşantılarına dair bulgular tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15: Katılımcı Ailelerin Pandemi Sürecinde Günlük Aile Yaşantılarına Dair Görüşleri

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Aile Bireyleri Ayrılmak Zorunda Kaldı.	K1, K2, K3, K4, K8, K9, K17, K19, K20	9
Aile Yaşantımız Güzelleşti, Çeşitlendi.	K7, K10, K11, K12, K13, K15, K16	7
Aile Yaşantımız Kötüleşti, Rutinleşti.	K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K17, K19	11
Aile Yaşantımız Değişmedi	K14, K18, K20	3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

“İlk başta müdürümüzün Sınıfa gelip 1 haftalık tatile çıkacaksınız dediğinde eve geldiğimde bunların olacağını düşünmedim. Ama sonra annemle bir konuşma yapmıştık o aklıma geldi. Annemle bir konuşma yapmıştık mesleklerden söz ediyorduk O zaman biz öyle bir meslek sahibiyiz ki çok korkunç bir şey olsa bile tehlike çıksa deprem olsa yine de biz işe gitmek zorundayız demişti annem. Okuldan eve dönerken aklıma bu geldi direkt. Acaba böyle olacak mı diye çünkü ben aileme

çok düşkün bir insanım aynı zamanda. Sonra eve gittim annemlerle direkt konuştuk o gece annemle babam bir karar aldılar. Bizi ayırma kararı aldılar. Bizi dayımlara yollamaya karar verdiler. Tabii o zaman sürecin ne kadar olacağını bilmiyorduk. Babam bize dedi ki 15 günlüğüne bırakacağız Annem de bir süre sonra pik yapacağını sonra düşüşe geçeceğini düşünüyordu. Patlamadan sonra her şeyin düzeleceğini Bizim de evimize geri döneceğimizi tahmin ediyordu Annemle babam. Ben çok fazla annemle babamdan ayrı vakit geçiren biri değilim en fazla kuzenime İstanbul'a giderdim birkaç günlüğüne o da. Bu şekilde ayrılmak O yüzden benim çok zoruma gitti. Çünkü ilk başlarda haberlerde şöyleydi hastalanan direk ölüyor, hastalanan direk ölüyor...” (K3)

“Valla hastalık sürecinde işe gitmediğim için buradan ders anlattım. Daha bir rahattım. Sabah mesela okula gideceğim zaman yarım günde çalışsan belli bir saat diliminde başlıyordu. Hastalık sürecinde biraz daha geç başladığı için bütün hepimiz ev halkı olarak ders saatleri uyuyordu. Sabah bir saat daha erken kalkıp güzelce ailecek kahvaltımızı yapıyorduk. Her birimiz ayrı odalara dağılarak derse giriyorduk. Burası benim mekânımdı. Salonda eşim ders yapıyordu. Kızlar odalarında ya da mutfakta artık bölüşüyorlardı. O şekilde ders anlatıyordum. İyi geldi bize aslında evde kalmak. Bir arada kalmanın zorlukları olsa da aile yaşantımız güzelleşti.”(K12)

“Çok kötüydü. (ağladı) bir yandan çalışmak zorundayız ikimizde. Eşim desen tehlikenin içinde ben dese öyle. İnsanlar dışarı çıkamamaktan yakınıyor biz evde durmayı özledik. Çocuklarımızla vakit geçirmek istiyoruz ama yok. İlk başta çocukların hoşuna gitti okula gitmemek falan. Biz direkt çocukları babaannelerine yolladık 1 ay. İlk defa çocuklarımdan ayrı kaldım. Çok zordu. Ailemizin içine etti bu süre. Çocuklar arıyor bir yandan bizi ne zaman alacaksınız, biz ne zaman geleceğiz sorularının cevabı yoktu. Bir ay sonra oğlum geldi kilo almış geldi. Resmen oğlumu tanıyamadım. Eşimle bile yaklaşmadık birbirimize. Özel ilişki vs. kalmadı. Zaten olan problemler varmış ama biz bastırmışız. Bu dönemde hortladı her şey. Düşünsenize hiç temas yok. Birimiz kanepenin bir ucunda diğeri diğeri ucunda oturduk bir süre. Çünkü o bizzat vakaların içinde. Bizim burası da kapalı alan o kadar çok Covid vakası çıktı ki içimizden. Çünkü çok ortak şey kullanıyorsunuz burada. Oturduğunuz masalar ortak. Sadece kulaklıklarımız kişisel. Çok Covid çıkınca bizleri ayırdılar farklı odaya sağlık çalışanları ve emniyet olarak ayırdılar. Ama tabii ki ben bu masadan kalkıyorum başka arkadaşım oturuyor. Ne kadar silsek de olmadı. Mesafe vs. denildi ama bu ortam bize sunulmadı. Nöbet zaten çok yoğundu. 24 saatte

Allah kurtarsın şeklinde bir birimize nöbet teslim eder olmuştuk. Gözaltılarımız kesinlikle şiş şekilde. Molamızı yapamadan devam ediyorduk. Tuvalete bile gidemediğimiz zamanlar oldu.” (K9)

“Aynıydı ya bir şey değişmedi. İşe gittik geldik. Bir kahvem kapalıydı benim. Onu da eve getirdim. Pandemi sürecinde kahveler kapalıydı eve okey aldım evde oynuyorduk.” (K14)

3.3.3. Pandemi Süreci Katılımcıların Hayatlarında En Çok Neyi Etkiledi

Günlük hayat sosyolojide 7 temel kurum olarak karşımıza çıkan (aile, ekonomi, din, sağlık, siyaset, eğitim ve boş zamanlar) çevresinde şekillenmektedir. Pandemi sürecinde yaşanan durumdan tüm kurumlar etkilenmiştir. İbadethanelerin ve bazı çalışma kollarının kapatılması ekonomi ve din kurumunu etkilerken okulların kapatılarak çevrimiçi eğitime dönmeleri eğitim kurumunu etkilemiştir. Bu üç kurumda yaşanan değişime ek olarak uygulanan koruyucu uygulamalar, sokağa çıkma yasakları ile boş zaman kurumu ile birlikte aile kurumu da etkilenmiştir. Hayatın işleyiş arterinde yaşananların aile özelinde bireyler üzerinde etkisi büyüktür.

“Başta ruhsal, psikolojik, yaşamsal, sosyal olmak üzere çok yönlü fonksiyonları olan aile kurumunun kuşak devamlılığının sağlanması, psikolojik uyum gerçekleştirilmesi, eğlenme, sosyalleşme, eşler arası sevgi ve saygı, dinlenme gibi işlevleri mevcuttur.” (Çelik & Çak, 2021) Yaşanan Pandemi süreci bu işlevleri ya ortadan kaldırmış ya da sınırlandırmıştır. Bu durum bireylerde çeşitli psikolojik zorlanmalara neden olmuştur. Bireylerin değerlendirmeleri ışığında Pandemi sürecinde katılımcı ailelerin hayatlarında en çok etkilenen ekonomik, sosyal ve psikolojik unsurları tespit etmek için katılımcılara sorular yöneltilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında ailelerin Covid-19 Pandemisi sürecinde hayatlarında en çok etkilendiğini düşündükleri unsurlar Tablo 16’de verilmiştir.

Tablo 16: Pandemi Süreci Katılımcı Ailelerin Hayatında En Çok Neyi Etkiledi

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Akrabalık / Aile / İnsan İlişkilerini	K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K17, K20	13
Her Şeyi	K2, K3, K5	3
Ekonomimizi /Maddi Yaşantımızı	K6, K7	2
Hiçbir Şeyi Etkilemedi	K14, K15, K16, K18	4
Hayata Bakış Açımı Etkiledi	K10, K12, K19	3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcılardan bazılarının Pandemi sürecinde hayatlarında en çok nelerin etkilendiğine dair görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Hayatımızda akrabalık ilişkilerini, anneye babaya çocuklara gidememe, ayrı kalma gibi durumlar yaşattı. Misafirlik ilişkileri azaldı. Sosyalleşme falan azaldı. İlişkilerimizi etkiledi bence.” (K1)

“Her şeyi etkiledi bence. Etkilemediği ne kaldı ki! Aileyi etkiledi, ekonomiyi etkiledi, dini yaşantımızı bile etkiledi. Eğitim deseniz gitti bir daha ne sürede toparlar bilinmez. İnsanı insana kırdırdı. Miller birbirinden korkar oldu. O mesafe girdi bir defa artık eskiye dönmek zor. Her şeyi ya her şeyi mahvetti gitti.”(K2)

“En çok ekonomimi etkiledi dolayısı ile psikolojimi dolayısı ile ailemi.”(K6)

“İnsan ilişkilerini aile ilişkilerini etkiledi. Herkesi birbirine resmileştirdi. Herkesi birbirinden soğuttu. Aileyi kesinlikle koparttı. Asla birleştirmede. Karı koca birbirinden soğudu anne baba evladından soğudu. Normalde hastalık döneminde insanlar birbirine yardım ederken Pandemi de aman bana bulaşmasın diye herkes kaçtı. Çünkü eşler işe gidiyordu evde geçen süre belliydi ya da başka yapılacak aktivite vardı ama bunlar ortadan kalkınca herkes birbirine kaldı ve bunaldı. Biz sağlıkçılar çalışmaya devam ettik çalıştığımız yerden hem stres aldık hem evdeki stresi orada attık ama işin yorgunluğu eve çok yansıdı. Biz psikolojik olarak yıprandığımız için tahammülümüz kalmadı birbirimize. Böyle vakalar geliyordu. Odasına girip bakın yaşıyor mu diyordum giremem odasına covidli diyordu bana. Oda da olan annesi ya da babası.” (K9)

“Hayatın değerini daha iyi anladık ya. Yaşamamanın ama bir anlamda da boş olduğunu orada gördüm. Anında gidebilirmiş hayat. Peş peşe hiç affetmeden. Şey de onu gördüm bazı ailelerden adamları peş peşe gömdüler gittiler yani. Ne kaldı geriye

onlardan? Paramparça oldular aileleri. Yıktı geçti aileleri bence. Öyle olunca hayata bakış açımı etkiledi en çok.” (K10)

“Valla bizi hiç etkilemedi ki. Sadece işte ölenleri görmek. Yılların esnafıyız ya tanıyoruz artık bir müşteri geliyor mesela soruyordu eşim baban ne yapıyor uğramıyor diye öldü deyince o çok kötü oluyordu. İnsan ona üzüyor cenazeye gidemiyorsun hatta haberin olmuyor. Hastaya gidemiyorsun. En zoru oydu.” (K14)

3.3.4. Pandemi Sürecinin Hayatlarına Kattığı Şeyler Hakkında Katılımcı Görüşleri

Her ne kadar Pandemi’nin olumsuz yönleri baskın olarak gözükse de her durumda olduğu gibi bu süreçte de olumlu yanlar bulunmaktadır. Katılımcılara yaşadıkları bu süreçte hayatlarına, ailelerine kattıkları olumlu unsurları tespit etmek için çeşitli sorular yöneltilmiştir. Sorulara verdikleri cevaplar “Daha dikkatli bir insan olmak”, “Daha takıntılı bir insan / anne / baba olmak”, “Hayatın olumsuz yönlerini öğretti”, “Sağlığın / hayatın önemine varmak”, “Hayatın kontrol edilemeyeceğini öğretti”, “Kendimi tanımamı sağladı”, “Aile bireylerini tanımayı sağladı”, “Neysem oyum”, “Maddi kazanç sağladı” olmak üzere 8 ana tema şeklinde kategorize edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında ailelerin Covid-19 Pandemisi sürecinin hayatlarına kattığını düşündükleri olumlu özellikler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Pandemi Sürecinin Katılımcı Ailelere Kattığı Şeyler Nelerdir

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Daha Dikkatli Bir İnsan Olmak	K1,	1
Daha Takıntılı Bir İnsan / Anne / Baba Olmak	K2, K7, K9, K17	4
Hayatın Olumsuz Yönlerini Öğretti	K3, K4, K6	3
Sağlığın / Hayatın Önemine Varmak	K5, K8, K19, K20	4
Hayatın Kontrol Edilemeyeceğini Öğretti	K5, K8, K11	3
Kendimi Tanımamı Sağladı	K12	1
Aile Bireylerini Tanımayı Sağladı	K6, K10, K17	3
Neysem Oyum	K14, K15, K18	3
Maddi Kazanç Sağladı	K16	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcıların Pandemi'nin hayatlarına kattığı olgular hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Pandemi benim hayatımda en çok sağlığıma etkiledi hem benim hem ailemin hem fiziksel hem psikoloji olarak. Daha sıkıntılı bir anne olmama sebep oldu. Çünkü sürekli çocuklar üzerinde hasta olacaklar bir şey olacak diye uyarı uyarı onlar da bunaldı.”(K2)

“Pandemiden önce çok güzel bir hayat yaşadığım için hiç böyle kötülük de karşılaşmadığım için aslında onu öğrenmiş oldum. Hayatta her zaman iyi günler olacak diye bir şey yok kötü günler de olacak. Hem çok şey kattı hem çok şey kaybettirdi.” “Eskiden daha mutluyduk yani. Yine mutluyum ama o eskisi gibi değil. Galiba büyüdüm acı ya da korku insanı büyütüyor dedim ya bana sevdiklerimin değerini onları kaybedebileceği mi öğretti aslında. Ve ben küçük girdiğim Pandemiden büyük olarak çıktım. Çünkü hayat rengârenk değildi. Siyah gri gibi renklerde varmış Bunu öğrendim.”(K3)

“En önemlisi ile sağlığın ne kadar önemli olduğunu öğrendim kuşkusuz.” (K5)

“Valla bize de bir şey olabileceğini öğretti. Mesleğimize daha bağlı olmayı öğretti. İnsan hayatının geçici olduğunu gösterdi.” (K8)

“Çocukları daha yakından tanıdık. Biraz daha farklı bakmaya çalıştık. Hem çocuklara hem insanlara. Böyle de olunca fazla da zorlamamak gerektiğini öğrendim.” (K11)

“Bence K12 Pandemi zamanında çok büyüdü. Daha böyle içsel bir insan oldu diyebilirim çünkü Pandemi zamanında çok fazla boşluk olduğu için kendimizi çok fazla yalnız kalıyorduk. Kendimi daha iyi tanıdım. Kardeşimi daha iyi tanıdım. Aile bireylerini daha iyi tanıdım. Çünkü hep beraberdik ve sürekli bir şeyler yaptığımız için İster istemez birbirimizi tanıdık. Daha çok olgunlaştığımı düşünüyorum. Çünkü 19 ile 20 yaşım Pandemide geçti zaten.” K12

“Valla aynıyım ben ya. Camilere gidemedik, teravih kılamadık, sohbetler olmadı. Onlardan mahrum kaldık. Valla bize zaman kattı. Normalde biz hiç ailecek iftar yapamıyorduk bir o zaman ailecek iftar yapabildik.” (K15)

“Maddi kazanç sağladı.”(K16)

“Hayatımın değerini öğretti. Ama kısa sürede öğrenilenler kısa sürede unutuluyorlar.”(K20)

3.4. Aile İçi İletişime Dair Bulgular

Aile içi iletişim aile birliğinin varlığını oluşturmaktadır. Her alanda önemli olan etkili ve doğru iletişimin önemi aile içinde daha da artmaktadır. Çünkü aile cinsellik de dâhil olmak üzere en mahrem ilişkilerin kurulduğu, çocukların gelişiminin sağlandığı toplumun en küçük birimidir. “Evliliklerde çiftlerin kendilerini birbirlerine ne kadar yakın hissettikleri ve ne kadar bağlı oldukları bir evliliğin uzun süre devam etmesindeki en önemli unsurlardır. Güçlü bir iletişim, çatışmaları yapıcı bir biçimde çözümleme becerileri, ortak paylaşımların, değerlerin varlığı, iki taraf için de tatmin edici bir duygusal yakınlığın bulunması, iyi bir evliliğin temel taşlarıdır.” (Milli Eğitim Bakanlığı Ankara Mesleki Eğitim Kursları, 2015) Sağlıklı ailelerde yetişen çocuklar sağlıklı toplumun inşa edilmesinde rol almaktadır. Bu nedenle toplumun sağlıklı, doğru iletişim kalıplarına sahip olabilmesi için aile içi iletişimin sağlıklı olması ve doğru iletişim kalıplarının kullanıldığı bir yapı olması gerekmektedir.

“Aile üyeleri arasındaki ilişkiler ve aile ortamı, psikososyal yönden gelişen bireyin en çok etkileşime uğradığı yerdir. Bu ilişkiler, bireyin kendine güvenmesini, kendine ve diğer bireylere sevgi duymasını, kimlik kazanmasını, kişilik gelişimini, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma adaptasyon sürecini olanaklı hale getirir. Aile birliğinde, aileyi oluşturan bireyler birbirinden etkilenir. (Ayaz, 2016, s.8)” Bu minvalde araştırmaya katılan ailelerin Pandemi öncesi ve sonrası aile içi ilişkilerinde varsa yaşanan değişimleri saptamak amacı ile çeşitli sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların Pandemi öncesinde aile içi ilişkilerine yönelik sorulara verdikleri cevaplar Tablo 17’de, Pandemi sürecinde ve sonrasında aile içi ilişkilerine yönelik sorulara verdikleri cevaplar Tablo 18’de görülmektedir.

3.4.1. Pandemi Öncesinde Aile İçi İlişkileri

Katılımcılara yöneltilen Pandemi öncesindeki aile ilişkilerini saptamaya yönelik sorulara verdikleri cevaplar 5 ana kategoride sınıflandırılmıştır. Bu kategoriler; Pandemi öncesinde aile içi ilişkileriniz nasıldı, İyidir, konuşarak iletişim kurabiliyoruz, İyidir, bazen konuşarak bazen konuşmadan iletişim kurarız, Konuşuruz ancak bu sonuca bir etki etmez, Sağlıklı bir iletişim yok / konuşmayız şeklindedir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında ailelerin Pandemi öncesinde aile içi ilişkilerine dair görüşleri Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: Pandemi Öncesinde Aile İçi İlişkileriniz Nasıldı

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
İyidir, Konuşarak İletişim Kurabiliyoruz	K1, K3, K4, K5, K10, K13	6
İyidir, Bazen Konuşarak Bazen Konuşmadan İletişim Kurarız	K11, K12, K17, K19, K20	5
Konuşuruz Ancak Bu Sonuca Bir Etki Etmez	K2, K16, K18	3
Sağlıklı Bir İletişim Yok	K6, K7, K8, K9	3
Konuşmayız	K14, K15	2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcıların Pandemi öncesinde aile yaşantılarına dair görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Bizim şöyle ben çok bağlı bir aile olduğumuzu düşünüyorum. Ailemize biri bir şey yapsa Mutlaka birbirimizin haberi olur ve bu anne baba çocuk olarak ayrılmaz. Bizim aile bağlarımız çok sıkı. Ben hem anneme hem de babama en az olan şeylerin bile açabilirim anlatabilirim paylaşabilirim. Anneannemler, dedemler, babaannemler, halamlar, teyzemler, dayımlar, amcamlar hepimizin bağları çok sıkı ve herkes içerisinde çok sıkı bir iletişim var. Anne babanın arasındaki ilişkinin güzel olduğunu düşünüyorum. Tabii ki her zaman işlerindeki durumu bilemiyorum ama bir çocuk olarak gözlemlediğim de birbirlerine Sağlıklı iletişim kurabiliyorlar.” (K3)

“Annemle babamın ilişkisinde babamın da sözü daha çok geçerdi annem uysal bir kişiliğe sahipti genelde susardı.” (K5)

“Eşim her konuda yardımcıdır bana. Ben yemek falan da bırakmam o yapar. Çocuklarla ilgilenir falan. Çoğu sağlıkçı eşine yardım eder zaten. İlişki olarak biz böyle çok canım ciğerim bir eş değiliz maalesef. Dışarıdan çok romantik, ilgili, iletişime açık görünür ama ilişkide öyle değildir. Mesajlaşıyoruz sadece o iletişim sayılır mı? Geldim gittim falan. Ben önceden çok daha sinirli bir insandım. O daha çok ortamı terk etmeyi ya da kendini kapatmayı tercih eder. Asla özür dilemez. O olay yaşanır ve biter onun için ertesi gün hayatına devam eder. Ama ben öyle değilim ben konuşmak halletmek istiyorum. Öteki türlü üstünü kapatmak gibi geliyor. Ama konuşmıyoruz biz yani iletişim kuramıyoruz aslında.” (K9)

“Biz konuşuruz ama nasıl konuşma ben konuşurum o dinler. Ben aklımda ki neyse onu yaparım. Konuşuruz derken kadının benle konuşacak nesi olsun. İşten çıkınca kahveye giderim ev onundur ben karışmam. Eve 1 gibi giderim. Gittiğimde ben ne zaman yatarsam o da yatar.” (K14)

“Ben çok pasifimdir. Konuşmayı çok sevmem. Tartışmada kavgada bile çıkmaz benim sesim. Benim en büyük kavgam sessizliğimdir. Ben susarım. Dur yok çünkü bende. O an parladıysam dümdüz gidiyorum hiçbir şey düşünmeden. On dakika sonra da pişman oluyorum. Sonra da ateşim tamamen sönüyor. O nedenle diyorum ki sus. İki gün üç gün sustuğumu bilirim ben. Çünkü konuşursam kalbini kırıcım. Konuşmayayım en azından kalbini kırmayayım diyorum. O da konuşmamı paylaşmamı istiyor. Ama alışık olmadığım için bu benim için çok zor bir şey. Benim ailem de öyledir. Çok böyle canımın sıkıntısını paylaşan, ağrımı paylaşan biri değilimdir. Böyleydin zaten. Değişmemi beklemesi saçma bence. Çok fazla iletişim kurmuyoruz bence. Şimdi kızdığım bir durum var diyelim ben bunu ona söylesem ya kırılacak ya da tepki verecek ki yüksek oranda tepki verecek kimse eleştiriyi ya da suçlu olduğunu kabul etmez o tepki verince ben tepki vereceğim ne gerek var. Ama tartışma dışı konularda konuşuruz. Fikir paylaşıyoruz. O nedenle bazen konuşur bazen konuşmadan anlaşırız diyebilirim.” (K20)

3.4.2. Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Aile İlişkileri

Katılımcılara yöneltilen Pandemi sürecinde ve sonrasında aile ilişkilerini saptamaya yönelik sorulara verdikleri cevaplar 7 ana kategoride sınıflandırılmıştır. Bu kategoriler; “Eve kapanma, online eğitim gibi çeşitli sebeplerden dolayı iletişim azaldı”, “Hastalık sonrası iletişim kurmada sorunlar başladı”, “Hastalık sonrası kaybetme korkusu temelli iletişimimiz düzeldi”, “Pandemi sürecinde tartışmalara döndü”, “İletişimimiz sağlıklı yönde gelişti”, “İletişimimizde hiçbir değişiklik olmadı” şeklindedir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında ailelerin Pandemi sürecinde ve sonrasında aile içi ilişkilerine dair görüşleri Tablo 19’de verilmiştir.

Tablo 19: Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Aile İçi İlişkileriniz Nasıldı

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Eve Kapanma, Online Eğitim Gibi Çeşitli Sebeplerden Dolayı İletişim Azaldı	K1, K10, K11	3
Hastalık Sonrası İletişim Kurmada Sorunlar Başladı	K2, K3, K4	3
Hastalık Sonrası Kaybetme Korkusu Temelli İletişimimiz Düzeldi	K19, K20	2
Pandemi Sürecinde Tartışmalara Döndü	K6, K7, K8, K9, K11, K13, K17, K18, K20	9
İletişimimiz Sağlıklı Yönde Gelişti	K3, K4, K5, K12, K13	5
İletişimimizde Hiçbir Değişiklik Olmadı	K14, K15, K16	3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcıların Pandemi sürecinde ve sonrasında aile yaşantılarına dair görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Akrabalık ilişkilerini neredeyse bitirdi. Küçük aile olarak aile içerisinde kaldığımız için fazla dışarı çıkamadığımız için sıkıldık hepimiz. Bir de biz zaten anne baba olarak stresli bir işteyiz. E çocuklarda eve kapanınca onların stresi arttı. Herkes kendi alemine kaçır oldu. Çocuklar online eğitim yaptıkları için arkadaşları ile online oyun grubu kurmuşlar mesela bunu geç fark ettik. Ondan nasıl kopartacağımızı bilemedik. Oyun bağımlısı oldular. Online eğitim zayıftı bu iki yıl eğitimlerini de etkiledi. Hem üniversite hem lise girişlerinde baya etkiledi. Eğitimlerinde düşüş oldu. İletişim çocuklarda sıfıra düştü. Her şey online oldu. Şimdi bile bu alışkanlık devam ediyor. Pandemi de araya giren o mesafe kavramı bizi baya etkiledi. Çünkü onları kendimizden korumak zorundaydık.” (K1)

“Duygusal değişim oldu tabi. Artık daha agresif. Şimdi sürekli ben hastayım psikolojisi içinde. Ne olsa ben hastayım lafını ediyor sürekli. Gergin sürekli. Bu da bizim ilişkimizi etkiliyor haliyle. Ama yaşadığım o kaybetme korkusu yok mu... O sebeple ben de değiştim. Genelde susmayı tercih ediyorum. Bizim ilişkimiz hep aynıydı ya. O sinirliyken ben sakın kalırım ben sinirliyse o sakın kalır. Tabi bu kaybetme korkusu yaşadıktan sonra her şeye emanet gibi bakma olayı geliyor insana. Yoğun bakım kapısında kendi kendime bir söz verdim çünkü bir daha eşime kolay kolay kızmayacağım dedim. Biz anlaşmazlıkları çözemiyoruz yani üstü kapanıyor aslında. Külleniyor. Karar alırken de konuşuruz ama kararsız kalınırsa o dediğini yapar.” (K2)

“Pandemi sürecinde de dalgalıydı eşimle ilişkim yani. Pandemi olunca inişli çıkışlı tartışmalar da oldu yani. Ya kendini o ortam kaçırıyorsun. Kendini kaçırmak için ne yapman gerekiyor? Kendine bir uğraş bulman gerekiyor ben bunu yaptım. Evde hır gür çıkmanın hepten bir felaket yaşanmasın diye. Çocuklar var her dakika evdeler artık görüyorlar ve anlıyorlar artık. Pandemi öncesinde zaten sıkıntımız vardı. Pandemide de herkes bir arada olduğu için hır gür çıktı. Öteki türlü kahveye gidiyordum ya da arkadaşlarımın yanına gidiyordum o zaman şey olmuyordu. Çünkü konuşma ile bir yere varamazsan gitmen gerekiyor. Tabi insanlar konuşa konuşa anlaşır. Ama konuşamıyorsan sen bağır ben bağır nereye kadar. Ben sana bağırırken sen de bana bağırırsan ne olur olay farklı boyuta geçer. Bunu beceremiyoruz yani. Sen ateşsen karşı taraf da rüzgâr olursa yangın büyüyor e bu süreçte ne oldu yangın çıkmaması imkânsız. Pandemide de çekip gittim. Ya odama

gittim ya balkona gittim ya bahçeye indim ya kulaklığımı taktım yani bedenem gidemesem de ruhen gittim. Susmak tabi ki çözüm değil ama konuşamayınca... Eşimin kontrol isteği çok baskın bu Pandemi 'de de vardı hem benim üzerimde hem çocukların üzerinde sıkıntı oldu tabi. Ama o bunu kabul etmiyor tabi ki.”(K6)

“Bir önceki soruda dediğim gibi Pandemi öncesi çok paylaşımcı bir insan değildim ama Pandemide ailemle bağlarımızın daha fazla güçlendiğini hissediyorum. Babamla artık daha iyiyiz. Kardeşimle artık daha iç içeyiz. Bizim Aile ilişkilerimiz değiştiği zaman benim çerçevemin de geliştiğini görüyorum.” (K12)

“Bir şey değişmedi. Çünkü bizde evde olan yine evdeydi. Bizim paket servisimiz olduğu için kapanmadı dükkân. Biz yine devam ettik oğlum, eşim ben normal düzende dükkâna gelmeye. Gelinim kızım zaten evdelerdi. Okula giden bir evde kaldı o da sınava hazırlanıyordu. Öyle bize Pandemi gelmedi yani.” (K15)

3.5. Ekonomik Yaşantıya Dair Bulgular

Bu başlık altında araştırma kapsamının ekonomik yaşantıya dair ulaşılan bulgular yer almaktadır.

3.5.1. Pandemi Öncesinde Ailelerin Ekonomik Durumu

Araştırma kapsamında farklı tipolojiye sahip 8 aile ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcı ailelerden Tip1, Tip2, Tip4, Tip5, Tip8 aile sınıflandırmasında yer alan aileler sabit bir gelire sahipken Tip3, Tip6, Tip7 aile sınıflamasında yer alan aileler sabit bir gelire sahip değildir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında ailelerin Pandemi öncesinde sahip oldukları ekonomik durumlarına dair görüşleri Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20: Pandemi Öncesinde Ekonomik Durumunuzu Nasıl Tanımlarsınız

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Sabit Bir Gelir	K1, K2, K5, K8, K9, K10, K11, K19, K20	9
Sabit Bir Gelire Sahip Değiliz	K6, K7, K14, K15, K16, K17, K18	7

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.5.2. Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Ailelerin Ekonomik Durumu

Pandemi sürecinden etkilenen bir diğer kurum ise ekonomidir. Özellikle paket servis hizmeti olmayan gıda işletmeleri, kırtasiye, pastane, kuaför, berber, kahvehane, kafe gibi hizmet sektöründe yer alan iş yerlerinin kapanması bu sektörlerde büyük sorunlara yol

açmıştır. Tek geçim kaynağını bu sektörlerden biri üzerine inşa etmiş olan aileler kapanma sürecinden sabit gelirli ailelerden daha çok etkilenmişlerdir.

8 farklı özellik yapısına sahip aile üzerine yürütülen araştırmamızda farklı meslek gruplarına sahip ailelerin Pandemi sürecinde ekonomik olarak nasıl etkilendiklerini saptamak için katılımcılara çeşitli sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların yanıtları temel alınarak “Borç olmadığı için sorun yaşamadık / etki etmedi”, “Borcumuz olduğu için sorun yaşadık / kötüye gitti”, “İyiye gitti” olmak üzere 3 ana tema altında kategorize edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında ailelerin Pandemi sürecinde ve sonrasında sahip oldukları ekonomik durumlarına ve nedenlerine dair görüşleri Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Ekonomik Durumuzu Nasıldı

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Borç Olmadığı İçin Sorun Yaşamadık / Etki Etmedi	K1, K2, K5, K8, K19, K20	6
Borcumuz Olduğu İçin Sorun Yaşadık / Kötüye Gitti	K6, K7, K17, K18	4
İyiye Gitti	K9, K10, K11, K14, K15, K16	6

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcıların Pandemi sürecinde ve sonrasında sahip oldukları ekonomik durum ve bu durumun başlıca nedenlerine yönelik görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Yani düzenli olarak ödediğimiz bir borcumuz vs. olmadığı için bir sorun yaşamadık. Bizde yani yardımcı sağlık personelinde çok fazla fark etmedi. En çok doktorlarda fark etmiştir ettiyse.” (K1)

“Ben Pandemi sürecinde ücretli öğretmenlik yapıyordum. Dersimi yaptığım sürece ücretimi aldım. Babam da öğretmen o da çalışıyordu. O nedenle biz bir sorun yaşamadık.” (K5)

“Çok şey değişti. Borca girdim. Kredi çekmek zorunda kaldım. Pandemi patlak vardı zaten ödemelerimiz vardı. Dükkânın borcu evin borcu falan... Para biriktiremeyince ödemeleri aksatmak zorunda kaldık. Senetlerim vardı. Bunların zamanı geldi ödeyemedik mecburen devletin vermiş olduğu 25 bin liralık desteği aldık. Bunu kullandık. Ama bu da geri ödemeli tabi. Bir de ticari esnaf kartı verdiler paraf esnaf kartı diye o da 25 bin TL’lik. Onu da kullanın bunlarda da özel avantaj avantaj dediler. Onu da kullanmaya başladık. Sonra ödemeleri ben üç ayda bir şeklinde seçtim. İster altı ayda ister üç ayda ister aylık seçenek vardı. Dedim altı ayda

biriktiremem belki üç aydan üç aya yapayım dedim. Bir ödedik derken kapanmalar bir de ertelemeler başlayınca... E şimdi uzaktan eğitim başladı. Gelir iyicene düştü. Ödemeler geliyor. Ertelemeler başladı. Ertelemeler zaten diğer kredi kartlarım patlamaya başladı. Atıyorum 5 bin TL ise asgarisi neyse onu yatırdım. Öteki beriki derken öyle. O arada Halk bankasının vermiş olduğu hem o kredi kartıyla hem de kredi iki defa mı üç defa mı ertelendi tabi onlar da faiz ile ertelendi. Gelir düştü eh ihtiyaç var. Evde duruyorsun yemek istiyorsun. Tüketim arttı. Elektrik arttı doğal gaz arttı gıda arttı. Evdesin ne yapacaksın ki. Normalde üç öğün yemekle geçmiyor o gün bir şey daha yemen gerekiyor. E canları bir şey istiyor onları yapmaya başladılar. Alabildiğin kadarını yapıyon alamadığın yerde kredi kartına dayanıyor. Derken biraz daha şişti şişti.

Devletten aldığımız desteği zaten borçlara bölüştürdük elim rahatlasın diye. Sonrasında kendi kafalarına göre Pandemi bitirdiler yazlıkçıların yaz tatilcilerinin sezonu bitti, Pandemi yasaklarını kaldırdılar. Ödemeleri başlattılar. Şimdi ben daha bir şey kazanamadım. Ödemeyi nasıl yapacağım. Bunları düşünen yok. Çünkü sınıf sınıf yapılmış bir şey değil bu. Genel anlamda gıda yerleri hariç diğerleri kapalıydı ya veya işleri hangi oranda düştüğünü tutan bir çetele yok. Bunu takip eden bir birim yok. Açıldı. Hadi bakalım öde bakalım ödeyebilirsen. Neyle ödeyecen yok. Birikti borçlar. Ödeyemedim birikti.” (K6)

“Biz çalıştık zaten memur insanlarız maaşımızı almaya devam ettik. Ama haberlerde söylenen o sağlıkçıya yüksek ödemeleri almadık. 500 TL aldık. Onu da önlemler için aldığımız önlemlere kendi cebimizden fazlası ile ödedik. Tek kullanımlık bardak aldık. Siperlik aldık vs. Ne uzadık ne kıaldık.” (K8)

“Pandemi de olumlu olarak değişti. Parayı biriktirebildik. Evimize yatırım yapabildik. Niye çünkü çocuklar kursa gitmedi, dersane muhabbeti yoktu, dışarıda yeme içme gezme yoktu öyle olunca birikti.” (K10)

“Pandemi de daha güzel oldu ekonomik durum. Çünkü paket servis vardı millet gelemiyordu e her yer açık değil açık olan yer az olunca talep de siparişlerde artmıştı. Burada yiyen yoktu veriyoduk gidiyodu. Erkenden eve gidiyorduk. Evde daha güzel vakit geçiriyorduk. Devlet destek de veriyordu kredi onu da aldık.” (K15)

“Bizi etkilemedi ya. Planlı giderim ben. E zaten çalıştık biz kesinti olmadı. Başka gider de olmadı. Sağlıkçılara da bir şey verilmedi. Serviste çalışanlar aldı ama o da cüzi bir miktar o kadar strese git çalış desen kimse gitmez. O nedenle ne getirdi ne de götürdü Pandemi maddi olarak bizden.” (K20)

3.6. Sosyal Yaşantıya Dair Bulgular

Sosyalleşme en yalın anlamıyla, bireyin toplumun üyesi konumuna gelme sürecini anlatmaktadır. Ancak sosyalleşmeye ilişkin karşımıza çıkan bu yalın anlamın dışında süreç, tasvir edilenden çok daha karmaşık bir görünüme sahiptir.” (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2014) İnsan dünyaya geldiğinde başlayan sosyalleşme süreci yaşamın her evresinde devam etmektedir. İlk sosyalleşme alanı olarak karşımıza aile kurumu çıkmaktadır.

“Sosyalleşme süreci, bireyin dâhil olduğu veya bulunduğu toplumun normlarını, değerlerini öğrendiği karmaşık bir süreçtir. Bu süreç, bireyi salt biyolojik bir varlık olmaktan çıkararak onu sosyal bir varlığa dönüştürür. Sözü geçen bu öğrenme sürecini tamamlayan bireyler, topluma uygun davranışlar geliştiren veya geliştirebilen kişiler olarak algılanmaktadır. Toplumsal yaşama katılım açısından bu sürecin oldukça önemli olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır; çünkü bu süreç, insanın kişiliğine etkide bulunan ve aynı zamanda toplumun kültürünü kuşaktan kuşağa aktarabilmesine imkân tanıyan bir araç konumundadır.” (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2014)

Bu noktada Pandemi büyük bir kesinti oluşturmaktadır. İnsan sosyal bir varlıktır. Sosyalleşmesi için farklı ortamlara, kendinden başka kişilere ihtiyaç duymaktadır. Pandemi sürecinde yaşanan eve kapanmalar, sosyalleşme ortamlarının kapanması gibi durumlar bireylerin sosyal hayatlarına olumsuz yönde etki etmiştir. Araştırma kapsamında katılımcı ailelerin sosyal ilişkileri; Sakarya’da yaşayan aile büyükleri ile sosyal ilişkiler ve Aile dışında kurulan sosyal ilişkiler olarak iki temel üzerinden incelenmiştir. İki ana tema Pandemi öncesi ve Pandemi sonrası olmak üzere kıyas soruları ile derinleştirilmiştir.

3.6.1. Pandemi Öncesinde Aile Büyükleri İle Sosyal İlişkiler

Katılımcıların cevapları " Anne/ Kadın Köken Ailesi İle Haftada Bir Görüşme", "Anne/ Kadın Köken Ailesi İle Her Gün Görüşme", "Baba/ Erkek Köken Ailesi İle Haftada Bir Görüşme", "Baba/Erkek Köken Ailesi İle Her Gün Görüşme", "Kendi Ailem Uzakta Olduğu İçin Görüşemiyorum", "Kayınvalidem Uzakta Olduğu İçin Görüşemiyorum", "Kayınvalidem İle Görüşmüyorum", "Aile Büyüklerimle Beraber Yaşıyorum", "Aile Büyükleri İle Haftada Bir Görüşürdük" olmak üzere 10 ana tema olarak kategorize

edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında Pandemi öncesinde aile bireylerinin Sakarya’da yaşayan aile büyükleri ile görüşme sıklıklarına dair görüşleri Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22: Pandemi Öncesinde Aile Büyükleri İle Görüşme Sıklığı

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Anne/ Kadın Köken Ailesi İle Haftada Bir Görüşme	K10, K11, K12, K13, K19, K20	6
Anne/ Kadın Köken Ailesi İle Her Gün Görüşme	K1, K2, K3, K4	4
Baba/ Erkek Köken Ailesi İle Haftada Bir Görüşme	K1, K2, K3, K4, K6, K8	5
Baba/Erkek Köken Ailesi İle Her Gün Görüşme	K10, K11, K12, K13, K19, K20	6
Kendi Ailem Uzakta Olduğu İçin Görüşemiyorum	K9, K17, K18	3
Kayınvalidem Uzakta Olduğu İçin Görüşemiyorum	K6	1
Kayınvalidem İle Görüşmüyorum	K7, K9	2
Aile Büyüklerimle Beraber Yaşıyorum	K5, K16	2
Aile Büyükleri İle Haftada Bir Görüşürdük	K14, K15, K16	3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.6.2. Pandemi Sürecinde Aile Büyükleri İle Kurulan Sosyal İlişkiler

Bu bölümde Pandemi sürecinde Sakarya’da ikamet eden aile büyükleri /yakınları ile nasıl görüştükleri, görüşme sıklıkları, görüşmeler esnasında Pandemi kurallarına uyup uymadıklarına dair katılımcılara sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların cevapları “Önlemlere uyarak görüştük”, “Önlemlere uymadan görüştük”, “Görüşmedik” şeklinde 3 grupta sınıflandırılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında Pandemi sürecinde aile bireylerinin Sakarya’da yaşayan aile büyükleri ile görüşme koşullarına dair görüşleri Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23: Pandemi Sürecinde Aile Büyükleri İle Kurulan Sosyal İlişkiler

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Önlemlere Uyarak Görüştük	K1, K2, K3, K4, K5, K8, K10, K11, K12, K13	10
Önlemlere Uymadan Görüştük	K6	1
Görüşmedik	K1, K2, K3, K4, K6, K7, K9, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20	14

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcıların bazı cevapları aşağıda verilmiştir.

“Pandemide tamamen izole edemedik onları. Anne baba bize muhtaç olduğu için yine koruyucu kıyafetlerle, mesafeyi koruyarak, onların ihtiyaçlarını giderdik, elimizden geldiği kadar yardımcı olmaya çalıştık.” (K1)

“Aile konusunda ben etkilenmedim ya. Ben kendi ailemi ettim çünkü. Bir annem var zaten o da karşı apartmanda gittim gördüm yani.” (K6)

“Kendi ailemle görüşemedim ama eşimin ailesi dediğim gibi çok yakındı bizim bahçeye geliyorlardı. Kayınvalidemle aram iyi değil yani. Konuşmaz o da oturdu yedi gitti ya da gitmedi. Eltimle biz sohbet ettik.” (K7)

“Annemle ablamın yanına da gitmedim. Bir ihtiyaçları varsa aldım götürdüm. Annem kronik hastalık sahibi çünkü hatta ablam çalıştığı için evde sen de izole ol dedim. Bahçeden selam verip el salladım.” (K8)

“Pandemi sürecinde sadece kızı bırakıp almak zorunda kaldık. Hatta onlara da yasaklar koyarak. Sarılmak yasak babaanneye öpmek yasak şeklinde. Pandemi’nin başında bir süre kızı direkt oraya bıraktık. Belli bir süre sadece akşamları biz gittik merhaba kızım merhaba kızım şeklinde uzaktan. İçerisindeyiz bu işin çünkü yapacak bir şey yok. Baya gitti böyle iki ay falan. Sonra baktık sorun çıkartmaya başladı kızımız. Sonra bırakıp alma rutinine mecbur döndük.” (K20)

3.6.3. Pandemi Öncesinde Sosyal İlişkiler

Bu başlık altında yer alan sorular ile katılımcıların Pandemi öncesinde hem bireysel hem de aile bazında sosyalleşme alanlarını ve şekillerini tespit etmek amaçlanmıştır. Sorulara verilen cevaplar; “İş yerinden / Okuldan Arkadaşlarla dışarıda görüşürdüm.”, “İş yerinden / Okuldan Arkadaşlarla Evde Görüşürdüm.”, “Komşularımla Görüşürdüm”, “Sık sık Dışarı çıkardım / Sosyal bir insandım”, “Çeşitli Gönüllü Çalışmalara / Vakıflara Giderdim”, “Kahveye Gidip Oyun Oynardım”, “Sosyal Bir İnsan Değildim” olmak üzere 7 ana temada kategorize edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında Pandemi öncesinde aile bireylerinin sosyal yaşantılarına dair görüşleri Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24: Pandemi Öncesinde Sosyal İlişkiler

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
İş yerinden / Okuldan Arkadaşlarla dışarıda görüşürdüm.	K1, K4, K5, K8, K18	5
İş yerinden / Okuldan Arkadaşlarla Evde Görüşürdüm.	K1, K3, K8, K9, K10, K13	6
Komşularıyla Görüşürdüm	K7, K9, K15, K16, K17	5
Sık sık Dışarı çıkardım / Sosyal bir insandım	K2, K3, K5, K9, K10	5
Çeşitli Gönüllü Çalışmalara / Vakıflara Giderdim	K10, K11, K17, K18	4
Kahveye Gidip Oyun Oynardım	K6, K14	2
Sosyal Bir İnsan Değildim	K12, K19, K20	3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

“Arkadaşlarımızla ailecek gidiş geliş yapardık. Akşam otururduk. O da haftada bir iki haftada bir olurdu yani.” (K1)

“İş yerinden arkadaşlarımla görüşmeyi sevmiyorum. Zaten sürekli beraberiz ancak ilkokuldan kalma arkadaş grubum var. Onlarla buluşmak çok mutlu eder beni. Ayda bir mutlaka buluşurduk.” (K2)

“Sinemaya giderdik, kampa giderdim, arkadaşlarım ile gezerdim. İş çıkışı genel olarak vakit geçirirdik.” (K5)

“Komşularıyla aram çok iyi işte aynı apartmanda üç eviz biz hep beraberdik.” (K7)

“Valla kahveye falan gitmem. Bir vakfımız var onun için çalışıyordum orada görüşüyorduk. Ya da ailecek görüşürüz bizler genelde gidip geliyorduk.” (K10)

“Her akşam kahveye giderdim oyun oynardım. Gece 1’e kadar sonra eve giderdim. Arkadaşlarla sohbet muhabbet oyun güzel bir ortam vardı.” (K14)

“Çok sosyal hayatımız yoktu iş ev şeklinde. Özellikle çocuk olduktan sonra. Çünkü babaanne baktığı için eşim de bu konularda çok baskındır. Annem bekliyor, annem yoruldu, üzüldü dediği için ben kendimi baskılanmış hissettim gerçekten. İşim bitince hep hemen eve gideyim kayınvalidemden o yükü alayım düşüncesindeydim. Evlenmeden önce arkadaşlarımla vakit geçiren gezmeyi seven bir insandım. Evlendikten sonra bunun indirgeneceğini biliyordum ama çocuktan sonra sıfırlandı zaten. Arkadaşlarla ailece görüşmede yoktu çünkü eşim nöbetli çalıştığı için çalışma şartları imkân vermiyor zaten.” (K19)

3.6.4. Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Sosyal İlişkiler

Pandemi sürecinde hayatımıza giren mesafe kuralları ve kapanmalarla birlikte sosyal hayat en aza indirilmiştir. Kısa bir süre içinde alışkanlıklarından, sosyal çevrelerinden ayrı kalmak zorunda kalan bireyler için bu durum çeşitli sorunlara neden olmuştur. Araştırmamız kapsamında katılımcılara Pandemi sürecinde sosyal hayatlarının nasıl değiştiği, bu değişikliği nasıl tanımladıklarına yönelik sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar ışığında “Sosyal İlişkilerim Bitti”, “Sosyal İlişkilerim Sanallaştı”, “Sosyal İlişkilerim Kaçak Olarak Devam Etti” olmak üzere 3 ana kategori sınıflandırılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında Pandemi sürecinde aile bireylerinin sosyal yaşantılarına dair görüşleri Tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25: Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Sosyal İlişkiler

Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Sosyal İlişkilerim Bitti	K1, K2, K8, K9, K10, K11, K16, K17, K19, K20	10
Sosyal İlişkilerim Sanallaştı	K3, K4, K12, K13	4
Sosyal İlişkilerim Kaçak Olarak Devam Etti	K6, K7, K14, K15, K18	5

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Katılımcıların Pandemi sürecinde ve sonrasında Sosyal İlişkilerine dair görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Diğer sosyal hayat tamamen bitti desem yeridir. Çünkü zaten yoğun çalışıyorduk. Eve çok yorgun geliyorduk. Yasaklar da vardı. Onlara uyup kimse ile gitme gelme yapmadık. Sadece hasta olan bazı kişiler vardı. İğneye seruma çağırıyorlardı. Onlara gidiyorduk ama o da önlemleri alarak. Tabi bu bir sosyallik sayılırsa...” (K1)

“Pandemide her şey bir anda bıçak gibi kesildi. Başta okulumuzu kaybettik Okulumuzun ortamını kaybettik hepimiz. Dışarıda görüşmeler bitti Herkes evlerine çekildi Bu yüzden sanal ortamlarda telefon üzerinden konuşmaya devam ettik.” (K3)

Pandemi arkadaşlık ilişkilerini çok kötü etkiledi bence zaten öncesinde de ayrı okula gidiyorduk ama arkadaşlarımızla yine buluşuyorduk sonra görüşememeye başladık işte yasaklarda. Hepimiz kendi telefonlarımızda kendimize başka bir dünya bulduk artık hiç görüşmüyoruz yani. Aynı mahallede oturuyoruz ama arkadaşlarımı görmedim desem yeridir. Pandemi’nin aslında arkadaşlık yönünden hem iyi yönleri vardı hem kötü yönleri vardı. Hem arkadaşlar kazandım hem arkadaşlar kaybettim. Mahalledeki arkadaşlarımı buluşamadığımız için onlarla neredeyse hiç görüşemez

olduk. İnternette oyun oynarken yeni arkadaşlar buldum kendime öyle arkadaşlık ettik. Sanal arkadaş olduk yani. (K4)

“Pandemide hepsi kesildi sadece aynı apartmanda oturduklarımızla arka bahçede oturuyorduk. İşte bir şeyler yapıyordu herkes çay muhabbet. Normale dönmedi ilişkiler ya. Alışkanlıklar değişti sanki. Artık eskisi gibi olmuyor. Bir de ekonomik olarak. Millet hep işinde gücünde. Ben de çok takılıyorum mesela dükkânda bir kişi iki kişi daha gelirse bir şeyler daha kazanabilir miyim diye düşünüyorum. Benim arkadaş çevrem hep esnaf hepimiz aynı durumdayız yani.” (K6)

“Hiçbir şey değişmedi. Benim işimden dolayı çıkma iznim vardı. Arkadaşlarımı topladım hepsini tek tek aldım evden bizim yazlığa götürdüm orada kitap sohbeti yapmaya devam ettik. Hiç evde durmadım ben Pandemi ‘de. Kaçak göçek hallettik bir şekilde işimizi. Nasıl derler yolumuzu bulduk.” (K18)

3.7. Aile Tipolojilerine Dair Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen ikinci soru formu her tipoloji için ayrı olarak hazırlanmıştır. 8 aile tipolojisi Covid-19’dan farklı nedenlerle, farklı derecelerde etkilenen ailelerin sınırlarını belirlemektedir. Bu başlık altında her tipolojiye özel hazırlanan sorulara verilen cevaplar ve bulgular yer almaktadır.

3.7.1. Tip1 Covid-19 Sürecinde Yoğun Bakımda Tedavi Gören Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular

Yoğun bakım, entübe hasta gibi kavramlar Covid-19 hastalığı ile toplum tarafından bilinir hale gelmiştir. Hastalığın ciğerlere etki etmesi nedeni ile ağır hastaların yoğun bakımlarda tedavi görmeleri, Sağlık Bakanlığı tablolarında yoğun bakımdaki hasta sayısına ayrıca yer verilmesi Covid-19 hastalığı ile yoğun bakım servislerini toplumun hafızasında eşleştirmiştir.

Yoğun bakım; “yaşamsal işlevlerinin bir kısmını kaybetmiş kritik hastaları destekleyip iyileşmesini amaçlayan, yerleşim biçimi, hasta bakımı açısından ayrıcalık taşıyan ileri teknolojiye sahip cihazlarla donatılmış, 24 saat yaşamsal göstergelerin gözlemi yapılan multidisipliner çalışan kliniklerdir.” (T.C. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016)

Genel tanımı yukarıda verilen yoğun bakım üniteleri kendi içinde yetişkin yoğun bakım üniteleri ve yeni doğan yoğun bakım üniteleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Yoğun bakımlar hizmet sundukları hastaların durumlarının ciddiyetine göre üç basamak olarak ayrılmaktadır.

1. Basamak Yoğun Bakım: Takip ve tedavileri için rutin yöntemler yeterli olmayan, ancak, henüz organ yetmezliği başlamamış, solunum desteğine ihtiyaç duymayan, yakın takibi gereken hastaların kabul edildiği ünitelerdir.

2. Basamak Yoğun Bakım: Detaylı ve nitelikli gözlem ve girişim yapılabilen, yaşamsal destek gereksinimi bulunan hastaların yüksek kalitede bakım ve tedavisinin yapıldığı, 24 saat doktor denetim ve gözetimi olan ünitelerdir. Yoğun bakım girişinde ayrı bir öngeçiş alanı olmalıdır.

3. Basamak Yoğun Bakım: Altta yatan özellikli hastalığı veya birden çok uzmanlık dalının ilgilendiren çoklu organ işlev bozukluğu veya yetmezliği gibi tüm komplike hastaların kabul edildiği, en üst düzeyde tıbbi bakım ve tedavi yapılabilen ünitelerdir. Yoğun bakım girişinde ayrı bir öngeçiş alanı olmalıdır. En az bir izolasyon odası olmalıdır.

3.7.1.1. Covid-19 Nedeni İle Hastaneye Yatışa Dair Bulgular

Tip8 olarak kodlanan ailenin katılımcılarının bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Çok güçlü bir bünyem olduğu için ilk başta bir belirti göstermedi. Çalıştığım gün ilk başta bir terleme oldu. Başımdan birisi su dökmüş gibi kafamdan şıpr şıpr su damlıyordu. Anormallik hissettim doktora muayene oldum. Dedi bir röntgen çekil gel. Röntgeni yüzde yüz covidsin abi dedi sonra tomografi istediler. Orada da tamamen ciğerlere yayıldığı görüldü her yeri kaplamış. Sürüntü testi de alındı. Ama o akşam daha sonuçlar çıkmadan sağlık personeli olduğumuz için yatış işlemleri yapıldı. Hemen tedaviye erkenden başlanması için. Ama iş işten çoktan geçtiği, ciğerleri sardığı için ağrı ateş halsizlik bunlara eşlik eden şiddetli öksürük hemen başladı o gece. Bir gün sonra da yoğun bakıma yattım.” (K1)

“Bir gün nöbete gitmişti hiç unutmuyorum Perşembe sabahı eve dönmeden test vermiş. Beni aradı ben pozitifim dedi. Çarşamba gece nöbetteydi o zaman kötüleşmiş işte tahliller falan yapılmış. Röntgen falan çekiliyor. Oradaki arkadaşlar teste gerek bile yok abi kesin pozitifsin diyorlar. Tüm ciğerlerin dolu diyorlar. Eve bile gelmeden servise yatışını yaptılar. 9 eylül günüydü. Ben de test verdim ama tabi yine

de çalışıyorum işe devam. Eşime sordum kendimi temaslı yazdırıp yanında kalayım mı diye istemedi. Sen çocukların yanında kal dedi. Mesaiden sonra koruyucu kıyafet giyip gittim yanına nöbet çıkışı olduğu için duş almak istedi ben de yardım ettim ama çok zor çıktı duştan. Zorla beni eve yolladı. Ama aklım onda kaldı. Eve gidince aradım çok kötüyüm dedi. Kemiklerim ağrıyor nefes alamıyorum deyince hemen eşyaları hazırlayıp gittim. Ben gittiğimde çok kötüydü arkadaşlar hemen oksijen maskesi takmışlardı zaten. Yan yatırmamıza rağmen saturasyonu hiç yükselmedi. Hiç oksijeni kapatamadım bile çok kötüydü çünkü. Sabah doktor geldi biz seni yoğun bakıma alacağız dedi. Aslında orada çok kötü hissetmedim ya da kendimi kapadım bilmiyorum. Bizim hastane ve bizim yoğun bakım ya iyi olur dedim. Çünkü birinci basamak yoğun bakım bizim ki.” (K2)

“Babamın hastalandığı zaman asla her şey normale dönmeye başladığımız zamandı. Dershaneye başlamıştır o zaman mezun olarak artık böyle her şeyden var çalışsam diye düşünüyordum. İlk babamın hasta olduğunu öğrendiğimde ciddi bir şey olacağını düşünmedim ve dershaneye gidemeyecek miyim diye endişelendim. Mezun senesinde olduğumu için bu sene kazanmam lazım düşüncesi de vardı bende. O an idrak edemedim babam hasta oldu ama neden eve gelmiyor bunu sorgulamak ile çok sonra aklıma geldi. Sonra aklım başıma gelince annemi arıyorum açmıyor babamı arıyorum açmıyor. Teyzem de hastanede çalışıyor Onu aradım o öğrendi babamın hastanede yatacağını. Sen babama ile Grubumuza bir video attı iyiyim sadece oksijen seviyem çok düşük. Bu yüzden tedbir amaçlı hastanede yatacağım diye ama daha acil de çalıştığı için üzerinde üniforması bile duruyordu. Olanı o an fark edip ağlamaya başladım ben neden oksijenin düşük? Neden hastaneye yatıyor diye. Babamın hastanede yaptığı bir şekilde duyulunca herkes beni aramaya başladı işte sakın ol sakın diye. O zaman daha kötü oldum. Çünkü insanlar aradığı zaman daha çok panik yaptım. Çünkü bir şey varmış gibi düşündüm. Bundan sonra zaten hep ağlamak da geçen bir süreç oldu.” (K3)

3.7.1.2. Yoğun Bakım Tedavi Sürecine Dair Bulgular

Araştırmamıza katılan ve Tip1 başlığı altında kategorize edilen aile K1, K2, K3 ve K4 kodlamaları alan 4 kişilik bir ailedir. Ailenin babası K1 Pandemi sürecinin son yılında 2021 Eylül ayında Covid-19’a yakalanmıştır. Hastalığın ağır seyretmesi nedeni ile öncelikle Sakarya’nın Hendek ilçesinde 1. Basamak yoğun bakım ünitesinde tedavi görmüştür. Hastalığın ilerlemesi ve yapılan tedaviden sonuç alınamaması sebebi ile

Sakarya ili merkez ilçesi olan Adapazarı'nda hizmet veren Sakarya Üniversitesi Eğitim Araştırma Hastanesi'nde (SEAH) 3. Basamak yoğun bakım ünitesinde 12 gün tedavi görmüştür.

12 günlük yoğun bakım tedavisinin ardından 10 gün serviste tedavisi devam eden K1 toplamda 12 günün ardından taburcu edilmiştir. Hastalığı atlattıktan sonra üzerinden bir yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen hala nefes darlığı, yorgunluk, vücudun çeşitli bölgelerinde ağrı şikâyetleri devam etmektedir. Rahatsızlıklarının devam etmesi nedeni ile Covid-19 hastalığına yakalanana kadar görev yaptığı acil servisteki görevinden alınarak TRSM'de geri hizmette görevlendirilmiştir. Devam eden şikâyetlerinin tanısı ve tedavisi için sürekli doktor kontrollerine gitmektedir. K1 hayatı boyunca psikolojik destek almamıştır. Hastalığı sürecinde ve sonrasında ailesinden gelen profesyonel olarak psiko destek alması yönündeki teklifleri reddetmektedir.

Katılımcılar sağlıkçı olan babanın hastalığı acilde görev yaparken kaptığını ifade etmektedirler. K1'in kendisinin, eşinin ve erkek kardeşinin sağlıkçı olması yoğun bakım sürecini kolaylaştıran unsurlar olarak katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. K1 sağlıkçı olduğu için entübe edilmediğini. Son noktaya kadar entübe olmayı reddettiğini, entübe olan hastaların büyük çoğunluğunun öldüğünü ifade etmektedir. Yoğun bakım ortamının psikolojisini olumsuz etkilediğini, çok sık ölümlere tanık olduğunu ve bu durumun onu olumsuz etkilediğini söylemiştir. Doktorların ya da başka bir sağlık personelinin dahi gözlerini bile göremediğini, kardeşine izin verilene kadar kendini yalnız hissettiğini, kendisine müdahale ederken tamamen koruma altında olan kişileri gördükçe kendini kirli ve kötü hissettiğini dile getirmektedir. Tuvalet ihtiyacını bile yattığı yerde giderdiği için bunun rahatsızlığını duyduğunu, o günlerin acı dolu günler olduğunu ifade etmiştir.

K2 ve erkek kardeşi günlük olarak yoğun bakıma hastayı kendi yaptıkları çorba ile beslemek üzere kısa süreli ziyaretlerde bulunmuşlardır. Ayrıca yemeklere ek olarak tamamlayıcı tıp öğeleri içinde yer alan ve halk arasında Covid-19'a iyi geldiği düşünülen udi hindi yağı ve kekik yağı takviyesini de hasta üzerinde kullanmışlardır.

Bu süreçte çocuklar K3 ve K4'de Covid-19 geçirmişlerdir. Onların hastalığı normal grip şeklinde seyretmiştir. Kendi evlerinde babalarının hastalık sürecine anneleri ve amcaları ile yaptıkları telefon görüşmeleri sayesinde tanık olmuşlardır. O süreçte çocuklar beraber uyuma ihtiyacı hissettikleri için yataklarını oturma odasına taşımışlar ve babalarının eve

geldiği güne kadar orada kalmaya devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Kendilerini beslemek için herhangi bir çabada bulunmadıklarını, yakınlarında oturan akrabalar bir şey getirip kapıya bıraktığında bazen bir şey yediklerini onun dışında yeme isteklerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

K1'in yoğun bakımda tedavi görmesi eşi ve çocukları üzerinde ölüm ve kaybetme korkusu oluşturmuştur. Çevreden gelen tepkilerin de çocukların bu tepkisini pekiştirdiği görülmektedir. Bu süreçte ailenin annesi olan K2 eşi ile birlikte merkeze gitmiştir. Eşinin tedavisi boyunca o da evden ayrı kalmıştır. Bu durum katılımcılar tarafından ailenin parçalanması olarak yorumlanmaktadır. Aile o günleri “kayıp korkusu, ölüm korkusu, ailenin parçalanması korkusu” gibi ifadelerle ifade etmektedir.

Tip8 olarak kodlanan ailenin katılımcılarının bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Bir gün serviste kaldım. Sonra Hendek'te ikinci basamak yoğun bakım vardı. Oraya aldılar. Sonra SEAH'daki yoğun bakıma sevk oldum. Çünkü durumum ağırdı nefes darlığı vardı geçmeyen. Öksürük, ateş, her yerde ağrı eklemler dâhil. Yoğun bakımdaki süreç kötüydü. Hep sağımda solumda benden daha ağır hastalar vardı. Benden daha iyi hastalarda vardı. Kendini psikolojik olarak salan hastalar birden panik yapıp ritim bozukluğuna yol açıyorlardı. Benden on yaş ufak bir çocuk vardı. Ritim bozukluğu oldu sonra entübe ettiler yanımda öldü. O ölünce bende de bir korku oluştu. On yaş daha ufak benden daha iyi durumda olmasına rağmen ölüm gerçekleşmesi falan psikolojik olarak etkiledi beni. Geceleri uyuyamama, stres korku, sürekli uçuk çıktı mesela. Bende de ritim bozukluğu oluştu ama sağlıkçı olduğum için kendimi koy vermedim daha böyle sabrettim. Doktorların hemşirelerin verdiği tedavilere harfiyen uydum. Hiç birine itiraz etmedim. Allah yardım etti kurtardık yani.” (K1)

“Ben eşimi de iyi görmek umudu ile sabah işe gittim. Ama eşim çok kötüydü. Yatakta eşim kuş gibi çırpınıyordu. Sorumlu arkadaş ne olacak ciğer kapasitesi nasıl görmek için oksijeni çıkartmış ama eşim resmen debeleniyordu nefes almak için. Onu öyle görmek anlatamam ya. (gözleri doldu birkaç dakika konuşamadı sonra devam edildi) sonra dediler ki muhtemelen sevk olacak dedi arkadaş. Bu sefer hightclove maske (çok yüksek basınçlı saf oksijen verilen bir maske) ihtiyacı doğacak bu akşam burada ondan yok burada kalırsa hastayı kaybederiz dediler. Sağlıkçı olmak hem lütuf hem lanet her şeyi biliyorsun anlıyorsun görüyorsun. Hastanelerin durumlarını biliyorsun. Full çakılı her yer yoğun bakımlar. Doktoru

geldi sonra. Sevk olacak kesin. Ama yer arıyoruz eğitim araştırmada dedi. Oradaki doktor arkadaşlarımı aradım dedi. Bu devirde biliyorsunuz sizde durumu ama bu adam durduk yere kapmadı bu hastalığı mücadele ederken kaptı elimizden geleni yapacağız dedi. Bu arada tabi ben ağlıyorum sürekli bir de evlilik yıldönümümüzdü o gün. İnsanın aklında binlerce şey geçiyor yani yalan yok. Bir panik atak sardı beni kaybetme korkusu ne kadar ağladım bilmiyorum.” (K2)

“Kaç gün sonra hatırlamıyorum babamı yoğun bakıma kaldırdıklarını söyledi Annem o an çok çok üzgündüm böyle sürekli telefonla çalışıyordu ablam sürekli telefonla konuşuyordu herkes geçmiş Olsun diyordu. Ama ben kimseyle konuşmak istemiyordum. Biz bu süreçte ablamla birbirimize çok destek gibiydik sürekli ablam dediğim gibi ağlıyordu Yani ne düşünüyorsunuz o zaman babanızın ölebileceğini düşünüyorsunuz Ama bunda Düşünmemeye çalışıyorsunuz ama aklınıza gelmiyor mu geliyor ben ağladım zaman ablam beni susturmaya çalışıyordu o aldığı zaman ben onu susturmaya çalışıyordum. Annem de yok annem de babamın yanında öyle bir tek iki kardeşlik biz. Babam tam 12 gün yoğun bakımda kaldı Her gün sabah Annem arıyordu Babamdan haber geliyordu. Her gün onu bekliyorduk böyle Babam nasıl durumu nasıl? Özellikle ilk hafta başlarda her gün kötüye gitmeye başladı Her gün her gün her gün... Sonra iyileşmeye başladı Benim amcam da sağlıkçı amcamın çalıştığı hastanede yoğun bakımda yattı babam annem de yanımdaydı. Onların sağlıkçı olması çok fayda etti bence babama. Evet, biz evde yalnız kaldık ama babam hastanede yoğun bakımda yalnız kalmadı. Amcam ona çorba götürmüş, yengem çorba yapmış. Her gün işte arkadaşları ile konuşmuş. İzin almış sadece yemeklerini götürebilir miyim diye. Sonra sağlıkçı oldukları için bizimkiler oradaki sağlıkçılarında yükünü almışlar aslında izin vermişler. Babama bir şeyler yedirmişler şimdi hatırlamıyorum hindulu bir şeydi. Babam daha iyi olmaya başladı.” (K4)

“Çevre çok kötü orada ya. Normal yoğun bakım zaten kötüdür ama burada farklı bir durum var. Dediğim gibi personelin gözünü bile göremiyorsun. Konuşmak zoru. Entübeli olan var. Panik yapıp ölen var. Müdahale ettiklerini görüyorsun orada. Birini unutmuyorum kalp masajı yaparken ciğerleri patladı mesela. Onu görünce korkuyorsun mesela. Doktor olan bir hasta vardı mesela yanımda onu da unutmuyorum o da öldü. Sağ sol ölü dolu yani nasıl bir psikoloji olabilir ki sence? Acaba kim ölecek korkusu vardı. Uyumak istemiyordum mesela. Sürekli bir acı var ağrı var. Bunlar insanı yıpratın şeyler. Yoğun bakımda yattığımız yerde tuvaletinizi yapıyorsunuz. Bu da karında şişlik ve ağrı yapıyor. Bilincim yerinde utanıyordum yalan yok. Tuvaletimi tutmaktan karnım ağrıdı. Bayan ya da erkek fark etmiyor gelip

senin altını temizliyor. Sonda takıldı çok ağır geldi acı verdi bana. 11 gün içinde 9 sefer altımı temizlediler. Servise gittiğim ilk gün 11 defa tuvalete gittim. Rezil bir durum ya. Mahrem yerlerine başkasının bakması çok ağır geldi sırf bu sebeple ağladığım oldu yani. Kocaman adamım gelip evirip çeviriyorlar. Sadece beni değil herkesi e her şey ortada orada utanma yok ama bilincim açık ben de tüm bu duygular var.” (K1)

3.7.1.3. Yoğun Bakımdan Çıkış ve Eve Dönüş Sürecinde Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular

K1 12 gün boyunca 3. Basamak yoğun bakımda tedavi gördükten sonra sağlıkçılar tarafından 1. Basamak olarak yorumlanan Covid-19 Pandemisi boyunca yoğun bakım üniteleri yetmediği için normal servis odasına bazı aletlerin eklenmesi ile sonradan oluşturulmuş “odadan bozma” yoğun bakım olarak adlandırdıkları bölümde 10 gün daha tedavi görmüştür. Toplamda hastanede geçen 22 günün ardından evine geri dönmüştür.

Eve döndüğünde de uzun süre nefes darlığı, halsizlik gibi problemler devam etmiştir. Eve döndükten sonra çevrelerinden gördükleri desteğin hepsini olumlu etkilediğini ifade etmişlerdir. Aile k1 eve döndükten sonra ancak onun ölmeyeceğine inanabildiklerini ifade etmişlerdir. Hastalık sonrası K1’de iletişim kurmada zorlanma, öfke kontrolü, saplantılı hastalık düşünceleri görülmeye başlamıştır. Bu durum aile içi ve eşler arası ilişkilerini olumsuz etkilese de K2, K3 ve K4 onu kaybet hissini bir defa yaşadıkları ve bu korku içlerinde hala bulunduğu için ona karşı daha anlayışlı davranmaya çalıştıklarını ifade etmektedir.

“Eve döndüğümde çok mutluydum. Evi görünce heyecanlandım. Bizim evimiz dört katlı biz dördüncü katta oturuyoruz ama asansör yok. Ben ilk iki kata kadar iyi çıktım ama ikinci katta nefes darlığı başladı yine beni hastaneye götürürler korkusu ile iyice sıkıştım eve kardeşim karım ve kardeşimin karısının yardımı ile çıktım. Evde oksijen tüpü vardı onu taktım hemen. Eve kavuştuğum için sevinemedim yine gideceğim korkusu sardı. Çünkü öyle bir arkadaşımızı kaybettik yoğun bakımdan eve çıktı çıktığı gibi geri geldi ve vefat etti. O aklıma geldi sürekli. Ama işte diyorum ya en büyük şansım hepimizin sağlıkçı olmasıydı oksijen tüpü eşimin kardeşimin desteği ile sakinledim. Çocuklar eve gelince çok sevindiler. Öyle yanımdan ayrılmadılar. Sürekli oksijen tüpünü falan kontrol ettiler.”(K1)

“Babamın Eve dönmesi çok uzun sürdü. Doktorlar sürekli artık çıkartacağız artık çıkartacağız diyorlardı. Ama babam bir türlü eve gelmiyordu. O gün de annem çıkartacağız dedi ama ben inanmadım. Hatta dershaneye gittim. Ama gerçekten o gün geldi. Eve geldi ama babam ne nefes alamamaya başladı. Eve geldiği zaman da böyle çok sevinçli olduğumuz bir şey olmadı bu yüzden. Oksijen tüpüne bağlı da annem babamı. Evde saturasyon aleti vardı onunla sürekli saturasyonu ölçtük. Acaba bir şey olacak mı acaba yine hastaneye kaldırılacak mı diye bu sefer yine bir korku hali vardı. Babamın gerçekten iyileştiğini babamla ilk defa dışarı çıkana kadar inanmadım. O zaman kendini iyi hissettiğini söyledi ve köydeki evimize gittik. O zaman benim için inanılmazdı inanılmaz güzel bir andı. Babamın hastaneden çıkışı benim için oydu aslında.” (K3)

3.7.2. Tip2 Covid-19 Sürecinde Aile Ferdini Kaybeden Aileye Dair Bulgular

Ölüm doğan her insanın mutlaka karşılaştığı bir gerçektir. İnsanoğlu yaşadığı her gün ölümün bir gün geleceği bilgisi ile yaşamaktadır. Covid-19 sürecinde ölüm gerçeği ile insanların her gün karşılaşması, ani şekilde ve beklenmeyen kişilerin kaybedilmesi Covid-19 nedeni ölümlerin toplum üzerindeki etkisini artırmaktadır.

Covid-19 nedeni ölümleri toplum nezdinde kötü olarak görülmesinin ikinci nedeni ile cenaze usullerinin Pandemi gerekçesi ile değiştirilmesidir. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından hazırlanan Covid-19 SARS-CoV-2 Enfeksiyonu Bilim Kurulu Çalışması Morg ve Defin Hizmetleri başlıklı bildiride “Covid-19 tanısı ile ölenlerde morg ve defin hizmetlerine yönelik tedbir ve önlemler” başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında;

“Cenaze sahipleri, cenazeye sarılmamalı ve yakın temasta bulunmamalıdır.

Cenaze töreninde mümkün olduğu kadar az kişi olmalı, sosyal mesafe korunmalıdır.

Ölen kişilerin kişisel eşyaları çift kat naylon bir torbaya konularak verilmeli, bahsedilen eşya tekrar kullanılması düşünüüyorsa 60-90 derece yıkanılarak kullanılabileceği belirtilmelidir. Bu eşyaların atılması durumunda tıbbi atık olarak değerlendirilmelidir.” (T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Müdürlüğü, 2020)

Yukarıda alıntılanan cenaze merasimine dair usuller geleneksel Türk cenaze merasimine uymamaktadır. Cenazeye temasın yasaklanması, defin sırasına bulunacak kişi sayısının sınırlandırılmadı, evlerde gerçekleştirilecek her türlü toplanmanın yasak olması sebebi ile

cenaze evine ziyaretin yasak olması vb. durumlar yas sürecini ve yaşlı bireyleri olumsuz etkilemiştir.

3.7.2.1. Kayba Dair Bulgular

Araştırmamıza katılan ve Tip2 başlığı altında kategorize edilen aile K5 kodlamasını alan 3 kişilik bir ailedir. K5'nin annesi 27 Kasım 2020 tarihinde Covid-19 sebebi ile vefat etmiştir. Aile annenin kaybı sonrası zor günler geçirmiştir. Mülakatların gerçekleştirildiği Eylül – Ekim 2022 tarihinde araştırma dışı kalan ailenin babası duygu durumunu kontrol edemediği ve konuşamadığı için araştırma kapsamı dışına çıkartılmak zorunda kalmıştır.

K5 annesinin 5 yıldır kanser hastalığından mustarip olup evinde tedavi olduğunu belirtmiştir. Üç kişilik katılımcı ailemizin geriye kalan son iki ferdinden sadece biri ile (oğul) mülakatlar gerçekleştirilmiştir. K5 salgının ilk gününden beri çok dikkatli davrandıklarını, annesi hasta olduğu için evde dahi çift kat maske kullandıklarını ifade etmiştir. Annesinin normal grip belirtileri gösterdiğini, o sırada aşılardan çıktığını, aşırı doktorun izni ile vurulduğunu belirtmektedir. Annesinde grip belirtileri görülmesi üzerine hemen hastaneye başvurdıklarını tüm aile üyeleri olarak sürüntü testi verdiklerini annesi hariç diğer herkesin sonucunun negatif çıktığını ifade etmektedir. Gelen ekiplerin annesine Covid ilaçları verdiğini annesinin durumunu iletmelerine rağmen ekipteki doktorun ilaçları kullanması gerektiğini ifade ettiğini, annesinin 16. doz ilacı aldıktan sonra fenalaşarak hastaneye kaldırıldığını ve yapılan müdahalelere rağmen kurtarılamadığını söylemektedir.

“Ailemizde Covid geçiren tek kişi annemdi. Testler öyle diyordu yani. İlk başta hafif soğuk algınlığı gibi başladı. Biz aslında onu korumaya çalışıyorduk. Evde bile tek başınayken çift maske takıyordu. Kanser hastası olduğu için televizyonda sosyal medyada gördüğü vaka örneklerini yaşamamak hastaneye düşmemek için kronik rahatsızlığı olanlara daha çok bulaşıyor diye çok dikkat ediyordu. Diken üstündeydi hep yani. O zaman tam aşı olma zamanı hatta. Aşı olabilirsiniz diye doktorundan da izin aldık. Aşı oldu annem. O gün durumu biraz gribe doğru dönmeye başlamıştı. Tabi belirtiler ortaya çıkmaya başlamıştı. Vücut kemoterapi aldığı için bağışıklık sistemi çok düşmüştü. Biz ağırlaştığını hissediyorduk ama konduramıyorduk. Bende de babamda da belirtileri vardı. Test vermeye gittik. O kadar kalabalıktı ki ortam. Corona'nın pik yaptığı zamandı o zaman zaten. Ve öyle bir şey ki yani mesela ben gittiğimde göğüs ağrısı ve öksürük vardı. Beni röntgene gönderdiler. Annemlerden

sadece sürüntü alıp arabaya gönderdiler. Ben kendi testlerimi verdim. Saat 9da ben sürüntü verdim röntgende pek bir şey göremedi doktor beni tomografiye yolladı. Tomografide zatürre çıktı bende ilaçları ben de kullandım. Öyle bir şey ki o akşam eve döndük herhangi bir durum yoktu saat üç buçuk gibi sonuçlar geldi. Anneminki pozitif babamınki ve benimki negatif çıktı. Belirtileri vardı bende ama zatürre dedikler öyle olduğu halde Covid ilaçları verdiler bana. Annem zaten çok korkuyordu Coronadan. Sabaha filyasyon ekibi geldi. İşte ilaçları getirdi. Başlamanız gerekiyor denildi ilaçlara. Filyasyondaki doktora sorduk alabilir ilaçları deyince biz de verdik. Öğlene doğru hallerinde biraz değişiklik olmaya başladı. Vücut kendini yavaş yavaş kilitlemeye başladı. Biz dedik herhalde şeyin etkisi vardır hastalığın. Yemeğini bile yiyemiyordu. Akşam sekiz ilacı daha aldı toplam on altı doz oldu. Bir saat sonra sancı başladı annemde. Kendinden geçmeye başlamıştı. 112'yi aradım ekip geldi hastaneye kaldırıldı. Biz bir buçuk saat hastanenin yoğunluğundan dolayı bekledik. Kapıda içeri alınmadık. Damar yolu bulmadılar acilde uzun süre. Tetkikler yapıldı durumu biraz daha ağırlaşınca resüstasyon odasına aldılar annemi. Biz acilin kapısında anons sistemi ile duyuru yapıyorlardı. Yoğun bakıma alacaklarını söylediler. O arada böbrekleri iflas etmiş diyalize alacağız dediler. Biz de yoğun bakıma alınmasını bekledik. Bize o ara bilgi verilmedi. 2 Saat bekledik. Doktor geldi sonra kalp masajına başladık dedi. Aradan bir yarım saat geçti kapıda doktor belirdi başınız sağ olsun dedi Allah sabırlar versin dedi. Dünyam başıma yıkıldı. Allah kimseye yaşatmasın o günleri bir daha. Neden Covid olarak geçti zaten.” (K5)

3.7.2.2. Kayıptan Sonra Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular

K5 önlemler nedeni ile annesini istedikleri gibi defnedemediklerini, cenazenin sınırlı katılımı olduğu, evde okuma gibi dini ritüelleri yerine getirememenin onu ve babasını olumsuz yönde etkilediğini dile getirmektedir. Gerektiği gibi veda edememiş gibi hissettiğinden, cenazenin ertesi günü tam kapanma olduğundan, evde kalmanın ona zor geldiğinden ve psikolojik olarak buhran yaşamasına neden olduğundan bahsetmiştir. Annesinin ölümü ile ailelerinin yıkıldığını düşündüğünü ifade etmektedir.

“Annemin kayıbdan sonraki pazartesi tekrar kapanma yaşandı zaten. Defin ekibi farklı kıyafetler giyiniyorlardı. Aslında kimse yoktu cenazede tabi o zaman kapanma olmadığı için bizim ilçede duyanlar gelmişti. Yaklaşık on beş araba Bursa’dan gelecekler vardı. Kesinlikle dedik biz hayır gelemeyin bizim bu illetten canımız

yandı başka kimsenin yanmasın. Böyle söylüyorsun ama içten içe insan istiyor sevdiklerini yanında görmeyi yani. Hastalık olmasaydı çok kalabalık bir cenazesi olurdu ben eminim. Sonra mezarlığa gittik. Dediler mezara kim indirecek ben istedim bana özel kıyafetler giydirdiler. Temas etmeyeyim diye. Son görevimizi yerine getirdik. Tam kapanmanın kıyısından döndük ama normal de bir defin değildi. Göremedim sarılamadım sadece işte o kıyafetler içinde toprağa verdim ama buna da şükür o ortamda en azından bu nasip oldu. Normalde bu da yasaktı ama sağ olsun tanıdıklar araya girince en azından bu nasip oldu. Bu da nasip olmasaydı çıldırırdım her halde.” (K5)

“Bunalıma girdim ben. Psikolojik destek alsam yeriye. Evde durmak istemiyorsun ama mecbur ne yapacaksın. Evde ölüm sessizliği... Ama ciddi manada... O yok. Aile paramparça gibi...” (K5)

“Tarifi yok. Yani o benim dünyamdı. Bakımını ben yapıyordum. Annen ölünce vücudundaki bütün kemikler kırılır diye bir söz okumuştum aynen öyle anlatayım ben size. Zor bir dönem ya insan hiçbir şey düşünemiyor o zamanda. Hele ki böyle kısa süre içinde olunca. Bir hastalık geliyor ve en sevdiğiniz insanı biranda alıp gidiyor sadece geriye kalan büyük bir boşluk. İlk zamanlarda ev çok kötüydü. Ölen kişinin eşyalarının evden çıkartılması gerekiyor. O çok zor bir andı. Bir de Covid ölümü olduğu için evin dezenfekte edilmesi gerekiyordu böyle sanki o pis bir şeymiş de ondan onun bıraktıklarından kurtulmaya çalışıyormuşuz gibi hissettim bu daha da ağır geldi. Sonra zaman her şeyin ilacı işte... Eve kapandığımız o zaman aslında herkes kendine de kapandı bizim evde. Hiç konuşmadık onun hakkında. Sofrada boğazımız düğümlendi.” (K5)

3.7.3. Tip3 Covid-19 Sürecinde İş Yeri Kapanan Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular

Araştırmamıza katılan ve Tip3 başlığı altında kategorize edilen aile K6 ve K7 kodlamalarını alan 5 kişilik bir ailedir. Ailenin çocuklarının yaşlarının sıra ile 5, 12,14 olması sebebi ile araştırma sınırlılıklarında belirtilen yaşın altında bulunmaktadırlar. Bu nedenle Tip3 kategorisinde yer ailenin çocukları ile görüşmeler gerçekleştirilememiştir.

3.7.3.1. İş Yerinin Kapanmasına Dair Bulgular

Covid-19 önlemleri kapsamında ülkemiz genelinde sokağa çıkma yasakları, çeşitli iş yerlerinin kapatılması, şehirlerarası seyahat yasağı gibi uygulamalar hayata geçirilmiştir. İçişleri Bakanlığında yapılan açıklama ile kırtasiye, pastane, kafe, kuaför, alışveriş

merkezleri, terzi, g z ll k salonu, gıda sektöründe çalışan ancak paket servisi olmayan işletmeler vb. iş yerlerinin belirtilen süreler içinde kapatılacağı duyurulmuştur.

“ Sokağa  ıkma kısıtlaması sırasında yukarıda belirtilen temel gıda, ilaç ve temizlik ürünlerinin satıldığı yerler ile üretim, imalat, tedarik ve lojistik zincirlerinin aksamaması amacıyla muafiyet kapsamında bulunan iş yerleri dışında tüm ticari işletme, iş yeri ve/veya ofisler kapalı olacak olup uzaktan çalışma haricinde yüz yüze hizmet verilmeyecektir.” (T.C.  işleri Bakanlığı, 2021)

Araştırmamıza katılan K6 Sakarya ili Adapazarı ilçesinde bir kırtasiye işletmecisidir.  nlemler kapsamında farklı s relerde toplamda 4 defa d kk nının faaliyetleri durdurulmuştur. Katılımcılar kapanmanın kendileri hem ekonomik hem psikolojik olarak etkilediğini, tüm hayatlarının değişmek zorunda kaldığını ifade etmişlerdir. K7 eşinin kapanma sonrasında vücudunda kaşıntı ve döküntülerin başladığını, aile içi ilişkilerinin bozulduğunu ifade etmektedir. Kapanmanın var olan borçlarını arttırdığını, yeni borçlar almaya zorladığını sürecin üzerinden 2 yıl geçmesine rağmen hala ekonomik olarak iyileşemediklerini söylemektedirler. Katılımcılar kapanmaların adil şekilde yapılmadığını, sürecin bazılarının lehine işlediğinin altını çizmektedir. Ebeveyn olarak ilk akıllarına gelenin çocuklarını olduğunu, tek gelir kaynaklarını kaybedince onlara nasıl bacaklarını, ihtiyaçlarını nasıl karşılayacaklarını ifadelerini mülakat sırasında sık sık dile getirdikleri görülmektedir.

“Ayvayı yedik dedim. Yani benim şurada bir gün dahi dükkânı kapatmak zorunda kaldığım zaman acaba diyordum ki bugün ne kadar zarar ettim. Çünkü aklımda hep  demelerim var. şu ödeme geliyor bu ödeme geliyor. O oluyor bu oluyor.  ster istemez benim aklım hep bu yönde  alışıyor. Hayatımızı idame ettirmek d kk nımı çevirmek... Borçlarımı ödemek.  ocuklarımla isteiğini yerine getirmek. Hanımın isteiğini yerine getirmek. Kendimi geçtim atık. Kapanacağını burada öğrendim. K bus gibiydi. Yani isyan hissettim ya neden dedim yani. Endişe ve isyan karışımı bir histi. Endişe niye nasıl yapacağım? Nasıl  deyeceğim? Acaba evime ekmek g t rebilecem mi? Makete gidebilecem mi? param var mı? Çocuklarıma bakabilecek miyim? Bir baba olarak en ağırı ne biliyor musun çocuklarının ihtiya ı olanı gönlünde olanı alamamak. Ne büyük acizlik o... Artık şeyi geçtim yok bankadan haciz gelecekmiş. Bir zaman sonra onu da geçtim yani. Bir kuru canımız var onu da Allah’a vereceğiz yani onu da alamazlar ya dedim. Oradan bakınca işin sonunu göremiyorsun ya amaaann dedim bundan sonra ne olursa olsun dedim.

Birikirse biriksin borçlar dedim ya arabayı satarım dükkânı devrederim dedim. Artık bu psikolojiye girdim.”(K6)

“Eşim akşam eve gelince söyledi. Zaten bir şey paylaşan biri olmadığı için çok bir şey demedi. Devlet desteği aldık çok sevindik başta ama verdiğinden fazlasını aldığı için çok zorlandık. Yani ya çocukların istediklerini alamazsak ya onlara yetemezsek, bakamazsak düşüncesine kapıldım tabi. Ama karta birikti her şey. O da kötü bu sefer borçlar birikince haciz gelir mi telaşı sardı. Eşime destek olmak istedim. Onunla konuşmaya çalıştım destek olmak için ama pek işe yaramadı yani o yine içine attı işte kaşıntıları başladı. Başka işe geçmeyi düşündüyse de benimle paylaşmadı. Bu süreçte kaşıntı hastası oldu. Her yeri döktü. Ben de endişe ettim ama o baba olunca farklı hissetti. Gerekirse bulgur kaynatırız dedim.”(K7)

3.7.3.2. İş Yerin Kapanma Sürecinde Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular

Katılımcıları zora sokanın biriken borçları, fazladan çekilmek zorunda kalınan krediler ve devlet desteklerinin faizli ödemesi olduğu görülmektedir. Aile olarak bu durumu çocuklara yansıtılmaya çalıştıkları ancak bozulan ilişkilerinin ve babada başlayan fiziksel rahatsızlıkların çocuklar tarafından da fark edildiği ifade edilmektedir. Ekonominin ailenin can damarı konumunda olduğu, iletişim, huzur, mutluluk gibi kavramların hepsinin ekonomik kazanç ile ilgili olduğuna dair düşüncelerin sık sık ifade edilen kavramlar olduğu görülmektedir.

“Birçok şeyin temeli ekonomik zaten... O aşılsa. İyicene bolluktan bahsetmiyorum. Bir nebze de olsa insan istediğine ulaşırsa stresi azalacak. Aile içinde de rahatlayacaksınız. Çocuk bir şey istediğinde bir baba olarak onu alamadığında kendi kendimi yerim ben. Şimdi bu biriktiği zaman ne oluyor bir de farklı kısıtlamalarda var gel de patlama. Gel de aile ol bu ortamda. Mutluluk para ile satın alınmaz ama para mutluluk getirir. Neden şimdi günümüzün insanların ihtiyacı çok... Tüm ihtiyaçlar tek bir yerde birikiyor bu dünyada paran varsa karşılırsın. Ya çok gamsız olacaksın ya da bu dünyadan soyutlanmış olacaksın ki takmayasın. Her şey paraya çıkıyor bu dünyada. Pandemide de bizleri zorlayan bu oldu. Evet, eve kapanma ama bak parası gelmeye devam edene bizim kadar bunalmamıştır. Tek derdi dışarı çıkamamaktır çünkü.”(K6)

“Kızlar bir şey demediler ama borcumuz olduğu için büyük kızım içim daralıyorum derdi. İstediklerimizi alamadık yani babaları bilmiyor ama ben kısıtım kızları baya. Olmaz kızım dedim hep. Çocuklar mahzunluk yaşadılar ama babalarına belli

etmediler. Bir de onlar belli etse Allah korsun adam giderdi öteki tarafa yani. Bu süreçte eşimin psikolojisi bozuldu. Pandemide sadece kızların hayatına girmedi telefon eşimin de hayatına girdi. Ondan da çok kavga ettik. Pandemi bitti hala kavga ediyoruz bu konudan. Ondan önce kahveye giderdi evde kalında online arkadaş grubu var kulaklığı takıp şarkı söylüyor onlarla. Sesleniyorum kulaklığını takıyor bizimle vakit geçir diyoruz yok. Telefonu eline alıyor odaya kapanıyor şarkı söylüyor. Dedim evde çocuklarımızla beraber olmamız lazım diyorum o da ters tepiyor. Yanımıza gelse de kulaklık takılı geliyordu. Sürekli her zaman gece 12 ye kadar onda kaldı. Aile huzurumuzu bitirdi yaşadıklarımız şu kısacık zamanda.” (K7)

3.7.4. Tip4 Covid-19 Sürecinde Aktif Mücadele Sahasında Görev Alan Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular

Araştırmamıza katılan ve Tip4 başlığı altında kategorize edilen aile K8 ve K9 kodlamalarını alan 5 kişilik bir ailedir. Ailenin biri 7 biri 13 yaşında olan iki çocuğu bulunmaktadır. Ailenin çocukları araştırmanın sınırlılıklarında ifade edilen yaş sınırının altında bulundukları için araştırmaya dâhil edilememiştir.

K8 Sakarya ilinde hizmet sunan bir hastanede 3. Basamak yoğun bakımda görev yapmaktadır. Pandemi boyunca aynı birimde görev yapmaya devam etmiştir. K9 Pandemi boyunca Sakarya İli 112 Komuta Kontrol Merkezinde yönlendirme uzmanı olarak görev yapmaktadır. Aileyi oluşturan temel taşlardan olan hem anne hem de sağlık çalışanı olmaları sebebi ile Covid-19 ile mücadelede ön safta görevlerini ifa etmiştir.

3.7.4.1. Covid-19 İle Aktif Mücadele Günlerine Dair Bulgular

Katılımcılarımız normalde çalışma şartları zor olan sağlık hizmetlerinin Pandemi döneminde on kat daha zorlu koşullarda işlediğinin altını çizmektedir. Giyilen özel kıyafetler ile hastaya müdahale etmenin zor olduğunu, onları giyinirken nefes almanın zorlaştığını, derlemenin arttığı, en basit tuvalet ihtiyacını gidermek için bile tamamen soyunmak gerektiğini ifade etmişlerdir. Gelen vakaların onları da psikolojik olarak etkilediğini, ailelerinden, çocuklarından ayrı kalmak zorunda kaldıklarını, artan ölüm oranları ve bulaş riski yüzünden kendi hayatlarından da endişe ettiklerini söylemektedir. Pandemi sürecinde çalışma ortamlarının değiştiğini, yaşanan sık değişikliklerin onları olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır.

Herkes kapanma yaşarken kendilerinin insanların kaçmaya çalıştığı bir şeyle savaşmak zorunda kaldıklarını düşünmektedirler. Yoğun çalışma temposu ve yüksek stres kaynaklı karı koca ilişkilerinin olumsuz etkilediğini, aile ilişkilerinin kötüye gittiğini, psikolojik destek almak zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler.

“Çalışma saatlerimiz değişmedi. Esnek çalışma saati geldi. Devamlı gündüz çalışanlar için haftanın belli günlerinde kaydırmalar yapıldı. Ama ben kendim istemedim. Çünkü arkadaşlar burada tedirginlik içinde. Bir sorumlu olduğunuzda arkanızda çalışanlar size bakıyor. Eğer ki bilmedikleri bir şeyi sorduklarında yanlarında değilseniz sıkıntı orada başlıyor. Bunun için sorumlulara tanınan esnek çalışmayı ben kullanmadım. Her gün geldim. Evet, pişman değilim çok da iyi oldu. Hani vardır ya savaşa giderken başta komutan yoksa erler ne yapsınlar hesabı bizde de o bakış vardı. Hiç fire vermeden yolumuza devam ettik.”(K8)

“Yani 112 ambulans ekiplerimiz bu dönemde en çok zorlanarlardı. Çünkü ekipler tuvalete gitmiyordu resmen. E kadın çalışanlarımız var. Adet döneminde gerçekten temizlenmeden çalışmak zorunda kaldılar. Yalvarıyorlardı bir tuvalete gidelim diye. Tulumlar içinde ter içindeler. Yazın sıcakta kışın soğukta. Kışın soğukta hem araç temizliyorlar hem üzerlerini değiştirmeye çalışıyorlar. Bir tulumu çıkartıp diğerlerini giyiyorlar. Biz iki taraf arasında kaldık insanlar çabuk diye arıyor ama o ekipteki de insan ihtiyaç molası istiyorlar bir de yemek ya da içmek için bile değil ki bunu da isteseler çok normal tuvaletini ne kadar tutabilir ki bir insan yani. Hem ambulansın temizlenmesi de çok önemli bulaş riskini azaltmak için sonuçta sadece Covidli hastaya gitmiyorlardı. Ekipler tükendiler o dönemde ya. Ekipler gibi biz de burada yemek molası vermeden ihtiyaç molası vermeden çok uzun süre çalıştık. Çünkü asla susmuyordu o telefonlar yani anlatamam.” (K9)

“Önce maske ile çalışmak bir sıkıntı. Bir de burada yoğun bakımda hastaları makinaya bağlayacağımız zaten yani entübe ettiğimiz dönemlerde daha da bir ağzının içine giriyorsunuz hastanın. Yoğun bakımda bu tüpü takacağınız zaman direkt akciğer ile uğraşıyorsunuz. Bunun için biz birkaç kat maske takıyorduk. Normal maske ile nefes almak zorken biz N95 kullandık. O koruyucu tulumları giymek onların içinde hastaya müdahalede bulunmak çok zordu. Günde 3- 4 kere üst değiştirdiğimiz oluyordu yani. Bir de hele hele ilk zamanlar bilmiyorsunuz nasıl olduğunu. Hastaya yaklaşacağımız zamanlar onları giyindik. Dinlenme alanına geçeceğimiz zaman onları çıkarttık. Burada fiziki alanda değişiklikler yaptık. Hastaların bulunduğu alanı mümkün olduğunda izole etmeye çalıştık. Kendi istirahat

alanlarımızı özellikle işte mutfaktır, çay içtiğimiz bu alandır buraları izole etmeye çalıştık. Kişisel olarak mesela çay içtiğimiz bardakları kaldırdık. Bunlar kendi imkânlarımızla yaptığımız şeylerdi. Cam bardakları kaldırdık, kahve fincanlarını kaldırdık. Bunlar yerine tek kullanımlık kâğıt bardak aldık. İçen atsın dedik. Ne içeri getirin ne dışarı çıkartın mantığı ile.” (K8)

“Yani sıcak oluyor terliyorsun, sıkılıyorsun. Yemeğe gideceksin ya da lavaboya gideceksin üstünü çıkart sonra tekrar giyin falan baya bir zordu. Hastalığın ve işin zorluğunun dışında çalışma koşullarının da zorluğu vardı yani. Bu da bizi çok yıprattı. O haberlerde gördüğünüz tulumları giyindik. Artı maske, bone, gözlük, siperlik onların hepsini taktık yani. O tulumlarla çalışmak çok zor, gözlük de takıyorsun buğulanıyor, işini düzgün yapamıyorsun seni strese sokuyor. Yani hasta öksürüyor aksırıyor bir şey olacak diye korkuyorsun” (K1)

“Psikolojisi çok garipti. Orada şunu düşünüyorsun ya ben de olursam. Sonra hasta ile bir arada kaldığında gündemin değişiyor o kişiye nasıl faydalı olabilir nasıl iyileştirebilirim diye düşünüyorsun. Acaba bu hasta döner mi dönmez mi ne yapalım? Düşünsenize bütün elimizden gelen her şeyi yapmışsınız hastanız elinizden kayıyor. Aslında bu bende hastalanır mıyım sorusundan daha kötü.” (K8)

3.7.4.2. Covid-19 İle Aktif Mücadele Günlerinde Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular

Katılımcılar çalışma koşullarının zorluğunun evlerine yansıdığını, önce çocuklarından ayrılmak zorunda kaldıklarını sonrasında bu ayrı kalmanın karı koca olarak ilişkilerine de sirayet ettiğini belirtmiştir. K9 eşinin bu süreçte sigara içişinde ciddi artışların olduğunu ve şiddetli baş ağrılarından mustarip olduğunu ifade etmektedir. K8 bireysel alan kavramının yok olduğunu, ilişkilerinin bozulduğunu belirtmektedir.

“Her şey bitti. Boşanma raddesine geldik. İşte zaten kendinize ayıracak dakikanız yok eve geliyorsunuz dışarı çıkamıyorsunuz çünkü her yer kapalı. Çocuğun derdi, kadının istekleri bitmiyor. Kendimi kaybettim. İletişimimiz sıfıra indi. Hastalık bulaşmasın diye temas da sıfıra indi.” (K8)

“Çok şiddetli baş ağrıları kaldı. Çalıştıkları ortam bildiğiniz poşet içine alınmıştı. Mental olarak çok zorlayıcı bir oramda çalışıyordu. Psikolojik olarak çok etkilendiğini düşünüyorum ben. İçine kapandı iyice. Özellikle evde dışarıya göstermez ama. Ani çıkışları arttı. Çok sigara içmeye başladı. Yoğun bakıma

dışarıdan kimseyi sokmamaya çalışıyorlar. Ve maalesef ki bu dönemde benim çocuklarım yoğun bakıma babalarının yanına gitmek zorunda kaldılar. Nöbetler çakışınca mecbur. Burası onlara uygun bir ortam değil. Oraya gittiler maske falan takıp. Arkada çalışanlara ayrılmış bir oda gibi bir bölüm var orada beklediler. Nöbet değiştiremediğim için bu süreçte mecburduk buna. Orada işte o arka oda da en azında elline tablet telefon verip öyle oyaladı eşim onları. Benim çocuklarım zaten küçüklüklerinden beri yoğun bakıma girip çıktıkları için oradaki hastalardan etkilenmiyorlardı ama bu süreç onlar için de zordu tabi. Maske tulum giyip girdiler. Çünkü bırakacağımız yakın kimse yok. E tanıdığa bırakamazsın çünkü herkes herkesten kaçıyor bir de sağlıkçı çocukları kim kabul eder yani. Onların orada olması anne olarak beni de çok zorladı. Sürekli aklım onlardaydı. Sürekli dua ediyordum hasta olmasınlar diye. Çok şükür olmadılar da.” (K9)

“Pandemi sürecinde ilk etapta bu sağlıkçıların çok dışlandığı korktuğumuz dönemde çocuklarımı ayırmak zorunda kaldık. Annem de Sarkioz hastası o nedenle annemde riskli olduğu için benim erkek kardeşime gittiler. Ama dediğim gibi kardeşim ve annem aynı binada oturuyorlar aramızda bir yol var bir 10 metre var yok aramızda. Büyük kardeşimde o evde kaldılar çocuklar. 20 gün kaldılar. Çocuklar için de benim için de çok zor oldu. Görüşmeye gidiyorduk bahçeye. O zaman bile hiç dokunmuyorduk bile birbirimize berbat bir histi. Tabi ki sonrasında çocuklar falan belki biz anlayamıyorduk ama çocukların bir de bizleri kaybetme korkuları da olmuş. Geçen oğlumla bir konu açıldı o zaman söyledi mesela çok kötüydü sizi kaybedeceğimi düşündüm dedi. Kızım ise o dönemler çok zor dönemler geçirmiş öğretmenleri falan destek olmuşlar. Çünkü anne de baba da sağlıkçı.” (K2)

3.7.5. Tip5 Covid-19 Sürecinde Evden Çalışan Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular

Araştırmamıza katılan ve Tip5 başlığı altında kategorize edilen aile K10, K11, K12 ve K13 kodlamalarını alan 4 kişilik bir ailedir. Aile 16 ve 19 yaşlarında iki çocuğa sahiptir. Ailenin tüm fertleri ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. K10 kod numaralı katılımcı lise düzeyinde K11 kod numaralı katılımcı ise ortaöğretim düzeyinde devlete bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerdir.

12 Mart 2020 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk haftalık derlerin yeniden düzenlenerek EBA kanalı üzerinden internet ve TRT kanalı üzerinden televizyondan eğitim desteğinin öğrencilere sağlanacağını duyurmuştur. Covid-19 sürecinde bulaş riskini azaltmak için 16 Mart 2020 tarihinde yapılan açıklama ile ilkokul, ortaokul ve lise

kademelerinde 1 hafta, üniversite kademesinde 3 hafta eğitime ara verileceği duyurulmuştur.

Hastalık yayılımının kontrol altına alınamaması nedeni ile eğitim öğretime çevrimiçi sistemler üzerinden devam edilmesi kararı alınmıştır. Öncesinde yapılan alt yapı çalışmaları 23 Mart 2020 tarihinde tamamlanmıştır. Bu tarihten itibaren tüm eğitim kademeleri ikini bir ilana kadar çevrimiçi eğitime geçmiştir.

3.7.5.1. Evden Çalışma Günlerine Dair Bulgular

Katılımcılar evden çalışma sisteminin eğitim açısından verimsiz olduğunu düşünmektedir. Sürekli kapalı görüntülere karşı kamera karşısında ders anlatma tarifleri Marx'ın yabancılaşma kavramı ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Öğrencilerinin yeterli düzeyde eğitim alamadıklarını, fiziksel temasın eğitimde çok önemli olduğunu bu süreçte bir defa daha fark ettiklerini belirtmektedir. Katılımcılar öğrencilerin süreçte derslerden koptuklarını, derse katılmak yerine alttan sosyal medya hesaplarında gezdiklerini ya da oyun oynadıklarına tanık olduklarını söylemektedir. Katılımcılar yüz yüze eğitime başladıklarında önce eksikleri kapatmaya çalıştıklarını ancak çocuklarda isteksizliğin yüksek olduğunu fark ettiklerini iletmektedir.

Psikolojik etkilenmeler Pandemi'nin başında kurulmaya çalışılan sistemden kaynaklı zorluklarında süreci sıkıntıya soktuğu ifadelerinde görülmektedir. Çocukların mikrofonum bozuk, kameram yok, dondum gibi ifadelerle dersten kaçtıklarını, bunun eğitimi neredeyse imkânsız hale getirdiğini ifade eden öğretmenler öğrencileri ile hiçbir şekilde duygusal bağ kuramadıklarının da altını çizmektedirler.

“Bir buçuk yıl iki buçuk eğitim öğretim yılı boyunca uzaktan çalıştık. Sistem hemen kurulmadı. İlk kapandığında o dönem baya zordu. Her şey belirsizdi. Bilgisayarı aktif olarak kullanıyordum. Salgından sonra nefret ettim artık açmak istemiyorum. Bilgisayar programının eksikliği zorladı. Çünkü onlarda bu işe tam hazır olmadıkları için alt yapıları tam değildi. Özellikle milli eğitimin kendi sitesindeki programlarda sıkıntı vardı. Bizi oraya yönlendirmişlerdi. Orayı kullanın dediler. Sonraki süreçte bunlarda kendi eksiklerini tamamladı. Zaten bütün eksikler tamamlanıp her şey rutine binince de salgı bitti. Öyle bir sistem” (K10)”

“Öğrencilerimin internet ile ilgili sorunları olduğu için onlara eşit eğitim sunamadım. Benim internetim olmasına rağmen bir evde dört kişi aynı anda derse

bağlanınca o da bizi baya zorladı. Sürekli koptu. O arada çocukların bir kısmı daha kayboluyor nasılda hoca dondu deyip gidiyor. Onun dışında ben çocuklarımdan kameralarını açmalarını istedim. Benim sizi görebilmem lazım, sizin yüzünüze bakmam lazım, anlıyor musunuz, anlamıyor musunuz diye. Ama kameralarınız kapalı olunca ben bunu göremiyorum dedim. Eğer zorunlu bir durum yoksa dedim açık olsun. Ama farklı bir durum varsa bana mesaj olarak yazın ben bunu bileyim diyordum mesela. Onlarda uyuyorlardı. Ama hepsini denetlemek zor çünkü sığmıyorlar ekrana. Ses sorunları oluyor. Cevap vermeyen yine vermiyor. Mikrofonum bozuk diyenler ya da dondum rolü yapanlar. Bir ara ne dadandı derslerimize.”(K11)

“Öğretme ve öğrenme ilişkisi diye bir şey yoktu. Sadece vakit geçirdik. Bir şey öğrettiğimizi zannetmiyorum. Çünkü eğitim öğretim yüz yüze olan bir iş. Uzaktan bu işi yapamazsınız. Uzaktan anlatılacak şeyler var ama daha çok bunları yetişkinlere anlatırsınız. Belli bir bilgisi vardır yetişkinin o bilginin üstüne siz bir şeyler katabilirsiniz. Ama bir şeyi yeni öğrenen birine yüz yüze iletişime geçmeden bir şey öğretemezsiniz. Bunu çok büyük sıkıntısını yaşadık. Şimdi elinizde bir tahta ya da böyle yazacağınız, yazdıklarınızı çocukların göreceği bir şey olsa daha kolay olur. Ama öyle bir şey olmadığı içinde sıkıntı var. Kaldı ki çocuklarının çoğunun elinde telefon var. Telefon ile bu işe girdiler. Sizin yazdığınızı orada ne kadar görecekler küçük bir telefon ekranında. Öyle olunca da pek böyle etkili olduğunu zannetmiyorum sonraki süreç ki özellikle geçen sene bu açığı kapatmaya çalışma ile geçti. Bir şey öğretemedik sadece çocukları orada zapt ettik ya da ettiğimizi sandık. Olabildiğince tutmaya çalıştık. İşte devlet millet galeyana gelmesin diye bir şeyler yapıyormuş gibi gözükte, açıklama yapıldı. İşte zamanı doldurduk. İşimizi yaptık daha doğrusu rolümüzü güzel oynadık işi bitirdik yani.” (K10)

“Baba olarak bakarsam bir kere çocukların evden gitmesi lazım. Evde eğitim öğretim bir yere kadar olur belli bir yaşa kadar olur. Çocukların okulda belli bir disiplinden geçmesi gerek. Okul öğretmekten ziyade eğitimin olduğu bir yer çocuk nasıl oturacak nasıl kalkacak, nasıl hitap edecek, nasıl ilişki kuracak bunları temelde öğrenmezse yaş büyüdükçe bir daha öğretemiyorsunuz. Bir veli gözü ile baktığımda eğitimin hiç sekteye uğramadan devam etmesi gerekir yani yoksa işimiz zor. Devamını getirmezsek problem yaşıyoruz. Zaten eğitemediğimiz çocuklarda kayıp gidiyorlar yani.”(K10)

“Bu sistemde eğitim yoktu. Yalan söylememek lazım. Oyalama evet ama eğitim böyle olmaz. Ben ekstra çok uğraştığım halde olmadı. İlkokulda denetim yine daha çok öğretmende ama lise de bu daha zor. Eşim o nedenle daha çok zorlandı. Bakanlık devam zorunluluğu kaldırdı mesela. Çocuk gelmiyor neden gelmedin diye soramıyorsun. Çünkü zorunlu değil gelmesi. Herkes de benim gibi yapmadı ben kendi inisiyatifim ile açtırdım kameraları sesleri vs. yoksa bizde de zorunlu değildi ki beni bile şikâyet eden veliler oldu. Kamera açtırıyor diye.” (K11)

3.7.5.2. Evden Çalışma Günlerinde Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular

Katılımcı aile evden çalışma sisteminin aile ortamlarını olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Tüm aile fertlerinin ya ders vermek ya da derse katılmak amacı ile online ders sistemine dahil olduklarını, bu durumu yaşam alanlarında bölünmeye neden olduğunu, ihtiyaçlar nedeni ile bilgisayar almak zorunda kaldıklarını ve bu durumun onları ekonomik olarak zorladığını belirtmiştir.

“Herkes bir oda verdik mecbur. Ben mutfakta çalıştım eşim çalışma odasında. Kızlar salonda ya da odalarında. Dağıttık hepimizi. Çalışırken mecbur mutfak da dâhil ettik. Çünkü yatak odasında bilgisayarı koyacak yer yok. Bir de ekranı çevirdiğinizde yatak odası gözükecek hani dolap, yatak falan hoş olmayacaktı. Biz de mutfak seçtik. Çocukları takip etmek zordu. Çünkü aynı zamanda biz de dersteyiz. Onlar ne yapıyor bilmiyoruz. Büyüğü artık üniversiteye geçtiği için o süreçte rahattık ama küçüğü için çok zorduk. Bazı meslektaşlarımızın da ihmali vardı. Derse gelmeyen de vardı kızımın okulunda.” (K10)

“Evden çalışınca ev ve iş kavramı ortadan kalktı. Kendi çocuklarını takip edememek zor geldi. Kesinlikle mesleki doyum diye bir şey kalmadı. Bu da tabi ki ruh sağlığımıza yansdı. Evde çocuklara yansıtılmamaya çalıştık. Ama siz gergin olunca çocuklara da sirayet ediyor bu. Biz karı koca bir taraf kızlar bir taraf gibi oldu. Çünkü bizim sorunlarımız da aynı mesleğimizde aynı olduğu için empati kurabiliyoruz yani ama çocuklar evden çalışınca çalışmıyoruz gibi geldi galiba çatışma doğurdu bu da.” (K11)

“Eşimi zaten iyi tanıyordum ya. Biz işleri zaten birlikte yapıyorduk. Yani eksik bir şey yoktu. Onun dersi boşa o yapıyordu benim dersim boşa ben yapıyordum. Zaten yaptığı işin yükün farkındayım. Biz sadece çalışıyoruz bir de canımız isterse bahçede çalışıyoruz ama evi çekip çevirmek zordur yani o nedenle her zaman yardım ederim.

Öncesinde de yapıyordum zaten Pandemide de yaptım şimdi de yapıyorum yani.” (K10)

“Ben de pandemi şöyle bir şey zaten olan bir şey büyüktü iyi ya da kötü dediğim gibi benim anne ve babam normalde de çok anlatan bitirdin öyle oldukları için Bizde de hep taraflar belliydi Anne babam ben ve kardeşim şeklinde ama sadece Biz bu süreçte Bizlerinde büyümesi ile beraber nasıl bu ikili ittifakı ortak masaya oturabileceğimiz öğrendik. Onların da bazı şeylerin Neden yaptığını anlayıp onlara da kızmama ya başladık ikimiz de.” (K12)

“Online eğitim sistemi bizim eve bomba gibi düştü bomba etkisi yarattı. Çünkü bizim evde sadece bir tane bilgisayar vardı. Annem babam ben ve kız kardeşim Online olarak derse gireceğimiz için bilgisayara ihtiyaç Duyduk ve o sıra bilgisayar fiyatları aşırı derecede arttı bir anda arttı. Eve bir anda 3 tane bilgisayar alındı. Annem diyor O da ders anlatıyor. Babam bir odada ders anlatıyor. Biz bir odada ders dinlemeye çalışıyoruz. Komikti ortamda annemle koridorda karşılaşıyorum Ben şu an teneffüsteyim diyor eline çayını almış yani tiyatro sahnesinde yaşıyor gibiydik Aslında sahneye girip çıkıyorduk. Öğretmen olarak Çok komik ya da çok sinir bozucu olaylar yaşıyorlardı bunları anlatıyorlardı. Kendi öğretmenlerime kızıyordum ama kendi Annem babamdan attıklarında görünce de hak da veriyordum. İki de Türkçe öğretmeni Bir şey anlatmaları lazım ama ileride bir tahta yok. Devlet okulunda çalıştıkları için devlet de kamera açmayı zorunlu kılmadığı için boş kameraya konuşuyor gibilermiş öyle diyorlar yani. Annem ilkokul öğretmeni olduğu için o öğrencilerine daha çok sözünü geçirebiliyordu. O kamera aç duruyordu. Ama babam lisede çalışıyor ve öğrencileri kamera açmıyordu. Benim Anne babam mesleklerine âşık insanlar. Ama Pandemide mutsuzlardı. Öğretemiyorum anlatamıyorum çocuklarla iletişim kuramıyorum diye kendi aralarında konuştuklarına şahit oldum. Herkes kendi odasında farklı dünyada yaşıyor gibiydi.” (K12)

“Annem babam yorgundu. Gürültü daha büyük sıkıntıydı. Annemlerin sesi bize geliyordu bizimkiler ona. Ablamla ortak oda kullandığımız için birimiz feragat etmek zorunda kalıyorduk ve o giden genelde ben oluyordum. Şuan bakınca iyi ki öğretmenler diyordum ama o zamanlar keşke olmasalar onlar da işe gitse biz de rahat etsek dediğim zamanlar oldu. Ablamla konuşuyordu biz de yalnız kalsak keşke diye. Ama Şimdi tam tersi düşünüyorum. Çünkü sistemi biliyorlardı takıldığım yerde

yardım ediyorlardı. Genel olarak keşke öğretmen olmalar zaten diyorum ders konusunda falan baskı yapıyorlar çünkü. Her şeyi biliyorlar.” (K12)

3.7.6. Tip6 Covid-19 Sürecinde İş Yeri Kapanmayan Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular

Araştırmamıza katılan ve Tip6 başlığı altında kategorize edilen aile K14, K15 ve K16 kodlamalarını alan 8 kişilik bir ailedir. Tip6 kategorisine uygun olarak seçilen aile geniş aile özelliklerine sahiptir. Aile anne, baba, iki kız, bir erkek çocuk, erkek çocuğun eşi ve 2 kızı olmak üzere toplam 8 kişiden oluşmaktadır. Aileden kendi işlettikleri dükkânda çalışan üç kişi ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Ailenin babası K14, annesi K15 ve oğulları K16 olarak kodlanmıştır. K16’nın çocukları 1 ve 8 yaşındadır. Yaşları nedeni ile araştırma kapsamına dâhil edilmemişlerdir. K16’nın eşi ve ailenin diğer iki üyesi memleketlerinde bulunduklarından dolayı araştırmaya dâhil edilmemişlerdir. Kendileri ile online görüşme talebi ise ailenin babası olan K14 tarafından reddedilmiştir.

İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan genelgede “Sokağa çıkma kısıtlamasının olduğu günlerde yeme-içme yerleri (restoran, lokanta, kafeterya, pastane gibi yerler) sadece paket servis şeklinde faaliyet gösterebileceklerdir.” (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2021) ibaresine bağlı olarak çalışmaya devam eden iş yerleri bulunmaktadır.

3.7.6.1. Covid-19 Sürecinde Çalışmaya Dair Bulgular

Tip6 olarak kodlanan ailenin tüm bireyleri Pandemi sürecinde çalışmaktan mutlu olduklarını, kazançlarını arttırdığını, ekonomik zorluk olmayınca evde de problem olmadığını ifade etmişlerdir. Pandemi bir hastalık olmasa geri gelmesini isteyeceklerini, kendilerinin zorlanmadığını sıkça dile getirmişlerdir. Kendileri kapanmadığı için sürekli şükrettiklerini çevrede kapanan esnafı görünce üzüldüklerini, insanları dükkânlarında ağırlamayı, akrabaları ile görüşmeyi özlediklerini söylemişlerdir.

“Şuan bakınca iyi ki öğretmenler diyordum ama o zamanlar keşke olmasalar onlar da işe gitse biz de rahat etsek dediğim zamanlar oldu. Ablamla konuşuyordu biz de yalnız kalsak keşke diye. Ama Şimdi tam tersi düşünüyorum. Çünkü sistemi biliyorlardı takıldığım yerde yardım ediyorlardı. Genel olarak keşke öğretmen olmalar zaten diyorum ders konusunda falan baskı yapıyorlar çünkü. Her şeyi biliyorlar.”(K14)

“Kapanacağı zaman insan ister istemez endişe ediyor. Biz de mi kapanacağız diye korkuyor. Yine de dedik Allahtan ümit kesilmez. İşi değiştirme ihtimali de yok. Adam kalkmış pideci oğlan kalkmış pideci başka iş bilmezler ki. Herkes evdeyken işe gitmek kötüydü. Sen de evde kalmak istiyorsun. Müşteriye biz alışmışız müşteri de yok. Hep aynı insanlarla muhabbet edince insan sıkılıyor. Hısım akrabayı özledik o kadar.” (K15)

“Günde 10 saat çalıştık çalışmama saatleri vardı ama denetleyen yoktu bizde çalışıyorduk. Günde yaklaşık 20 bin lira kazanıyorduk. Ama işte fırsatçılarda çoktu o zaman kutular zamlanmıştı mesela maskeler paket servis olduğu için. Pide lahmacun çok sattık. Pandemi öncesinde de bizde evlere servis vardı ama o zaman patlama oldu. Hasta olanlar özellikle çok sipariş verdiler. Ülke geneli kapanma olacağını duyduğumuzda çok mutlu olduk. Hep çalıştık biz. Biz paket servise vergi levhası ile çıkıyorduk pideci olduğumuza dair bazı kişiler rüşvet teklif ediyorlardı. Vergi levhasını bize ver sana şu kadar para verelim diye sırf dışarı çıkmak için. Ben versem ben ne yapacağım. Burası ilk zamanlar hayalet şehir gibiydi bir biz açtık. Başka kimse yoktu. Valla o zaman daha çok kazanıyorduk o zaman geri gelse de kazansak. Malzeme yetiştiremiyorduk. Bir Covid daha olsa bir daire daha alırdık.”(K16)

3.7.6.2. Covid-19 Sürecinde Çalışırken Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular

Katılımcılar yoğun çalıştıkları için eve yorgun gittiklerini, evde yaşanan sürecin olumsuz etkisini hissetmediklerini, iyi kar ettiklerini, bu karın ailelerine olumlu yansıdığını ifade etmiştir. Çevrelerinde kapanan esnaftan serzeniş duyduklarını bu durumun onları üzdüğünü ancak kendi adlarına mutlu olduklarını bahsetmişlerdir.

“O insanlar dedi ki keşke biz de pidece olsaydık şimdi ne güzel işini yürütüyorsun biz ise bir ekmeğe muhtacız. Böyle durumda olan çok arkadaşımız vardı. Adam geliyor borç istiyor esnaf arkadaşın mecbur veriyorsun ama üzülyyorsun da. Onlar kapalıyken çok şükür iyi bir meslek seçmişim diyordum yani. 33 senedir burada hiç izinsiz çalışıyorum ben burada. 17 senedir bu dükkâdayım. Cenaze dışında izin yapmam ben.” (K14)

“Onlar bize bir şey demediler ama üzüldüklerini biliyorduk. Onların dükkânlarını karanlık görünce biz üzülyorduk. Aydınlığı severiz biz. Şimdi karşısı kapalı sen açıksın insan üzülyyor. Yan taraf kapalı sen açıksın öyle olmaz ki. Kendi adımıza da sevindik yalan yok. Pandemi de daha güzel oldu ekonomik durum. Çünkü paket

servis vardı millet gelemiyordu e her yer açık değil açık olan yer az olunca talep de siparişlerde artmıştı. Burada yiyen yoktu veriyorduk gidiyordu. Erkenden eve gidiyorduk. Evde daha güzel vakit geçiriyorduk.” (K15)

“Bir şey değişmedi. Çünkü bizde evde olan yine evdeydi. Bizim paket servisimiz olduğu için kapanmadı dükkân. Biz yine devam ettik oğlum, eşim ben normal düzende dükkâna gelmeye. Gelinim kızım zaten evdelerdi. Okula giden bir evde kaldı o da sınava hazırlanıyordu. Öyle bize Pandemi gelmedi yani. Biz Pandemi de bebek sevdik. Pandemi açıklanmadan 10 gün önce ikinci torunum doğdu. Bol bol onu sevdik. Evde yeni bir bebek olunca o her şeyi güzel ediyor zaten.” (K15)

“Bizim telefonlarımız hiç susmadı ya sürekli sipariş aldık. Oh iyisiniz siz çalışıyorsunuz diyorlardı. Zaten kimseyi takacak ya da sohbet edecek vaktimiz olmuyordu ki. Ben sürekli motor başındaydım. Sadece ortam çok kötüydü sabahları SEDAS bile bazen lambaları yakmıyordu kimse işe gitmiyor diye. Kapanan insanlar hep sitem ediyorlardı biz ne yiyeceğiz ne içeceğiz diye. Devlet biraz yardım ediyordu ama yetmiyordu. Onlara üzüliyordum ya yalan yok ama kendi adıma seviniyordum çalışıyoruz diye. Ailemle de aram iyiydi her gün bir şey alıp gidiyordum çikolata, börek gibi. Para var mutluluk var. Karıma vermiştim kartı o alıyordu ben rahat ediyordum. Pandemi de hayat vardı.” (K16)

3.7.7. Tip7 Covid-19 Sürecinde Engelli Çocuğa Sahip Aileye Dair Bulgular

Engellilik; “Bir yetersizlik ya da özürlülük sonucu oluşan, toplum tarafından kişiden beklenen bireysel performans veya durumdan sapmaya neden olan toplumsal bir bozukluk olarak ifade edilir. Engellilik, yetersizlik ve özürlülüğün sosyal ve çevresel sonuçlarıdır.” (Minaire, 1992; Akt., Başbakkal ve Bilsin, 2014) Pek çok farklı engel türü bulunmaktadır. Araştırmamıza katılan ve Tip7 başlığı altında kategorize edilen aile K17 ve K18 kodlamalarını alan 3 kişilik bir ailedir. Ailenin biri kız biri erkek olmak üzere iki çocuğu bulunmaktadır. Kız çocukları evli olduğu için araştırmaya dâhil edilmemiştir. Erkek çocukları Down sendromuna sahip, 20 yaşında, eğitime özel rehabilitasyon merkezinde devam eden bir bireydir.

İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan genelgede “Sokağa çıkma kısıtlamalarının uygulanacağı günlerde istisna kapsamında olduğunu belgelemek ve muafiyet nedeni/güzergâhı ile sınırlı olmak kaydıyla; Otizm, ağır mental retardasyon, down sendromu gibi “Özel Gereksinimi” olanlar ile bunların veli/vasi veya refakatçileri” (T.C.

İçişleri Bakanlığı, 2021) izinli sayılmışlardır. Bu izin ile bahsi geçen kişiler dışarı çıkma hakkı elde etmişlerdir.

Covid1-9 tedbirleri ile hizmet sunan rehabilitasyon merkezleri de kapatılmıştır. Bu süreçte bazı merkezler uzaktan eğitim formatında çalışmalarını devam ettirirken bazıları hizmet verdikleri kitlenin bu formda bir eğitime uygun olmaması sebebi ile çalışmalarına ara vermiştir. “Özel gereksinimli öğrenciler için uzaktan eğitime ilişkin herhangi bir çalışma yapılmazken normal gelişim gösteren öğrencilerde olduğu gibi Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden özel gereksinimli öğrencilerin eğitimine yönelik asenkron eğitimler yapılmıştır.” (Berk, 2021, s. 87)

3.7.7.1. Covid-19 Sürecinde Engelli Çocuğa Dair Bulgular

Tip7 kategorisinde araştırmamız içinde yer alan aile hem bir engelli çocuğa sahip olmaları hem de Sakarya ilinde bulunan bir rehabilitasyon merkezinin sahibi olmaları nedeni ile Pandemi sürecinde engelli çocuğa sahip aileler başlığı altında geniş bilgiler vermişlerdir.

Aile kendi çocukları Down sendromlu doğduğu ilk andan itibaren eğitim almaya başladıklarını, sadece çocuğun değil ailenin de eğitim almasının gerekli olduğunun altını çizmektedir. Özel gereksinimli çocukların eğitimde yaşanan kısa süreli aksaklıkların dahi telafisinin üç katı sürede gerçekleşebildiğini bu nedenle Pandemi sürecinde özel eğitim kurumlarının kapanmasının her düzeyden ve tüm engel türlerinden öğrencilerinde gerilemeye sebep olduğunu ifade etmektedir.

Onları ailecek en çok etkileyen unsurun çocuklarına hastalığı, yeni kuralları ve neden dışarı çıkamayacağını anlatmak olduğunu söylemektedirler. Eğitim alanında ki kesilme nedenli gerileme ve çocuklarının durumu önceleri anlayamaması sonra ise durumda yaşanan değişimleri kabullenememesi temelli sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı genelge ile engelli bireylere ve eşlikçilerine dışarı çıkma izni verdiğini ancak bu salgın ortamında çocuğu dışarı çıkarmanın daha zorlayıcı olduğunu bu nedenle bu izni kullanmadıklarını söylemişlerdir. Okullarında eğitim gören çocukların velilerinin de aynı şekilde davrandığını çünkü çocukların gidebileceği bir yer olmadığını, parklar dâhil her yer kapalı iken bu özel çocukları sadece dışarı çıkartmanın onları daha fazla sinirlendirmek ile sonuçlandığını ifade etmektedirler.

“Benim oğlum daha küçük yaş olarak büyük gelebilir size ama o öyle. Doğduğu andan beri hem o hem biz eğitim almaya devam etsek de çok yavaş bir süreç. Hastalık süreci çok etkiledi bizi. Oğlum normalde engelsiz kafede de çalışıyor ve işe gitmeyi çok seviyor. Neden işe gidemediğini anlamadı. İnsanların neden öldüğünü, hastalığı çok sorguladı. İnternet üzerinden derslerini yapamaya çalıştı öğretmenleri ama verimli olmadı. Evde çok sıkıldı. Arkadaşlarını, okulunu, öğretmenlerini çok özlediğini söyledi. Bir anne olarak onu oyalamak çok zorladı beni.” (K17)

“Bizim gibi aileleri yıprattı. Sen çocuğun için her dakika didin gelsin bir kapanma kaç gün değil bakın yıl geriledi çocuklar. Dil terapisti var bunun, kasları için sporu var. Hepsi kaldı. Dellendim ben zaten evde. Çocuk anlamıyor neden gidemediğini. Attım arabaya bir gün okula götürdüm bak oğlum kapalı dedim. Sonra çektim götürdüm kafeye bak kapalı. Çok ağladı. Sonra sürekli ellerini yıkama hastalığı oldu. Mikrop geliyor dedi uzun süre. Zordu işte ya. Ben evde çok durmadım işim gereği gittim geldi. Kalsam kafayı yerdim.” (K18)

3.7.8. Tip8 Covid-19 Sürecinde Sakarya’da Hastalığa İlk Yakalanan Bireye Sahip Aileye Dair Bulgular

Araştırmamıza katılan ve Tip8 başlığı altında kategorize edilen aile K19 ve K20 kodlamalarını alan 3 kişilik bir ailedir. Ailenin tek çocuğu 9 yaşında olduğu ve araştırmanın yaş sınırından küçük olduğu için araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Covid-19 hastalığı yayılmaya başladığında temel sorun hastalığın ne olduğunun, nasıl yayıldığının ve bunlara bağlı olarak tedavi yöntemlerinin bilinmemesidir. Diğer ülkelere kıyasla ülkemizde daha geç yayılım gösterse de Mart 2020 tarihinde hastalığın tedavisi için geliştirilmiş ilaçlar ya da aşı bulunmamaktaydı. K20 ilk resmi vakanın açıklanmasının ardından sadece birkaç gün sonra hastalığa yakalanmıştır.

3.7.8.1. Covid-19 Sürecinde İlk Hasta Olarak Tedaviye Dair Bulgular

Tip8 olarak kategorize edilen aile tipolojisi içinde yer alan ailenin babası olan K20 Covid-19 salgınına ilk yakalananlardandır. Aile bu süreci hastanede ve sağlık siteminde kaos ortamı olarak tanımlamaktadır.

K20 teşhisin bile konulması için saatlerce beklediğini, hafif öksürük ile başvurduğu için önce önemsenmediğini ancak sağlık çalışanı olması nedeni ile tomografi çekilerek teşhis konulduğunu, o zaman Sakarya’da bir tane Pandemi hastanesinin bulunduğunu,

sağlıkçıların da bilgisiz olduklarını söylemektedir. Kaldıkları yurttan sadece pozitif hastaların bulunduğunu, onlarla ilgilenen kimsenin olmadığını, sadece günde bir defa personelin gelip ateş ölçtüğünü, odada ölseniz bile en erken ertesi gün kontrol zamanı bulunabileceğinizi ifade etmektedir.

K20 teşhis konulduktan sonra yurttan karantina altına alındığını ancak tedavi amacı ile yanlarında kimsenin bulunmadığını, nefes darlığı şikâyeti ile hastaneye gittiğinde hasta içi işleyişten kaynaklı sorunlardan dolayı tedavi edilmediğini, kendisinin de sağlıkçı olması hasebiyle arkadaşlarının çeşitli aletleri yurda getirdiğini ve tedavisi kendisinin gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Kendisi sağlıkçı olduğu için şanslı olduğunu, yurttan onunla beraber kalan ama sağlıkçı olmayan insanların kim bilir neler çektiklerini düşündüğünün altını çizmiştir.

O süreçte aileyi etkilenen en büyük olayın tedavinin bulunamamış olması ve hastalar arasında ölüm oranının yüksek olması olduğunu söylemektedir. K20 iyileşmek için hastanede yapılan tüm müdahalelere ve deneysel ilaç kullanımına izin verdiğini ancak bundan ailesinin haberinin olmadığını söylemiştir.

“Hafif bir öksürük gibi başladı geceden. Tabi o zaman insan hiç konduramıyor kendine. Çünkü ilk vaka ülkede açıklanalı birkaç gün olmuş. O zaman yoğun bakımda çalışıyordum. Nöbet usulü. Sonra şüphelenince evden çıktım ben direkt. Burada göğüs hastalıkları uzmanı tomografi çekelim dedi. O da sağlık çalışanıym diye yoksa soğuk algınlığı hapi yazıp yollayacaklardı. Tomografide her şey ortaya çıktı tabi. Hemen sürüntü testi de aldılar benden. Test süreci o kadar sıkıntılıydı ki. Ben dedim sağlık personeliyken böyle yaşıdıysam normal halk ne yapacak dedim yani. Beş saat dışarıda bekledik bir kere test vermek için. O zaman Sakarya’da tek Pandemi hastanesi var başka yok. Testi verdim ondan sonra ben eve gitmedim. Tek bir yurt vardı dönüştürülen Sakarya’da. Testin sonucu pozitif mi negatif mi belli olana kadar bir buçuk iki gün orada kaldım. Orada pozitifliği öğrenince bir Pandemi hastanesi hüsranı daha oldu. Sabah 9 de gidip akşamın yedide zor çıktım. İlaç bekledim. İlaçları alıp Sapanca’daki yurda gittim. Daha ne olacağı bile belli değildi. Benim testim pozitif çıktı. Beni çağırdılar hastaneye. Gelin ilacınızı vereceğiz dediler. Benim hastaneden çıkışım yedi buçuktu. Nereden ilaç geleceği, ne ilacı alacağımız hiçbir şey belli değildi. Öyle böyle verdiler bir ilaç sonra yurda gittik. Düşünebiliyor musunuz o kadar saat hasta halinde öylece bekliyorsun. O süreçte kimin ne yaptığı belli değildi açıkçası. Herkes bir arada zaten... Beklemek

zorundasın ne yapacaksın. 14 gün yurttta kaldım. Çok meşakkatli bir dönemdi. Hem Pandemiye hazır değildik hem sağlık sisteminde sıkıntı vardı.” (K20)

“Yurt mekân olarak iyiydi ama kimse müdahil olmuyor. 24 saat oradasın. Günde 1 defa geliyorlar. Ölsen ertesi gün haberleri olur. O derece yani. Kimsenin kimseden haberi yok. Çok başım ağrıyordu. Yanımda da ilaç vardı. Bu verdiğiniz ilaçlarla etkileşimi olur mu feci derecede baş ağrım var dedim. Hekim de merkeze sorayım dedi çok vakıf değilim konuya dedi. Merkeze sordu. Bir yanlış yapmayalım dedi. Döndü bana şimdi tanıştığımız için bir şey de diyemedi. Merkezden ne isterse yapsın biz oraya karışmıyoruz demişler. Geçekten böyle mi dediler ya dedim. Abi vallahi böyle dediler dedi. Ben dedim içiyorum bu ilacı arada kontrol edersiniz dedim. O ağrıyla içtim. Çoğu bilinçsizlikten çok kötü bir ortam vardı. Uzmanlar kendilerini geriye çektiler pratisyenleri öne saldılar. Önde uzman yapmış gibi gözüktü hep ama maalesef pratisyenlerdi aslında sağlık sisteminin de böyle bir sıkıntısı oldu.”(K20)

“Günde bir defa gelip ateşine bakıyorlardı o kadar. Ben işte 6. Ya da 7. Günüydü o gece baya kötüleştim. Saat 3 buçuk 4 te artık nefes alamıyordum. 112’den arkadaşlar geldiler. Oksijen takviyesi yaptılar bana. Baktılar durum iyi değil. Abi seni götürelim biz dediler. Ambulansta da sürekli sağ olsunlar yüksek oksijen verdiler o iyi geldi. Hastaneye geldiğimizde de biraz daha oksijen alsam rahatlayacak gibiyim dedim. Oksijen gerçekten çok etkili bir tedaviydi Covid ’de bence. Arkadaşlar hastanede beni yatırıp yine oksijen taktılar. O sırada pratisyen hekim geldi işte arkadaşlara vay ona sormadan niye beni yatırdılar diye kızdı. Bunu görünce zaten sinir beynime sıçradı. Çıkardım attım maskeyi. Götürün beni yurda dedim. Yurttta oksijen tüpü ayarladık. Tansiyon aleti vs. her şeyi ayarladım ben orada kendime. Oksijen miktarını ölçen bir alet var onu falan da ayarladım. Baktım var mı bir eksiğim karşıladım. Kendi tedavimi orada ben kendim yaptım. Benim imkânım vardı ben yaptım ama normal vatandaş nasıl yaptı Allah yardımcısı olsun. Ben üç dört gün oksijen takviyesi aldım ama kendi imkânlarımla. Kimse yoktu yani başımda. Bir 13 gün böyle geçti. Eğitim araştırmada kontrol tomografi çekelim dediler. Sonra baktılar ciğerler kötü yatıracağız seni hastaneye dediler. Ben kendimi kötü hissetmiyorum en kötülerini atlattım dedim. Durum kötü yatacaksın dediler. Orada da bekledim sabahtan akşama kadar oda ayarlanmaya çalışıldı. Oda ayarladı pozitif vakanın yanına. Dedim ben 14 gündür karantinadayım. Negatife döndüm benim pozitifin yanına yatırmaya çalışıyorsunuz hem enkazı temizleyeceğiz diyorsunuz hem dinamit döküyorsunuz. Bu nasıl olacak dedim. Tekli odaya koydular sonra. İki

buçuk gün de orada kaldım. Akciğerde tutulumum çok gözüktüğü için garanti olsun diye yatırdılar aslında.” (K20)

3.7.8.2. Covid-19 Sürecinde İlk Hasta Olarak Ailenin Yaşadıklarına Dair Bulgular

K20 hastalık sürecinde yaşadıklarını ailesi ile paylaşmamayı tercih etmiştir. K20 zaten hastalık sürecinde konuşmaya mecalinin ve nefesinin olmadığını bu nedenle telefonla konuşamadığını ifade etmiştir. Bu durum eşi K19 ifadeleri ile oldukça zor olmuştur. K20 ile görüşemediği ve yanına gidemediği için K19 ağlama ile beraber sinir atakları geçirdiğini, sürekli eşinin öleceğini düşündüğünü, o olmadan nasıl yaşayacağını bilmediğini fark ettiğini söylemiştir.

Hastalık süreci aile üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Aile toplam 45 gün birbirinden habersiz ve ayrı yaşamıştır. Bu ayrılığın etkileri o zamanlar 6 yaşında olan kızları üzerinde hala görülmektedir. Babasının hastalığı ağır geçirmesi sebebi ile aile kızlarını tamamen izole etmeyi tercih etmişlerdir. Uzun süren bu izolasyon sürecinden sonra kızları okul arkadaşları ile iletişim kurma, grup oyunlarına katılma gibi aktivitelerde zorlanmalar yaşamaktadır. Bu sorunun çözümü için aile profesyonel psikolojik destek almaya başladıklarını ifade etmektedir.

“İlk öğrendiğimde kendimle ilgili hiçbir şey düşünmedim. Acaba aile bulaştırdım mı? İlk düşündüğüm buydu. Bir de bir gün önce benim aracımı bir aile kullanmıştı ve gebeydi. O aklımdaydı iki üç gün boyunca. Acaba onlara da bulaştı mı diye çok üzülüm ya. Çünkü gebeliğinin son evresine yakın bir süreçteydi ve o zaman nasıl etkileri olduğu hiç bilinmiyordu gebeler üzerinde. Sonra onlara bulaştırmadığımı öğrenince rahatladım. Kendimle ilgili iki üç gün hiçbir endişe yoktu. Kızım, eşim, annem... Aslında onlarla da çok temas etmedim. Hemen evden ayrıldım ve bir daha dönmedim çünkü süreç sonuna kadar. Yani hastayken zaten iyi olmaya çalışıyorsun o nedenle bir kendi bakımımı ve tedavimi de kendim yaptığım için düşünecek halim kalmıyordu. Hela zaten nefes darlığı çekmeye başlayınca tek düşündüğün nefes almak oluyor. Aklıma ölüm geldi gelmedi desem yalan olur. Ama o zamanda kendim için değil kızım için endişelendim. Ne kadar etkilenir ne olur diye. Vade dolduktan sonra yapacak bir şey yok.” (K20)

“Telefonda söyledi bana. Haftasonu nöbetçiydi. Nöbet çıkışı kırgınlığı var gibiydi keyifsizdi yani. Evde kendimizce ıhlamurla falan desteklemeye çalıştık. Sonra ne olur ne olmaz diye o evde maske taktı. Çok tedbirlidir. Sonra tabi acaba mı dedik

ama Türkiye’ye yeni gelmiş hastalık bizi nasıl bulsun falan diyorum ben. Ben işe giderken o evdeydi pazartesi günü. O gün o şüphelenmiş test vermiş. Test pozitif çıkmış beni aradı. Çok güçlü bir karakterdir ama aile söz konusu olduğunda çok hassastır. Sessinden ben bir şeylerin yolunda olmadığını anladım. Evi havalandır, çamaşırları her şeyi kaldır dedi ne oluyor dedim? Ben pozitif çıktım dedi ama konuşamıyor ben zaten o anda ben de bittim. İnsan başına gelince çok daha farklı oluyor. Süreç nasıl, Covid neydi düşünemiyorsun. Benim direkt aklıma ölüm geldi. Ölecek eşim dedim bu saatten sora göremeyeceğiz. Ben hemen ağlamaya başladım o da çok dayanamadı. Sonra kapattık telefonu ama ne yapacağımı bilmiyorum sadece ağlıyorum.” (K19)

“Kendimi toparlamam lazım çünkü kızım ve kendim de tehlikedeyiz bize de geçmiş olabilir diye. Sürekli kızımı gözlemlemeye başladım. Sürekli telefonlarım çaldı. Hastaneden olan ilk kişi olduğu için telefonum hiç susmadı. Ne oldu, nasıl gidiyor herkes merak ediyor. Hepsine cevap veremedim tabi. O süreçte tevekkül ile ayakta kaldım. İnanmasam çok zordu yani. O süreci anlatmak çok zor. Çok kötü bir süreçti. Evde olmak ayrı bir sıkıntı çünkü hiçbir şey yapamıyorsun. Evde küçük bir çocuğun var onunla ilgilenmem gerek. Ona anlatamıyorsun sürekli babasını soruyor. Diyorsun nöbetçi ama süreç belli değil ne zamana kadar nöbetçi. Eşim sürekli aklımda ona faydam yok. Kötü geçiriyor biliyorum.” (K19)

“Telefonla çok fazla konuşmadım o sıra zaten çünkü nefes yetmiyordu. Açmıyordum telefonları. Olan nefesi de eşime kızıma anneme ayırıyordum. Kötü olduğumu aileme duyurabilecek kimse ile durumumu paylaşmadım. Çünkü benim eşim çok hassas benimle konuşurken bile ağlıyordu. O nedenle kimse ile paylaşmadım durumumu da. Döndüğümde ise sen olduysan biz ne olacağız modundaydı herkes. Bir de nasıl atlattım bunu öğrenmek isteyen çok vardı. Bir sağlıkçı olarak nasıl bir hastalık? Neler yaşanıyor bunları çok sordular bana. Annem dirayetlidir. Başımıza geldiyse çekeceğiz bakış açısı vardı. İçi cız ettiyse de bana belli etmedi. Eşim tedirgin oldu. Hiç beklemediği bir anda oldu zaten. Tedirgin olduğu halinden belliydi. O değil bir de kendinde var mı onun tedirginliği de vardı. Kız da var mı onun tedirginliği vardı. Sonra olmadıkları belli oldu. Süreç baya uzaktan işledi zaten. Uzaklık da yıprattı onu.” (K20)

“Eve geçtiğinde daha iyi durumdaydı. O KYK da atlattığı dönem çok kötü bir dönemmiş. Kendi çok bir şey anlatmaz ama az çok görüntülü konuşurken ben anlıyordum zaten. KYK’dan sonra hastaneden 3 gün yatış sonra yine yurt sonra eve

geldi. Ben eşim tamamen iyileştikten sonra eve gittim. Ne olur ne olmaz diye yine odasını ayrı tuttu. Kızımı götürmedik yine. En sonunda artık kızımızı getirdik. En son artık Covid olduğunu söyledik. Zaten kızımın psikolojisi de o dönem de çok etkilendi. Zaten çok duygusal bir çocuk... Baba Covid oldu deyince bir televizyonda sürekli izleniyor ya yanında konuşmamaya çalışıyoruz ama ben izlemesem de babaanne izliyor. Babasına bir şey olacağı korkusunu yaşadı. O süreçten sonra kendine gelemedi. Hala daha onun devamını yaşıyoruz. Bir de biz çok kaygılandığımız için eşim de Covid geçirdi onunda etkisi var okulda dikkat et sakın kimseye okunma okulda düşer mi suyunu şöyle yapar mı derken biz o çocuğun psikolojisini daha da bozduk. Şuan toparlayamıyoruz mesela arkadaşlarla iletişimde sıkıntı var. O dönem çok uzak kaldı onlardan bizim tembihimiz ile. Çocuk şimdi arkadaşları ile o iletişimi yaşayamıyor.” (K19)

SONUÇ

Salgın hastalıklar tarih boyunca insanoğlunun savaştığı en güçlü düşmanlardan biridir. Farklı zamanlarda, farklı özellikler ile saldırma yetisine sahip bu düşmana karşı hazırlıklı olmak değişkenliği sebebi nedeniyle mümkün değildir. 21. Yüzyılda farklı adlarda, yerel sahalarda etkili olan salgın hastalıklar görülse de kuşkusuz Yüzyıl'ın en etkili salgını Covid-19'dur. Covid-19 tüm dünyayı esir alması, hastalığın nedeninin bilinmemesi, tedavi yönteminin belirsiz olması gibi nedenlerden dolayı dünya genelinde panik yaratmıştır. Pandemi döneminde medyanın yenedünya düzeni içerisinde ne kadar etkili olduğu bir kere daha kanıtlanmıştır. Çin'de hastalık nedeni ile sokak ortasında düşüp ölen insanların videolarının hızla dünya geneline yayılması panik dalgasının etkisini arttırmıştır. Hastalığın yayıldığı ülkelerde de devam eden videolar olduğu görülmektedir. Hastalanan insanların yaşadıklarını anlattıkları videoların Youtube platformunda yer alan pek çok kanalda yayınlandığı görülmektedir. Ayrıca hastalığın hızla yayılımı sonucunda dolan hastanelerin ve morgların görüntülerinin de paylaşılması hastalığın toplum üzerindeki psikolojik şiddetini arttıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küresel ulaşım ağlarının günde milyonlarca insanı bir ülkeden bir ülkeye taşıdığı günümüzde salgının kıtalar arası yayılımı sadece birkaç hafta almıştır. Bu hızlı yayılım dünya genelinde Pandemi ilan edilmesi ve çeşitli sert önlemlerin uygulanması ile sonuçlanmıştır. Hastalığın yayılımının durdurulması ya da yavaşlatması Pandemilerde en önde gelen unsurdur. Karantina uygulaması ile enfekte olmuş ya da olması ihtimali olan bireylerin dış dünya ile iletişimini kesmek, ülke genelinde sokağa çıkma yasağı ilan etmek gibi uygulamalardaki temel amaç budur. Bu tür uygulamaların geçmişte yaşanan Pandemi durumlarında işe yaradığı görülmektedir. Ancak yaşadığımız yüzyıl içerisinde sahip olduğumuz ulaşım ve ticaret ağı gözden kaçırılmamalıdır. Ekonomik hayatın tüm hayatların merkezinde konumlandığı kapitalist dünya düzeninde böylesi büyüklükte bir kesinti felaketle eş değer konumdadır. Bu nedenle dünya genelinde ülkeler kademeli olarak ulaşım yasağı getirme politikasını tercih etmişlerdir. Yalnız ülkeler arası alınan temas kesme politikaları Covid-19 salgını için yeterli bir önlem değildir. Temasın toplumun en küçük birimi olan aile çerçevesinde kesilmesi gerektiği görülmüştür.

Hastalığın bulaş yolunun temas ve solunum yolu olması toplumun soyutlanmasını ve kapatma uygulamalarını gerekli kılmıştır. Ülkemizde hastalığın denetim altına alınması

amacı ile eğitim öğretim kurumları tatil edilerek çevrimiçi eğitim sistemine geçilmesi, kurye hizmeti bulunmayan tüm yiyecek içecek üreticisi olan mekânların kapatılması, kahvehane, kuaför, güzellik salonu, AVM, sinema gibi insanların bir arada bulunduğu mekânların kapatılması, ulaşım araçlarına kota konulması, maske zorunluluğunu getirilmesi ve nihayetinde sokağa çıkma yasakları ile insan popülasyonunun hareketliliğinin azaltılması uygulamaları hayata geçirilmiştir. Tüm bu uygulamalar hastalıktan koruyucu önlemler içerisinde yer almaktadır.

Önlemlerin ilanı kadar halka bu önlemlerin neden ve nasıl alınması gerektiğinin anlatılmasının da önemli olduğu yaşanan süreçte görülmüştür. Ülke genelinde sokağa çıkma yasağının ilan edilmesinin ardından uzun market ve ATM kuyrukları olduğu görülmüştür. Bulaş riskini azaltmak amacı ile planlanan sokağa çıkma yasağı uygulaması yürürlüğe girmeden etkisini kaybetmiştir. İnsanlar hiçbir ihtiyaçlarını karşılamayacaklarını ya da daha önce sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı darbe zamanların da olduğu gibi bankalardaki paralarına ulaşamayacakları düşüncesine kapılmışlardır. İnsan beyni panik halinde harekete geçmeye ve hayatta kalmaya programlıdır. Pandemi sürecinde yaşanan durumda bu kodlamamanın ürünüdür. Bu nedenle afet durumlarında sakinliği koruyabilmek ve toplumu mantıklı hareket etmeye sevk edebilmek için afet durumu yaşanmadan önce yeterli bilgilendirmenin yapılması ve yaşanan durumun bireylerde mantıksal açıklamaya kavuşturulması önemlidir.

Alınan önlemlerin etkisi sadece hastalığın yayılımı üzerine olmamıştır. Yukarıda değinilen uygulamaların toplum nezdinde hastalığın yayılmasını önlemek dışında farklı etkileri de olmuştur. Araştırma kapsamında hastalığın 8 farklı aile tipolojisi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada Pandemi sürecinde aile üzerinde yoğun bakımda tedavi görme, aile bireyini kaybetme, iş yerinin kapatılma, evden çalışma, iş yerinin çalışmaya devam etme ve Sakarya’da hastalığı ilk yakalanan olma durumlarının etkileri incelenmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verile bulgular kısmında detaylı olarak paylaşılmıştır.

Covid-19’un yayılma hızını azaltmak amacı ile okulların ve iş yerlerinin kapatılması aile bireylerinin evde daha çok zaman geçirmek zorunda kalmaları ile sonuçlanmıştır. İbadethanelerin, kahvehanelerin, kafe ve lokantaların kapatılması ile insanlar dışarıda vakit geçirme özgürlüklerini kaybetmişlerdir. Kuaför, güzellik merkezi, berber gibi

kişisel bakım ve rahatlama imkânı sunan hizmet yerlerinin kapatılması ile bireyler öz bakımlarını sağlayan önemli hizmet alanlarından mahrum kalmak zorunda kalmışlardır. Günün büyük bölümünü işte veyahut okulda geçiren bireyler getirilen kısıtlamalar sonucu günün yirmi dört saatini evde geçirmeye başlamışlardır. 65 yaş üstü ve 18 yaş altına getirilen evden çıkma yasakları ile ise hareketli nüfus azaltılırken aile fertlerinden belli grupların daha fazla kısıtlanması farklı psikolojik sorunları beraberinde getirmiştir. Sınırlı iletişim kurmaya yatkın bireylerin uzun süre aynı mekânda bulunmaları ve bu bulunuş halinin devlet temelli bir zorunluluk çerçevesinde yaşanması bireylerde kısıtlanma hissini meydana getirirken diğer yandan medya kanalları üzerinden sürekli olarak duyurulan ölüm ve vaka oranları bireylerde ölüm korkusu, hastane korkusu, sevdiklerini kaybetme korkusu gibi temel duyguları tetiklemiştir. Getirilen kısıtlamalar çerçevesinde temelde ekonomik kurumlar; uzaktan çalışan kurumlar, kapatılan kurumlar ve işlemeye devam eden kurumlar şeklinde üç ana grupta toplanmaktadır. Her grubun aile üzerine etkisi farklıdır. Çünkü bireylerin pandemiden etkilenme düzeyleri, Pandemi ile mücadelede yer alıp almamaları, 65 yaş üstü aile büyükleri ile birlikte yaşayıp yaşamamaları, ek gelirlerinin olup olmaması vb. pek çok farklı parametre ailelere etki etmektedir.

Uzaktan işlevlerini sürdürmeye devam eden eğitim kurumunda görev alan aile fertlerinden çalışma ve yaşama alanlarının ortak olması sebebiyle çalışma alanı - yaşama alanı dengesinin kaybolduğu görülmüştür. İşini evden yürütmek zorunda olan ama aynı zamanda anne, baba, eş ya da evlat rolleri alanında bulunan bireyler için bu durum olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Yaptığı işe yoğunlaşamama, gürültünün engellenememesi, uygun çalışma ortamının sağlanamaması gibi durumlarla karşılaşmıştır. Evlerin hem çalışma hem eğitimin uzaktan sağlandığı bu sisteme elverişli yapıda olmaması çocukların eğitim almalarını da olumsuz şekilde etkilemiştir. Anneler özelinde evde sürekli yemeklerin, temiz kıyafetlerin tüketimin devam etmesi, evin sürekli kullanılan bir mekâna dönüşmesi sebebiyle hem iş hem ev yükünün artması ilk olarak gözlemlenen unsurlardır. Bu koşullar bireylerin birbirlerine ve ailelerine olan toleranslarını düşürmekte, aile içi iletişimi sekteye uğratmaktadır.

İşlemeye devam eden kurumlara bakıldığında bu sektörlerin temel insani hizmetler olduğu görülmektedir. Bu kurumlarda görev alan bireylerin ve ailelerin ilk karşılaştıkları zorluk kuşkusuz salgın hastalık temelli ölüm riskidir. Diğer tüm bireyler evlerinde izole olabilirken işleyen sektörlerin başında gelen sağlık hizmetleri çalışanları kendilerini

ailelerinden ve evlerinden uzakta, ayrı kalarak izole etmek zorundadırlar. Ailelerin yaşadıkları fiziksel ayrılığın aile ilişkileri üzerindeki etkisi yadsınamaz. Ailede ebeveyn rolünde yer alan anne ya da babanın belirsiz bir süre boyunca aileden ayrılması diğer ebeveynin yükünü arttırdığı gibi çocuklarda kaybetme korkusunu tetikleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda yer alan aileler maddi zorluklar yerine hayati tehdit, ayrılık gibi manevi zorluklarla başa çıkmak zorunda kalmışlardır.

Yapılan araştırma sonucunda Covid19 Pandemisi'nin Türk ailesi üzerindeki etkilerinin kalıcılığının aile yapılarına göre değiştiği tespit edilmiştir. Pandemi öncesinde aile içerisinde sorun yaşayanlarda sorunlarda artış gözlemlenmiştir. Aileyi etkileyen en önemli etkenin kayıp olduğu görülmektedir. Pandemi kaynaklı yaşanan hem can hem mal kayıpları aileleri temelde etkilemektedir. Ekonomik açıdan kayıp ele alındığında Pandemi sürecinde sağlık alanında çalışan aileler hariç çalışmaya devam eden, ekonomik zorluk yaşamayan ailelerde sorun artışı tespit edilmemiştir. Ekonomik sorun yaşayan ailelerde ise sorunlar artarak devam etmektedir. Çalışmada Tip3 olarak ele alınan aile türü olan işleri kapanan ailede sorunların çözülemediği, çiftin boşanma eşiğine geldiği tespit edilmiştir. Aile fertleri de yaşadıkları sorunlardaki artışı yaşadıkları ekonomik sıkıntılara bağlamaktadırlar. Can kaybı açısından ele alındığında kayıp yaşayan ailenin aile yapısının değiştiği, kaybın ani olması ve toplumda geçerli olan defin işlemi, cenaze gibi uygulamaların tam yapılamamasının psikolojik baskısının devam ettiği gözlemlenmiştir. Geriye kalan diğer 6 tipolojide yer alan aileler de sık sık ekonominin aile üzerinde etkili olduğunu belirtmektedirler. Sağlık alanında çalışan aile bireylerinden oluşan ailelerde yaşanan sorunların ise bizzat Pandemi ile mücadele şartları, hastalığa yakalanma ve ağır çalışma koşulları kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Görülmektedir ki Covid19 Pandemisi'nin aile üzerinde hem kalıcı hem de geçici etkileri bulunmaktadır. Kalıcı etkilerin temelinde ekonomik zorlanmalar, aile ferdinin kaybı, Pandemi ile fark edilen geçmişte temellenen sorunlar yer almaktadır. Geçici etkilerin temelinde ise yaşanan psikolojik bunalımlar, zorlu /değişen çalışma şartları ve başta eve kapanma olmak üzere Covid19 sürecinde getirilen önlemler yer almaktadır. Araştırma kapsamında Covid19 Pandemisinden ailelerin etkilenme sırası aşağıdaki gibidir.

Tip3 (İş Yeri Kapanan)

Tip2 (Yakınını Kaybeden)

Tip1 (Yoğun Bakımda Tedavi Gören)

Tip8 (Hastalığa İlk Yakalanan)

Tip4 (Mücadele Sahasında Çalışan)

Tip7 (Engelli Çocuğa Sahip Olan)

Tip5 (Evden Çalışma Sisteminde Çalışan)

Tip6 (İş Yeri Kapanmayan)

Bu sıralama da göstermektedir ki aile üzerinde en etkili olan unsurlar can ve mal kaybıdır. Yaşanan hem maddi hem manevi kayıpların ani yaşanması, aile dengelerini bozması ve eksikliğinin Pandemi sonrasında da hissedilmesi bu etkenleri öne çıkartmaktadır.

Sonuç olarak Covid-19 Pandemisi sürecinden de yaşanan tüm gelişmelerin aile üzerinde farklı etkiler gösterdiği tespit edilmiştir. Geliştirilen uzaktan eğitim, uzaktan mesai, kurumların kapatılması ve aktif çalışmaya devam etme gibi uygulamalar aileleri ekonomik, iletişimsel, psikolojik ve toplumsal olmak üzere dört temel alanda etkilemiştir. Ve bu alanlarda meydana gelen etkilerin artçıları devam etmektedir. Ailenin toplumun en küçük birimi olduğu ihmal edilmeden daha sorunlar taze ve müdahaleye açık konumdayken gereken desteklerin hem birey hem aile bazında sunulması gerekmektedir. Toplumun refahı ve sağlıklı devamlılığı için ailenin yaşadığı değişimler ihmal edilmemelidir. Pandemi sonrası resmi istatistiklere dökülmese de sahada çalışan aile danışmanlarına ve boşanma avukatlarına yansıyan aile içi sorunlarda artış, iletişimsizlik, kaygı bozuklukları yaşanan afet sonrası çalışılmayı bekleyen alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- (2020, 03 21). 1 2, 2023 tarihinde Anadolu Haber Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/saglik-bakani-koca-turkiyede-ilk-koronavirus-vakasinin-goruldugunu-acikladi/1761466#> adresinden alındı
- Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. (tarih yok). 12 15, 2021 tarihinde AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetmeliği Başkanlığı): <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> adresinden alındı
- Akgüngör, A. Ç. (2008). *17 Ağustos 1999 Depreminde İki Çimento Fabrikası Bir Afet Sosyolojisi Çalışması*. İstanbul: BETA Basım Yayın.
- Akın, R. C. (2020). Dünyada ve Türkiye'de Afet Sosyolojisi Afetlerin Sosyolojideki Yerine İlişkin Bir Literatür Taraması. İ. Can içinde, *Afet Sosyolojisi* (s. 63-88). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Aktay, Y. (2020). Hatırlama ve Nisyan Arasında Salgının Sosyolojik Bakiyesi ve Küreselleşme. M. Prof. Dr. Şeker, A. Prof. Dr. Özer, & C. Dr. Korkut içinde, *Küresel Toplumun Anatomisi İnsan ve Toplumun Geleceği* (s. 647- 671). Ankara: TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi.
- Amman, T. (2021). Türkiye’de Ailenin Dönüşümü ve Kırılganlaşması. H. Yücer, & Y. Zavalı içinde, *Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Sosyal Değişme* (s. 93-110). Ankara: Ekin .
- Arkonaç, S. (2017). *Bpsikolojide Söz ve Anlam Analizi Niteliksel Duruş* . İstanbul: Hiber Yayınları.
- Artvinli, F. (2020). Salgınların Tarihi: Toplumsal ve Siyasal Açından Kısa Bir Bakış. T. T. Birliği içinde, *Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu* (s. 43-60). Ankara: Türk Tabipleri Birliği.
- Atila Demir, S., & Nam, D. (2022). Covid-19 Salgın Sürecinin Sosyo-Kültürel Etkileri: Sakarya Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 461-480.
- Ayaz, B. (2016). *Aile Terapisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Ballano, V. O. (2017). *Law, Normative Pluralism, and Post-Disaster Recovery*. Singapore: Springer Nature.
- Barış, İ., & Taylan, H. (2020). Küresel salgın sürecinde Türkiye’de aile içi sorunlar. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 13-32.
- Başbakkal, Z., & Bilsin, E. (2014). Dünyada ve Türkiye’de Engelli Çocuklar. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 65-78.

- Berk, S. (2021). Özel Eğitim Öğretmenlerinin Covid-19 Nedeniyle Ara Verilen Eğitime Yeniden Başlanması Hakkında Görüşlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 84-124.
- Bilik, M. B. (2015). *2011 Van Depremi Üzerine Sosyolojik Bir Analiz- Mekan, Afet Yönetimi, Algı- (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Budak , F., & Korkmaz, Ş. (2020). *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi (SAYOD)*(1), 62-79.
- Bulaşıcı Hastalıklar Mücadele Rehberi*. (2017, 11). 07 20, 2022 tarihinde <https://hsgm.saglik.gov.tr/>:
<https://hsgm.saglik.gov.tr/dosya/mevzuat/genelge/Bulasici-Hastaliklar-ile-Mucadele-Rehberi-Genelgesi-2017-11.pdf> adresinden alındı
- Büyükbayrak, B. (2021, 06 8). *COVID-19 Önlemlerinin Zaman Çizelgesi*. 12 28, 2022 tarihinde Doğrulukpayı: <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/covid-19-sebebiyle-turkiye-genelinde-alinan-onlemlerin-zaman-cizelgesi> adresinden alındı
- Can, İ. (2020). Giriş Niteliğinde Afet Sosyolojisine Alan Açma Çabası. İ. Can içinde, *Afet Sosyolojisi* (s. 15 - 39). İstanbul: Çizgi Kitapevi.
- Can, İ. (2020). Giriş Niyetine Afet Sosyolojisine Alan Açma Çabası. İ. Can içinde, *Afet Sosyolojisi* (s. 15 - 39). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Canatan, K., & Yıldırım, E. (2019). *Aile Sosyolojisi* (8. baskı b.). İstanbul: Açılım Kitap Yayınevi.
- Conein, B. (2011). Sembolik Etkileşimcilik. M. Borlandi, M. Boudon, M. Cherkaoui, & B. Valade içinde, *Sosyolojik Düşünce Sözlüğü* (B. Arıbaş, Çev., s. 657-659). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Coser, A. (2011). *Sosyolojik Düşüncenin Ustaları* (2.baskı b.). (H. Hülür, T. Toker, & İ. Mazman, Çev.) Ankara: De Ki Yayınları.
- Covid-19 Aşı Çeşitleri*. (tarih yok). 02 18, 2022 tarihinde Korum Hastanesi: <https://www.koruhastanesi.com/covid-19-asi-cesitleri-2688-5> adresinden alındı
- COVID-19 Verilerinin İstatiksel Analizi, Modellenmesi ve Olası Risk İndeksinin Geliştirilmesi Projesi*. (tarih yok). 12 22, 2022 tarihinde Covid-19 STATS: <http://covid19stats.ankara.edu.tr/grafikler/> adresinden alındı
- Çakır Kardeş, V. (2020). Pandemi Süreci ve Sonrası Ruhsal ve Davranışsal Değerlendirme. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 160 - 169.
- Çelik, C. (2010). Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din Paradigmatik Anlam ve İşlev Farklılaşması. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*(8), 25-35.

- Çelik, Ş., & Çak, E. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinin Aile Üzerine Etkisi. *GerherNesibe Dergisi*, 43 - 49.
- Çetintaş, A. (2015). Sosyolojik Kuramlara Hakim Temel Paradigmalar Çerçevesinde Toplum- Birey Düalizmi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 33.
- Demir, R. (tarih yok). *Afet Psikolojisi ve Sosyolojisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Dikeçgil, B. (2006). Sosyal Bilimler Epistemolojisinde Sorunların Kaynağı: Ontolojiyi Unutmak. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Muğla Üniversitesi Felsefe ve Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildirileri* (s. 31). Ankara: Vadi Yayınları.
- Dikeçligil, B. (2002). Sosyolojide Metodolojik Farklılaşma ve Metodlar Arası İşbirliği. *Dünyada ve Türkiye'de Farklılaşma Çatışma - Bütünleşme II*, 3. *Ulusal Sosyoloji Kongresi* (s. 97-126). Ankara: Sosyoloji Derneği.
- Doğan, İ. (2014). *Sosyolojik Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan, İ. (2014). *Sosyolojik Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ'NÜN 11.01.2023 TARİHLİ YENİ KORONAVİRÜS (COVID-19) HAFTALIK DURUM RAPORU. (2023, 01 11). 02 04, 2023 tarihinde T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Hudud ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü: <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/site/HaberDetayi/3766> adresinden alındı
- Ergünay, O. (2007). Türkiye'nin Afet Profili. T. İ. Odası içinde, *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiri Kitabı* (s. 1-14). Ankara: Mattek.
- ERKOÇ, Y. v. (2011). *Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesi Sözlüğü*. Ankara: Anıl Matbaacılık.
- Eyce, B. (2014). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1(4), 223-244.
- Fichter, J. H. (2016). *Sosyoloji Nedir*. (N. Çelebi, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fichter, J. H. (2016). *Sosyoloji Nedir*. (N. Çelebi, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Filiz, H. (2021, Nisan). Televizyonun ve Tik Tok'un Türk Aile Yapısı İle İlişkisi ve Kültürel Değerler Üzerindeki Rolü. *Eletronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(78), 1080-1095.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloj*. (C. Güzel, Çev.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gökce, H. (2017, Aralık). Dünyü, Bugünü, Yarını ile Aile. *Sosyoloji Notları*, 1(1), 50-63.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Uzerine Bir inoeleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1 - 2), 46- 67.

- Gökçen, A. (2020). Afet Kavramı ve Başlıca Afet Türleri. İ. Can içinde, *Afet Sosyolojisi* (s. 41 - 62). İstanbul: Çizgi Kitapevi Yayınları.
- Göker, M., & Turan, Ş. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Problemli Teknoloji Kullanımı. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*(Covid- 19 Özel Sayısı), 108 - 114.
- Gökkaya, B. (2015). Sosyal Teoriler ve Kadın Üzerine. *International Journal of Social Science*, 337 - 350.
- Güneş, Ö., & Yavuz, B. (2021). Kafkaya Kökenli Son Kuşak Göçmenlerinin Kimlik Aidiyet Tanımlamaları Sakarya Üniversitesi Kafkas Öğrenci Topluluğu Örneği. M. Bulut, C. Aksoy Sugiyama, & K. Şahin içinde, *The Different Approaches of Academic Disciplines to the Phenomenon of Migration* (s. 503-517). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Güngör, B. (2020). Türkiye'de Covid- 19 Pandemisi Sürecinde Alınan ÖnlemlerinKriz Yönetimi Perspektifinden Değerlendirilmesi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 819- 851.
- Haykır, Y., & Haykır, H. (2017, Eylül - Ekim). Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Aile Yapısına Bir Bakış. *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Dergisi*, 117(230), 87-106.
- Kadioğlu, M., & Özdamar, E. (2008). *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*. Ankara: JİCA Türkiye Ofisi Yayını.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim.
- Kantürk, Y. (2016). Sağlık Sorunları. E. F. Aydın içinde, *Günümüz Dünya Sorunları* (s. 361-411). İstanbul: Pegem Yayınları.
- Kardeş, V. Ç. (tarih yok). Pandemi Süreci ve Sonraso Ruhsal ve Davranışsal Değerlendirme.
- Kasapoğlu, A., & Ecevit, M. (2001). *Depremin Sosyolojik Araştırması*. Ankara: Sosyoloji Derneği.
- Kazak, A., Hindistan, S., & Önal, B. (2020). Dünyada ve Türkiye’de COVID-19 Aşı Geliştirme Çalışmaları. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 571 -575.
- Kılıç, O. (2020). Tarihte Küresel Salgın Hastalıklar ve Toplum Hayatına Etkileri. A. Prof. Özer, C. Dr. Korkut, & M. Prof Şeker içinde, *Küresel Salgının Anatomisi İnsan ve Toplumun Geleceği* (s. 19-57). Ankara: TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi.
- Koç, T., Türkeş, M., & vd. (2005). Çanakkale Kar Fırtınası Afetinin Sosyal ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Sivil Savunma*(181), 5 - 10.
- Marshall, G. (2014). *Sosyoloji Sözlüğü*. (D. Kömürcü, & O. Akınay, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Marshall, G. (2014). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınay, & D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı Ankara Mesleki Eğitim Kursları. (2015). *Aile Danışmanlığı Eğitimi Ders Notları I*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Neuman, L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri* (7. Basım b., Cilt 1). (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayın Odası Yayınları.
- Özdemir, A. (2018). *Toplumun Afet Risk Algısı ve Afete Hazırlıklı Olma Durumu: Kocaeli İli Örneği*. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgenç Erdoğdu, N., & Ertop, S. (2021). Foucault'nun Heterotopyaları: Kapatma ve Kapanma Pratiklerinin Çağdaş Sanata Yansıması. *Yedi Sanat Tasarım ve Bilim Dergisi*, 133-146.
- Parıldar, H. (2020). Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları. *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*, 19-26.
- Parıldar, H., & Dikici, M. (2020). Pandemiler Tarihi. *Klinik Tıp Aile Hekimliği Dergisi*, 1-8.
- Sarıbaş, S. (2019). Geçmişten Günümüze Veba Hastalığı ve Kolektif Bilinç: "Çağımızın Vebası" Söyleminin Kökenleri. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 2470-2485.
- Suğur, N., Koçak Tuhanoğlu, F., Gönc Şavran, T., & Beklan Çetin, O. (2018). *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (2021, 04 26). *81 İl Valiliğine Tam Kapanma Tedbirleri Genelgesi Gönderildi*. 12 27, 2022 tarihinde T.C. İçişleri Bakanlığı: <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-tam-kapanma-tedbirleri-genelgesi-gonderildi> adresinden alındı
- T.C. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2016, 11 08). *Yoğun Bakım Ünitelerinin Standartları Genelgesi (2008/53)*. 12 27, 2022 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı: <https://www.saglik.gov.tr/TR,10979/yogun-bakim-unitelerinin-standartlari-genelgesi-200853.html> adresinden alındı
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2011). *Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesi Sözlüğü*. Ankara: Anıl Matbaacılık.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (tarih yok). *Covid-19 Aşısı Çeşitleri*. 02 18, 2022 tarihinde T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Aşısı Bilgilendirme Platformu: <https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-77708/covid-19-asisi-cesitleri.html> adresinden alındı
- T.C. Sağlık Bakanlığı Covid19 Bilgilendirme Platformu. (2020, 07 02). 12 16, 2021 tarihinde Covid19 sözlüğü: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66461/endemi.html> adresinden alındı

- T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilgilendirme Platformu. (2022, 11 27). *Covid-19 Bilgilendirme Platformu*. 01 02, 2023 tarihinde T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilgilendirme Platformu: <https://covid19.saglik.gov.tr/> adresinden alındı
- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Müdürlüğü. (2020). *tarafından hazırlanan Covid-19 SARS-CoV-2 Enfeksiyonu Bilim Kurulu Çalışması Morg ve Defin Hizmetleri*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Müdürlüğü.
- Tekin, A. (2021). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Ekonomik Sonuçları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 330-355.
- Turner, B. (2015). *Klasik Sosyoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. (tarih yok). 11 30, 2021 tarihinde Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Türk, A., Ak Bingöl, B., & Ak, R. (2020). Tarihsel Süreçte Yaşanan Pandemilerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *Gaziantep University Journal of Social Science*, 612-632.
- Türkiye'de Covid19*. (2021, 12 15). 12 15, 2021 tarihinde Covid19 Data Portal Turkey: <https://covid19.tubitak.gov.tr/> adresinden alındı
- Türkiye'de COVID-19 pandemisi zaman çizelgesi*. (2022, 09 26). 12 28, 2022 tarihinde Vikipedi Özgür Ansiklopedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_COVID-19_pandemisi_zaman_%C3%A7izelgesi adresinden alındı
- Türkmen , İ., Kaya, R., & Ersan, H. (2021). Covid19 Kişisel Tehdit Algısının Covid19 Önlemlerine Uyuma Davranışları Üzerine Etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 208- 222.
- Varol, N., & Gültekin, T. (2016). Afet Antropolojisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1431-1436.
- Yazan, Ü. M. (1988- 1989). “İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine Bir Araştırma”. *İÜEF Sosyoloji Dergisi*, III (1), 150.
- Yazan, Ü. M. (1988-1989). İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine Bir Araştırma. *İÜEF Sosyoloji Dergisi*, III(1).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Basım b.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, A. E. (2016). *Afet Yönetimi I*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açığretim Yayınları.
- Yılmaz, G. G. (2021). Afetlere Sosyolojik Bakış ve Türkiye’de Afet Yazınına Kuramsal Bir Yaklaşım. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 194–204 .

EK

Ek 1: Ortak Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Demografik İçerikli Sorular

1. Cinsiyetiniz?
2. Yaşınız?
3. Eğitim Durumunuz?
4. Medeni Haliniz? Kaç yıllık evlisiniz?
5. Mesleğiniz Nedir?
6. Varsa eşinizin çalışma durumu, mesleği?
7. Çocukların durumu (çocuk sayısı, cinsiyet, yaş, okul durumu?)
8. Hane halkının durumu (Aynı evde kaç kişi yaşıyorsunuz? Anne-baba-çocuklar dışında sizinle yaşayan başka kişi var mı? Dönemsel olarak mı sürekli olarak mı birlikte yaşıyorsunuz?)
9. Sakarya'da yaşayan akrabanız var mı? (Kimler, nerede yaşıyorlar, size evleri ne kadar uzakta, ne sıklıkla görüşüyorsunuz?)
10. Ev durumu (eviniz kaç metrekare, kaç odası var, evde herkesin kendi odası var mı?)
11. Burada hangi tipolojiye uyuyorsa ona uygun sorular sorulmuştur.
12. Aşı oldunuz mu? (Hangi aşı, aşı uygulamasından sonra nasıl hissettiniz, aşı hakkında ne düşünüyorsunuz, eşiniz de yakınlarınız da sizin gibi mi düşünüyor neden, olmadıysanız neden, neden öyle düşünüyorsunuz?)

Pandemi Öncesinden ve Sonrasına Aile Yaşamına Dair Kadın –Erkek Ortak Sorular

1. Günlük Yaşam

A. Pandemi Öncesi Günlük Yaşam

- Pandemi öncesinde gündelik hayatınız nasıldı? (İş günü, tatil günü, eş ile geçirilen vakit, günlük rutinler (hemen her gün yaptığınız işler), çocuklarla geçirilen vakit, kendisine ayırdığı vakit, neler yapardı?)

B. Pandemi Sürecinde Günlük Yaşam

- Pandemi sürecinde gündelik hayatınız nasıldı? (Pandemi sürecinde sıradan bir gün, evde neler yaptı, tatil günü nasıldı?)
- Pandemiye dair sizi en çok etkileyen hatıranızı anlatır mısınız? (En çok ne zaman zorlandı, bu süreçte ona neler zor geldi, alınan önlemler hakkında ne düşünüyor, ne tür önlemler aldınız?)
- Pandemi sizce hayatınızda en çok neyi etkiledi?
- Pandemi'nin size kattığı şeyler neler, nasıl bir insan, nasıl bir anne-baba olmanıza yol açtı?

2. Aile İçi İlişkiler

A. Pandemi Öncesi Aile İçi İlişkiler

- Pandemi öncesinde eşinizle ilişkiniz nasıldı? (Aile içi iletişim, sorunlara çözüm bulma, karar alma, aile içi tartışma- hangi durumlarda anlaşmazlık yaşanıyor, bu durumlar ne sıklıkla yaşanırdı, bu durumlarla nasıl başa çıkarlardı, çocukları ile yaşadıkları en büyük problem neydi?)
- Pandemi öncesinde çocuklarınızla ilişkileriniz nasıldı? (çocuklarınızın okuldaki sorunları nelerdi, bu sorunlarla kim ilgilenirdi, çocuklarınız arasında problemler var mıydı?)

B. Pandemi Sürecinde Aile İçi İlişkiler

- Pandemi de aile ilişkileriniz nasıldı? (Değişti mi, Değiştiyse nasıl bir değişim, sorunlar var mıydı? Eş ile ilişki nasıldı, çocuklar ile ilişki nasıldı, sürekli beraber olmak nasıl hissettirdi? Kim kiminle en çok tartıştı, neden? Bu tartışmalarda nasıl davrandınız, sakinleşmek için neler yaptınız?)

3. Ekonomik Durum

A. Pandemi Öncesi Ekonomik Durum

- Pandemi öncesinde maddi durumunuz nasıldı? (ne gibi bir destek aldınız, nereden destek aldınız, aile ekonominizi düzenlemeniz ne kadar sürdü?)
- Ekonomik durumunuz (kiracı mısınız, kirada mülkünüz var mı? Maşınız dışında başka gelirleriniz var mı, Sakaryanın yerlisi misiniz? Nerede oturuyorsunuz? Köyünüzle bağınız var mı? Köyünüzden gelen bir destek var mı? (Maddi, ürünsel, vs.)

B. Pandemi Sürecinde Ekonomik Durum

- Pandemi sürecinde ekonomik hayatınızda neler değişti? (Kredi çekmek, destek almak, araba-ev satmak gibi, bu değişim ailenizi nasıl etkiledi? Neler hissettiniz? Ne yaptınız?)

4. Sosyal İlişkileri

A. Pandemi Öncesi Sosyal İlişkiler

- Sakarya'da yaşayan aile büyükleriniz var mı? (Anne-baba, dede-nine, amca, teyze, hala, dayı vb.) (Pandemi öncesinde bu aile büyüklerini ne sıklıkla ziyaret ederdiniz? Pandemi öncesinde anne-babanızı ya da eşinizin anne-babasını ne sıklıkla ziyaret ederdiniz?)
- Pandemi öncesinde arkadaşlarınızla nasıl vakit geçirirdiniz? (Ailecek mi görüşüyorlardı, birlikte iken neler yapıyorlardı, ne kadar sık görüşüyorlardı?)

B. Pandemi Sürecinde Sosyal İlişkiler

- Pandemi sosyal ilişkileriniz nasıl etkilendi? (Nasıl hissettiniz, Pandemi sonrasında arkadaş-akraba ilişkilerinizde bir şeylerin değiştiğini düşünüyor musunuz? Arkadaşlarınızla görüşmemek nasıl hissettirdi?)
- Pandemi sürecinde aynı şehirde yaşadığınız bu aile büyükleri ile nasıl görüştiniz? (Aile büyüklerine yardımda bulundunuz mu, ne gibi yardımlarda bulundunuz, Pandemi sürecinde anne-babanızı ya da eşinizin anne-babasını ne sıklıkla ziyaret ettiniz, ziyaret edememek ya da kısa süreli ziyaretler neler hissettirdi?)
- Yasaklar kalktıktan sonra ilk ne zaman dışarı çıktınız? (neden, nasıl hissettiniz, en zorlandığınız şey neydi, en mutlu olduğunuz şey neydi)

Ek 2: Tip1 Özel Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Hastalığa ve hastalığın Türkiye’de yayılımına dair

- Size göre Covid-19 Pandemi dönemi nasıl bir süreçti? (Alınan önlemlere uydunuz mu, ne kadar uydunuz, çevrenizdeki insanlar uydu mu, uyuyorlarsa ne kadar uyuyorlar, mesafe kuralına uydunuz mu, çevreniz uydu mu etrafınızda yaşlılar yasağa uydu mu, yasağa uymayanları gördüğünüzde ne hissediyorsunuz, ne düşünüyorsunuz, Covid-19’a yakalanmadan önce önlemlere ne kadar uyuyordunuz?)
- Covid-19 Pandemi sürecinde kapanma dönemleri yaşadık. Bu dönemde neler hissettiniz? (Korktunuz mu, endişelendiniz mi, kimler için endişelendiniz?)

2. Yoğun bakım tedavisi sürecine dair

- Yoğun bakımda iken neler yaşadınız? (Nasıl bir ortamdı, ne kadar süre kaldınız, bilinciniz açık mıydı, çevrenizde nasıl bir çalışma ortamı vardı, çalışanların davranışları nasıldı, kimlerle iletişim kurdunuz, nasıl iletişim kurdunuz, bu süreçte ailenizle nasıl irtibat kurdunuz entübe edildiniz mi, neler hissettiniz, neler düşündünüz, neyi hayal ettiniz, bu hastalığa yakalanma noktasına hangi konularda kendini eleştirdiniz, sizi en çok ne etkiledi, en zorlandığınız zaman neydi, , hayata dair ne gibi şeyleri kaçırdığınızı düşünüyorsunuz?)

3. Yoğun bakımdan eve dönüş sürecine dair

- Evinize döndüğünüzde neler yaşadınız? (Neler hissettiniz, eşinizde - çocuklarınızda bir değişim fark ettiniz mi, hastaneden çıktıktan sonra çevrenizdeki insanların size karşı davranışları nasıldı, anne- babanız nasıl tepki verdi, sonraki süreçte aile yaşantınız da neler değişti, hastalığa karşı tutumlarınızda neler değişti, insanlarla deneyimlerinizi paylaştınız mı, nasıl tepkiler aldınız, Covid-19’a yakalandıktan sonra önlemlere ne kadar uydunuz, diğer insanların Covid-19’a karşı alınan önlemleri uygulamadıklarını gördüğünüzde neler hissediyorsunuz? O insanlara ne demek isterdiniz, şuanda insanlarla hastanede tedavi gördüğünüzü paylaştığınızda nasıl tepkiler alıyorsunuz?)

Ek 3: Tip2 Özel Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Hastalığa ve hastalığın Türkiye’de yayılımına dair

- Covid-19 geçirdiniz mi? (Kaç kere, ne kadar sürdü, hangi belirtileri yaşadınız, nasıl bir tedavi aldı, çocuklara bulaştı mı, onlar nasıl geçirdi?)
- Size göre Covid-19 Pandemi dönemi nasıl bir süreçti? (Alınan önlemlere uydunuz mu, ne kadar uydunuz, çevrenizdeki insanlar uydu mu, uyuyorlarsa ne kadar uyuyorlar, mesafe kuralına uydunuz mu, çevreniz uydu mu etrafınızda yaşlılar yasağa uydu mu, yasağa uymayanları gördüğünüzde aşı uygulamaları, sağlık sistemi, hastalık süreci boyunca aile, iletişim vb. konular hakkında ne düşünüyorsunuz, Covid-19’a yakalanmadan önce önlemlere ne kadar uyuyordunuz?)
- Covid-19 Pandemi sürecinde kapanma dönemleri yaşadık. Bu dönemde neler hissettiniz? (Korktunuz mu, endişelendiniz mi, kimler için endişelendiniz?)

2. Yoğun bakım tedavisi sürecine dair

- Babanızın tedavi sürecinde neler yaşadığınızı anlatabilir misiniz? (Yoğun bakıma nasıl kaldırıldı, ne hissettiniz, ne yaptınız, o yokken sizi etkilen olaylar nelerdi, bu süreçte destek aldınız mı, aldıysanız kimlerden destek aldınız, kimlerle irtibat kurdunuz, babanızla görüşebildiniz mi, nasıl bir sistem vardı, çevrenizden nasıl tepkiler aldınız?)

3. Kayba dair

- Cenazenizi nasıl defnettiniz? (Babanızı kaybettiğinizi nasıl öğrendiniz, neler hissettiniz, karantina süreci sebebiyle yakınlarınızdan uzak olmak nasıl hissettirdi, Pandemi şartlarında hangi görevleri yerine getirebilmenize izin verildi, Pandemi şartlarında geçirdiğiniz bu yas sürecini değerlendirebilir misiniz?)
- Kaybınız sonrası yaşadığınız da neler değişti? (Çevrenizden destek gördünüz mü, nasıl, sizden başka çevrenizde yakınlarını kaybeden kişiler oldu mu, bu kaybın Pandemi kaynaklı olması size neler hissettiriyor, düşündürüyor, kaybınızdan sonra hastalığa bakış açınız değişti mi, aile bireylerine karşı bakış açınız değişti mi, yaşadığınız kayıptan sonra önlem almayan kişileri görünce ne hissediyorsunuz, nasıl davranıyorsunuz?)

Ek 4: Tip3 Özel Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Hastalığa ve hastalığın Türkiye’de yayılımına dair

- Covid-19 geçirdiniz mi? (Kaç kere, ne kadar sürdü, hangi belirtileri yaşadınız, nasıl bir tedavi aldı, çocuklara bulaştı mı, onlar nasıl geçirdi?)
- Size göre Covid-19 Pandemi dönemi nasıl bir süreçti? (İlk vaka haberini duyduğunuzda ne hissettiniz, ne düşündünüz, alınan önlemlere uydunuz mu, ne kadar uydunuz, çevrenizdeki insanlar uydu mu, uyuyorlarsa ne kadar uyuyorlar, mesafe kuralına uydunuz mu, çevreniz uydu mu etrafınızda yaşlılar yasağa uydu mu, yasağa uymayanları gördüğünüzde ne düşünüyordunuz, hastalık süreci boyunca aileniz akrabalarınız ile nasıl iletişim kurdunuz, bu sizi nasıl etkiledi, Covid-19’a yakalanmadan önce önlemlere ne kadar uyuyordunuz?)
- Covid-19 Pandemi sürecinde kapanma dönemleri yaşadık. Bu dönemde neler hissettiniz? (Korktunuz mu, endişelendiniz mi, kimler için endişelendiniz? Çocuklarınıza bu durumu nasıl anlattınız, nasıl tepki verdiler, yasaklar kalktıktan sonra çocuklarınızda ne gibi değişiklikler gözlemlediniz?)

2. İşyerinin kapalı kalmasına dair

- İş yerinizin kapanma sürecini anlatır mısınız? (Kapanacağını ne zaman öğrendiniz, fark ettiğinizde düşündüğünüz ilk şey neydi, bir anne olarak neler hissettiniz, düşündünüz, alternatif bir yol izlenebilir miydi, bu süreçte kendinizi ve ailenizi toparlamak (geçimini sağlamak, moral olarak desteklemek vb.) için neler yaptınız, bir daha karantina sürecine girilecek olursa ne gibi önlemler almayı düşünüyorsunuz, Covid-19 sürecinden sonra meslek değişikliğine gittiniz mi?)

3. Çevresel tepkilere dair

- Bu süreçte çevrenizden nasıl tepkiler aldınız? (Eşiniz nasıl tepki verdi, bu süreci anlatırken eşinize nasıl destek oldunuz, çocuklar nasıl etkilendi, aileniz nasıl tepki verdi, gelir kaynağınızda yaşanan bu önemli değişim aile ilişkilerinizi nasıl etkiledi, eşinizin sürekli evde olup çalışmamasına çocuklarınız nasıl tepki verdi, siz de aynı yerde çalışıyordunuz peki şimdi kendinizi hala çalışmaya istekli hissediyor musunuz, bu süreçte sizin için en zor olan dönemi anlatır mısınız?)

Ek 5: Tip4 Özel Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Hastalığa ve hastalığın Türkiye’de yayılımına dair

- Covid-19 geçirdiniz mi? (Kaç kere, ne kadar sürdü, hangi belirtileri yaşadınız, nasıl bir tedavi aldı, çocuklara bulaştı mı, onlar nasıl geçirdi?)
- Size göre Covid-19 Pandemi dönemi nasıl bir süreçti? (Alınan önlemlere uydunuz mu, ne kadar uydunuz, çevrenizdeki insanlar uydu mu, uyuyorlarsa ne kadar uyuyorlar, mesafe kuralına uydunuz mu, çevreniz uydu mu etrafınızda yaşlılar yasağa uydu mu, yasağa uymayanları gördüğünüzde aşı uygulamaları, sağlık sistemi, hastalık süreci boyunca aile, iletişim vb. konular hakkında ne düşünüyorsunuz, Covid-19’a yakalanmadan önce önlemlere ne kadar uyuyordunuz?)
- Covid-19 Pandemi sürecinde kapanma dönemleri yaşadık. Bu dönemde neler hissettiniz? (Korktunuz mu, endişelendiniz mi, kimler için endişelendiniz?)

2. Covid-19 ile mücadele günlerine dair

- Covid-19 Pandemisiyle mücadele ile geçen bir gününüzü anlatır mısınız? (Nasıl bir çalışma ortamınız vardı, Pandemi öncesinden farkı neydi, kaç saat çalışıyordunuz, görev yerinizde bir değişiklik oldu mu, koruyucu kıyafetler içinde çalışma nasıldı, nelerle mücadele etmek zorunda kaldınız, Pandemi yayılmaya başladığında bir sağlık çalışanı olarak ne hissetmiştiniz, nasıl vakalarla karşılaştınız, gördüğünüz en ağır vaka nasıldı, en zorlandığınız an neydi, neden zorlandınız, mesleğiniz gereği pek çok ölümle karşılaşıyorsunuz bu süreçteki ölümleri farkı neydi, sizde ne gibi etkiler bıraktı, hiç mesleğinizi bırakmak istediniz mi, Böyle bir durum bir daha yaşansa mesleğinizi yapamaya devam etmek ister misiniz?)
- Hastanede bu ortamda çalışırken evinizde nasıl bir ortam vardı? (Pandemi öncesinde çocuklarınıza kim bakıyordu, yasaklar sürecinde çocuklarınıza kim baktı, iki sağlık çalışanı olarak ailenizi güvende tutmak için neler yaptınız, çocuklarınız bu süreçten nasıl etkilendi, ailenizle iletişiminiz nasıldı?)
- Bir sağlık çalışanı olarak kaç defa Covid geçirdiniz? (Hangi belirtileri yaşadınız, sağlık çalışanı olmak bu süreçte size nasıl etki etti?)

Ek 6: Tip5 Özel Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Hastalığa ve hastalığın Türkiye’de yayılımına dair

- Covid-19 geçirdiniz mi? (Kaç kere, ne kadar sürdü, hangi belirtileri yaşadınız, nasıl bir tedavi aldı, çocuklara bulaştı mı, onlar nasıl geçirdi?)
- Size göre Covid-19 Pandemi dönemi nasıl bir süreçti? (Alınan önlemlere uydunuz mu, ne kadar uydunuz, çevrenizdeki insanlar uydu mu, uyuyorlarsa ne kadar uyuyorlar, mesafe kuralına uydunuz mu, çevreniz uydu mu etrafınızda yaşlılar yasağa uydu mu, yasağa uymayanları gördüğünüzde aşı uygulamaları, sağlık sistemi, hastalık süreci boyunca aile, iletişim vb. konular hakkında ne düşünüyorsunuz, Covid-19’a yakalanmadan önce önlemlere ne kadar uyuyordunuz?)
- Covid-19 Pandemi sürecinde kapanma dönemleri yaşadık. Bu dönemde neler hissettiniz? (Korktunuz mu, endişelendiniz mi, kimler için endişelendiniz?)

2. Evden çalışma dönemine dair

- Covid-19 sürecinde mesleğinizi uzaktan icra etmenin zorlukları nelerdi? (Pandemi öncesi bilgisayar kullanımınız nasıldı, bu süreçte bilgisayar programları ile ilgili nasıl sorunlar yaşadınız, öğretme ve öğrenme ilişkisi sizce nasıldı, öğretmen olarak siz bu süreçten nasıl etkilendiniz, gözlemlerinizi neticesinde öğrencileriniz sizce bu süreçten nasıl etkilendi, online eğitim verimli bir sistem miydi, en çok ne zaman zorlandınız, bir eğitimci olarak bir daha böyle bir karantina uygulaması uygulanacak olsa sizce nasıl bir yol izlenmeli?)
- Bu sistem size ve ailenize nasıl etki etti? (Evde ders yaparken uygun ortamı nasıl oluşturdunuz, çocuklarınız bu düzene nasıl tepki verdi, evden çalışma sisteminde çocuklarınızla sorunlar yaşadınız mı, baba olarak iki düzeni nasıl kıyaslıyorsunuz, fiziksel olarak zorlandığınız durumlar nelerdi, ruhsal olarak zorlandığınız durumlar nelerdi?)
- Pandemi sonrası yüz yüze eğitim ile bir yılı tamamladınız. Öğrencilerinizde nasıl değişimler fark ettiniz? (Bu sürecin yansımaları sizce neler, öğrencilerinizden ne tarz da geri dönütler alıyorsunuz, sınav öğrencilerinin değerlendirmeleri neler, bu süreçte kendi kızınız da üniversite sınavına girdi bir baba olarak evden çalışma sistemi sizce öğrencileri nasıl etkiledi, örgün düzen devam etseydi çocuğunuzun farklı bir sonuç elde edeceğini düşünüyor musunuz?)

Ek 7: Tip6 Özel Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Hastalığa ve hastalığın Türkiye’de yayılımına dair

- Covid-19 geçirdiniz mi? (Kaç kere, ne kadar sürdü, hangi belirtileri yaşadınız, nasıl bir tedavi aldı, çocuklara bulaştı mı, onlar nasıl geçirdi?)
- Size göre Covid-19 Pandemi dönemi nasıl bir süreçti? (Alınan önlemlere uydunuz mu, ne kadar uydunuz, çevrenizdeki insanlar uydu mu, uyuyorlarsa ne kadar uyuyorlar, mesafe kuralına uydunuz mu, çevreniz uydu mu etrafınızda yaşlılar yasağa uydu mu, yasağa uymayanları gördüğünüzde aşı uygulamaları, sağlık sistemi, hastalık süreci boyunca aile, iletişim vb. konular hakkında ne düşünüyorsunuz, Covid-19’a yakalanmadan önce önlemlere ne kadar uyuyordunuz?)
- Covid-19 Pandemi sürecinde kapanma dönemleri yaşadık. Bu dönemde neler hissettiniz? (Korktunuz mu, endişelendiniz mi, kimler için endişelendiniz?)

2. Pandemi sürecinde çalışma durumuna dair

- Pandemi sürecinde çalışma şartlarınız nasıl değişti? (günde kaç saat çalıştınız, kazancınızda değişiklik oldu mu, en çok hangi ürünler satıldı, evlere servis vb. yeni uygulamalar yaptınız mı, ülke geneli karantina uygulanacağı duyurulduğunda dükkânınızda neler yaşadınız, bu süreçte Covid-19’a yakalandınız mı, bu durumda iş düzeniniz nasıl değişti, bir esnaf olarak almak zorunda olduğunuz önlemler işinizi nasıl etkiledi?)
- Çevrenizden nasıl tepkiler aldınız? (Dükkânları kapatılan komşu esnaflarınızdan nasıl tepkiler aldınız, aldığınız tepkiler karşısında neler hissettiniz, yeni çalışma düzeninize aileniz nasıl tepki verdi, pek çok dükkân kapanırken siz açık kalınca neler hissettiniz, neler düşündünüz, herkes evlerinde karantinadayken işe gidip geliyor olmak nasıl hissettirdi, sizin çalışıyor olmanıza aileniz nasıl tepki verdi, bu süreçte evde çalışan ve dolayısıyla dışarıyla teması bulunan tek birey olarak nasıl önlemler aldınız, ailenize karşı neler hissettiniz?)

Ek 8: Tip7Özel Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Hastalığa ve hastalığın Türkiye’de yayılımına dair

- Covid-19 geçirdiniz mi? (Kaç kere, ne kadar sürdü, hangi belirtileri yaşadınız, nasıl bir tedavi aldı, çocuklara bulaştı mı, onlar nasıl geçirdi?)
- Size göre Covid-19 Pandemi dönemi nasıl bir süreçti? (Alınan önlemlere uydunuz mu, ne kadar uydunuz, çevrenizdeki insanlar uydu mu, uyuyorlarsa ne kadar uyuyorlar, mesafe kuralına uydunuz mu, çevreniz uydu mu etrafınızda yaşlılar yasağa uydu mu, yasağa uymayanları gördüğünüzde aşı uygulamaları, sağlık sistemi, hastalık süreci boyunca aile, iletişim vb. konular hakkında ne düşünüyorsunuz, Covid-19’a yakalanmadan önce önlemlere ne kadar uyuyordunuz?)
- Covid-19 Pandemi sürecinde kapanma dönemleri yaşadık. Bu dönemde neler hissettiniz? (Korktunuz mu, endişelendiniz mi, kimler için endişelendiniz?)

2. Covid-19 döneminde engelli çocuğun eğitimine dair

- Covid-19 süreci çocuğunuzun eğitimde nasıl zorluklara sebep oldu? (Ne kadar süre eğitim alamadı, bu süre onun gelişimine nasıl etki etti, Çocuğunuz bu süreçte nelere erişemedi, eğitimine destek olmak için neler yaptınız, sizlere eğitim kurumlarından herhangi bir destek sağlandı mı?)
- Evde kalma sürecinde çocuğunuz açısından nelerde zorlandınız? (Çocuğunuz dışarı çıkarken almanız gereken önlemlere nasıl tepki verdi, Neler yaparak vakit geçirdiniz, nasıl tepkiler verdi, Kısıtlamalar bittiğinde çocuğunuz bu değişime nasıl tepki verdi, Diğer çocuklarınızla kıyasladığınızda nasıl farklılıklar gözlemlediniz?)
- Pandemi öncesinde çevresi ile ilişkileri nasıldı? (Pandemi sürecinde nasıldı, yakınlarından uzak kalmak çocuğunuzun nasıl etkiledi, Şimdi sosyal ilişkileri nasıl?)

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Bilge Berika YAVUZ ÖMERBAŞOĞLU	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölümü	Sosyoloji
Makale ve Bildiriler	
1. Güneş, Ö., & Yavuz, B. B. (2021). “Kafkasya Kökenli Son Kuşak Göçmenlerinin Kimlik Aidiyet Tanımlamaları Sakarya Üniversitesi Kafkas Öğrenci Topluluğu Örneği.” M. Bulut, C. Aksoy Sugiyama, & K. Şahin içinde, The Different Approaches of Academic Disciplines to the Phenomenon of Migration (s. 503-517). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.	